

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ, ВЧИНЕНОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Київ - 2025

УДК 343.983:343.35
Р907

Авторський колектив:

Юсупов В. В., доктор юридичних наук, професор (НАВС); **Антощук А. О.**, кандидат юридичних наук, доцент (НАВС); **Бурлака В. В.**, кандидат юридичних наук (ГСУ НПУ); **Тесленко О.Ю.** (ГСУ НПУ); **Семенюк О. А.**, доктор філософії з права (ГУНП у Вінницькій обл.); **Бідняк Г. С.**, кандидат юридичних наук, доцент (ДДУВС); **Санакоєв Д. Б.**, к.ю.н., доцент (ДДУВС); **Бідняк В. А.**, к.ю.н. (ДДУВС)

Рецензенти:

Вознюк А. А. – завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Перетятко С. А. – начальник першого управління Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Офісу Генерального прокурора, доктор філософії з права

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 22 травня 2024 року (протокол № 5)

Матеріали подано в авторській редакції

Р907 **Розслідування** привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану / [Юсупов В. В., Антощук А. О., Бурлака В. В., Тесленко О.Ю., Семенюк О. А., Бідняк Г. С. та ін.] : метод. рек. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. – 122 с.

Досліджено загальну характеристику привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, способи їх учинення в умовах воєнного стану, суб'єкт і суб'єктивну сторону як елементи, що обумовлюють механізм слідоутворення, з відображенням особливостей збирання доказової інформації слідчим і залученим ним спеціалістом. Досліджено участь спеціаліста у проведенні слідчого огляду, отриманні зразків для експертизи, допиті, а також в інших слідчих (розшукових) діях у кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; призначення судових експертиз.

Для працівників слідчих підрозділів і експертних установ, детективів органів Бюро економічної безпеки України, наукових і науково-педагогічних працівників юридичних закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти.

УДК 343.983:343.35

© Національна академія внутрішніх справ, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Головне слідче управління Національної поліції України, Головне управління НПУ у Вінницькій області, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Загальна характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану.....	4
2. Особливості кваліфікації привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану.....	15
3. Основні положення досудового розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану	34
4. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану.....	44
ВИСНОВКИ.....	57
ДОДАТКИ.....	58
Додаток А	
Перелік ресурсів для пошуку інформації в мережі Інтернет	58
Додаток Б	
Відеофітбек щодо захисту бюджетних коштів від протиправних посягань організованих груп і злочинних організацій	61
Додаток В	
Окремі нормативно-правові документи сфери закупівель з урахуванням правового режиму воєнного стану в Україні	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	115

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМА	Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
БТІ	Бюро технічної інвентаризації
ДАСУ	Державна аудиторська служба України
ЗСУ	Збройні Сили України
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ПСП	податкова соціальна пільга
СБУ	Служба безпеки України
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

В умовах воєнного стану вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, становить підвищену суспільну небезпеку, зокрема йдеться про службові розкрадання посадовцями підрозділів логістики Збройних сил. Коли на обороноздатність держави й забезпечення ЗСУ та інших військових формувань витрачають значні кошти, нагальними є питання, які постають перед правоохоронними органами щодо захисту фінансово-економічних інтересів держави та збереження військового майна, предметів озброєння тощо.

Дані офіційної статистики засвідчують потребу в удосконаленні розслідування службових розкрадань. Зокрема, відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора щодо діянь, передбачених ст. 191 КК України: 2018 року обліковано 10 713 кримінальних правопорушень (з них повідомлено про підозру – 5953, що становить 55,6 %, закрито – 1420 (23,8 %); 2019 року – 9074 кримінальних правопорушень (з них повідомлено про підозру – 3937, що становить 43,4 %, закрито – 1258 (31,9 %); 2020 року – обліковано 11 160 кримінальних правопорушень (з них повідомлено про підозру – 5676, що становить 50,8 %, закрито – 1402 (24,7 %); 2021 року – 10 531 кримінальне правопорушення (з них повідомлено про підозру – 5946 (56,5 %), закрито – 1264 (21,3 %); 2022 року – 6284 кримінальні правопорушення (з них повідомлено про підозру – 3017 (48,0 %), закрито – 541 (17,9 %); 2023 року – 9222 кримінальні правопорушення (з них повідомлено про підозру – 4171 (45,2 %), закрито – 696 (7,5 %). У 2024 році із облікованих 7743 кримінальних правопорушень, у яких в 3776 випадках (48,8 %) повідомлено про підозру, закрито – 639 проваджень (8,3 %).

Під час розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем відбувається взаємодія слідчого із спеціалістами: органів фінансового контролю; контролюючо-ревізійних органів, й іншими.

У таких умовах, з огляду на потужний рівень протидії розслідуванню службових розкрадань, вчинених посадовцями, важливого значення набуває своєчасне виявлення злочинної події, кваліфіковані її документування та реалізація оперативних матеріалів, швидке й об'єктивне розслідування. Для забезпечення доказування винуватості запідозрених осіб слугує надійний процесуальний інструментарій –

«арсенал» слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних, оперативно-розшукових заходів, низка тактичних операцій і комбінацій.

Дослідження цих та інших проблемних питань розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем в повній мірі сприятимуть підвищенню ефективності протидії розкраданням на підприємствах, установах, організаціях, зокрема військово-промислового комплексу.

Отже, методичні рекомендації підготовлено з метою забезпечення органів досудового розслідування необхідною інформацією щодо особливостей кваліфікації та проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України. На основі узагальнення практики роботи органів досудового розслідування та розгляду відповідних справ у судах запропоновано процесуальні і тактичні особливості огляду, отримання зразків для експертизи, допиту та інших процесуальних дій у кримінальних провадженнях про службові розкрадання.

1. Загальна характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану

Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем передбачена у ст. 191 КК України:

Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, -

карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах чи *в умовах воєнного* або *надзвичайного стану*, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, учинені в умовах воєнного стану, є тяжким злочином.

Службові розкрадання є протиправною діяльністю, яка має складний характер. Розкрадання пов'язані із учиненням інших кримінальних правопорушень, як: службове підроблення; підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів; службова недбалість; зловживання службовим становищем, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, незаконне збагачення, підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі та ін.

Криміналістична характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем може розглядатися як система, що складається з елементів:

а) суб'єкт розкрадання (особа правопорушника) (категорії службових, матеріально відповідальних осіб, технічного персоналу та

інших осіб, які можуть бути причетними до кримінального правопорушення); чинники, що вплинули на формування у особи та здійснення протиправної мети, утворення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками та ін.;

б) спосіб підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення (*підготовка* до розкрадання: прийоми створення неврахованих надлишків сировини, готової продукції, коштів та ін.); (*вчинення*: прийоми заволодіння майном, його вилучення, збуту, реалізації); (приховування, маскування протиправних дій); обставини, що обумовили вибір розкрадачами певних способів (загальних для різних галузей, характерних для даної галузі виробництва, технології виготовлення певних видів сировини, напівфабрикатів, готових виробів та ін.);

в) предмет посягання – кошти, матеріальні цінності у вигляді сировини, матеріалів, пального, продукції, напівфабрикатів, готових виробів з урахуванням їх споживчої вартості, що можуть бути віднесені до різних джерел розкрадання (підзвітні цінності, невраховані цінності, створені на підприємстві, в організації, установі за рахунок надлишків, що надійшли «зі сторони», від співучасників);

г) обстановка кримінального правопорушення – місце (галузь виробництва, сфера обслуговування, виробнича дільниця, структурний підрозділ організації, підприємства та ін.); умови, що визначаються технологічним процесом або операцією, системою обліку та звітності, зберіганням та рухом коштів і матеріальних цінностей, документообігом (оформлення та рух управлінських, проектних, облікових, бухгалтерських, лабораторних, технічних, технологічних, виробничо-господарчих, статистичних та інших документів), видом продукції, що використовується; час (астрономічний), сезонність робіт; канали збуту, реалізації здобутого протиправним шляхом;

г) «слідова картина» – наслідки розкрадання, відображені у матеріальній обстановці кримінального правопорушення (характерні сліди, їх локалізація та взаємозв'язок), викликані службовими та позаслужбовими діями та зв'язками розкрадачів, способом життя, поведінкою у побуті, особистими зв'язками; розмір заподіяних збитків.

Кожний елемент криміналістичної характеристики пов'язаний з іншими як прямо, так і опосередковано, що визначає характер зв'язків між ними залежно від рівня та обсягу завдання, яке вирішується слідчим. Наприклад, у будь-якому випадку можна простежити зв'язок між

елементами «суб'єкт розкрадання» та «спосіб розкрадання», який виражається у тому, що лише певні категорії службових чи матеріально відповідальних осіб можуть використовувати певний спосіб розкрадання.

Найбільш характерним *предметом* службових розкрадань фінансово-економічної сфери є грошові кошти. При встановленні розміру завданої шкоди від розкрадання у таких випадках, як правило, не виникає особливих проблем. Це завдання вирішується шляхом вилучення відповідних документів, проведенням перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства, установи чи організації органами фінансового контролю або аудиту, допитом потерпілих і свідків, призначенням судово-економічної експертизи.

Предметом розкрадання у сфері підприємництва можуть бути і матеріальні цінності, зокрема партії певного товару, що виставляються на продаж. Визначення розміру завданої розкраданням шкоди для такої ситуації має певні складнощі, які пов'язані з необхідністю проведення відповідних розрахунків.¹ Вартість викраденого майна визначається за роздрібними (закупівельними) цінами, що існували на момент вчинення кримінального правопорушення, а розмір відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди – за відповідними цінами на момент винесення рішення в кримінальному провадженні.²

У ст. 191 КК України передбачено три самостійні форми розкрадання:

1. Привласнення – незаконне безоплатне утримання майна, ввіреного суб'єкту кримінального правопорушення, або майна, яке перебуває в його віданні на законній підставі. Привласнення полягає у протиправному і безоплатному вилученні (утриманні, неповерненні) суб'єктом кримінального правопорушення чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з наміром у подальшому обернути його на свою користь. У результаті привласнення чужого майна особа починає незаконно володіти і користуватись вилученим майном, поліпшуючи безпосередньо за рахунок викраденого своє матеріальне становище.

2. Розтрата – незаконне безоплатне відчуження, використання та витрачення майна, що було ввірене суб'єкту кримінального

¹ Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. доктора юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. Харків, 2001., С. 194.

² Конорев В. М. Виявлення та розслідування корисливих злочинів економічної спрямованості, пов'язаних з привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) : [метод. реком.] / В. М. Конорев, Ю. Г. Бей ; за ред. В. І. Литвиненка; МВС України; Департамент ДСБЕЗ. Київ: РВВ МВС України, 2003., С. 43.

правопорушення або перебувало в його віданні. Розтрата передбачає незаконне і безоплатне обернення особою чужого майна, яке їй ввірене чи перебувало в її віданні, на користь третіх осіб. У результаті розтрата винний поліпшує своє майнове становище шляхом реалізації незаконно вилученого майна, позбавлення інших осіб за рахунок витрачання такого майна певних матеріальних витрат, збільшення їх доходів.

3. Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем – передбачає використання особою організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарчих функцій усупереч інтересам служби для незаконного безоплатного обертання чужого майна на свою користь або на користь третіх осіб.

Обрання *способу розкрадання*, як правило, залежить від: сфери господарської діяльності, стану обліку на певному підприємстві чи організації, характеру предмета протиправного посягання, особливостей особи розкрадачів та ін.

Наприклад, існують такі види розкрадань відповідно до сфери фінансово-господарської діяльності, де вони вчиняються: а) розкрадання у бюджетній сфері; б) розкрадання у торгівлі; в) розкрадання у галузі будівництва; г) розкрадання у лісовому господарстві; д) розкрадання у сфері банківської діяльності; е) розкрадання в оборонно-промисловому комплексі; є) розкрадання у земельній сфері.

Так, слідчим управління ГУНП в Одеській області проводилося досудове розслідування у кримінальному провадженні від 2020 року за ознаками низки кримінальних правопорушень, вчинених організованою групою за участю службових осіб, щодо привласнення земельних ділянок в м. Білгород-Дністровський, смт. Затока, загальною площею 92,7 га. Під час проведення досудового розслідування встановлено, що у період з грудня 2019 року по вересень 2020 року організована група до складу якої входили Д.М.М., Д.Л.В., Б.М.М., Г.В.І., Б.Л.Ф., діючи за попередньою змовою, з корисливих мотивів, залучаючи на окремих етапах своєї протиправної діяльності осіб, що виконували роль пособників, шляхом обману, підробки офіційних документів та їх використання, незаконно придбали права на земельні ділянки, які перебували в комунальній власності селищної ради. З метою заволодіння земельними ділянками фігуранти підшукали громадян, які погодились оформити на їх ім'я право власності на земельні ділянки на підставі документів з внесеними неправдивими відомостями до них, та надали копії своїх паспортів та

довідок про присвоєння ідентифікаційних кодів, тим самим виконували роль посібників під час протиправного придбання прав власності на земельні ділянки.³

Підготовка до розкрадання охоплює: а) вибір предмета посягання; б) формування складу злочинної групи (у тому числі організованої) і визначення функцій кожного з її учасників; в) моделювання можливих способів створення резервів для розкрадання; г) підшукування каналів збуту та реалізації викраденого; д) визначення надійних способів маскуванню розкрадання та ін.

Існують різні *способи заволодіння чужим майном*. До *типових* можуть належати: розтрата грошових коштів, які були отримані під звіт; оплата фактично невиконаних робіт; одержання грошових коштів із підприємства за підробленими документами; фальсифікація результатів інвентаризації; привласнення готової продукції підприємства; неповне оприбуткування матеріальних цінностей, що надходять; незаконні виплати службовим особам за рахунок коштів організації премій, винагород, допомоги особам, які на це не мали права та ін.

Втім, за ст. 191 КК України основні способи вчинення протиправних дій пов'язані зі сферою публічних закупівель. Зокрема:

1.1. Постачання товару, який не відповідає технічним вимогам.

1.2. Складання тендерної документації під певного учасника за винагороду.

1.3. Порушення проведення державних закупівель – уникнення тендеру шляхом поділу предмета закупівлі. Тобто закупівля товарів, які мають один код класифікатора та поділ яких не дозволений відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі».

1.4. Попередня стовідсоткова оплата товару до його постачання.

1.5. Підроблення документів щодо приймання виконаних робіт або поставлених товарів.

1.6. Змова учасників під час проведення торгів, які навмисно відіграють роль технічного конкурента й здебільшого пропонують неправомірну пропозицію.

1.7. Змова учасників під час проведення торгів, які заздалегідь домовляються про демпінгування ціни.

³ Ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 05.12.2024 у справі №522/5707/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123577080>

1.8. Необґрунтоване відхилення економічно найвигіднішої пропозиції⁴

Зазначені способи заволодіння майном актуальні і в умовах воєнного стану, наприклад, під час нарахування та виплати «бойових» військовим підрозділу, які де-факто не несли службу на передовій, завищують вартість матеріальних ресурсів, виділених на ремонт укріплень, закупівлю продуктів харчування, одягу для військових тощо.

Так, працівники ДБР повідомили про підозру командирку однієї з військових частин Донеччини та чотирьом його підлеглих, які протиправно нараховували та виплачували «бойові» військовим підрозділу, які де-факто не несли службу на передовій. Сума завданих державі збитків становить понад 3,5 млн грн. Організатори оборудки розробили злочинну схему для отримання частини з нарахованих «бойових» доплат військовим свого підрозділу. Підозрювані включили у списки для виплат 10 військовослужбовців частини, які фактично не брали безпосередню участь у бойових діях та перебували за межами Донецької області. Протягом 6 місяців цим військовослужбовцям у різний період безпідставно нараховувалось по 100 тисяч гривень. Частину коштів, начебто як благодійну допомогу для свого підрозділу, вони перераховували на вказаний командуванням картковий рахунок. Так у період з березня по вересень сума завданих державі збитків становила майже 3,5 млн грн.

Такі законодавчі акти, як Закон України «Про оборонні закупівлі», Постанова КМУ від 11.11.2022 № 1275 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» встановлюють спрощену процедуру закупівлі в умовах військового стану і передбачувано впливають на групу способів, що полягає у вчиненні протиправної діяльності, пов'язаної із проведенням публічних закупівель. (Додаток В).

Також до зазначених способів можна додати випадки, коли перемагає одна з пов'язаних компаній.

Пов'язані компанії належать або одній особі, або близьким родичам, членам однієї сім'ї тощо. Перевірити інформацію, чи пов'язані компанії між собою, можна в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб. Тендерні пропозиції пов'язаних компаній замовники повинні

⁴ Бідняк В. А., Бідняк Г. С., Чаплинський К. О. Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 206 с.

відхиляти, але навмисно цього не роблять. Перевірка та відхилення пропозицій пов'язаних компаній – це відповідальність замовника. Стаття 17 закону “Про публічні закупівлі” закріплює за замовником право захистити свої інтереси та відхилити пропозиції, пов'язаних осіб. Із запуском ProZorro в учасників подібної схеми стає все менше простору для її застосування. Щоб допомогти замовникам у перевірці контрагентів, створена низка безкоштовних сервісів. На сайті YourControl можна швидко перевірити, чи не пов'язані між собою компанії за керівниками, бенефіціарами, адресами і телефонами, чи не є потенційний постачальник банкрутом, в яких судових процесах бере участь. Також до послуг як замовників, так і постачальників – ресурс Clarity Project, де за кодом ЄДРПО доступна вся інформація про компанію. Ще один корисний ресурс – bi.prozorro.org. Він дещо складніший у користуванні, але є вже багато відео, що вчать ним користуватися. Тут зібрана повна аналітика про закупівлі, в картці постачальника можна перевірити дату його реєстрації, подивитися, які компанії постійно беруть участь у торгах парами.

Ще один спосіб, коли на тендері “раптом” може перемогти фіктивна фірма. Зазвичай у таких компаніях немає у штаті працівників, немає ніякого обладнання, вони зареєстровані за адресою масової реєстрації, інколи навіть фігурують у кримінальних провадженнях, пов'язаних з тіньовим сектором економіки. Задля допуску таких “фірмачів” до тендеру, замовники послуг спеціально встановлюють низькі вимоги щодо підтвердження досвіду виконання аналогічних договорів, до наявності кваліфікованих працівників або необхідної матеріально-технічної бази. Інколи будь-які вимоги взагалі відсутні. Формування вимог тендерної документації – задача замовника. З одного боку надмірна кількість різноманітних довідок, сертифікатів та інших документів створює додаткові бар'єри для участі бізнесу у торгах, зменшує конкуренцію. З іншого боку формування кваліфікаційних вимог – право та можливість замовника придбати якісний товар, відсіяти потенційно недобросовісних партнерів. Як і будь-який інструмент – кваліфікаційні вимоги можуть бути використані, як на благо, так і бути використані недобросовісними замовниками. Бізнес має використовувати максимум передбачених законом інструментів для захисту своїх прав у закупівлях. В даному випадку - звертатися зі скаргою в Антимонопольний комітет.

Серед сталих способів слід відмітити створення резервів для розкрадання – постають у вигляді неврахованих надлишків. Неврахована продукція – це вироблені (виготовлені) під час виробничої чи іншої

діяльності з неврахованої або зекономленої сировини (напівфабрикатів) матеріальні цінності, які не враховуються на балансі (у бухгалтерських документах) підприємства, господарського товариства тощо. Так, способами створення неврахованих надлишків у сфері сільськогосподарського виробництва можуть бути: заниження якісних показників (наприклад, жирності молока); завищення параметрів збереження майна (завищення вологості та ін.); обважування під час приймання продукції тощо. Невраховані надлишки можуть створювати під час виробництва продукції або в торговельних і складських організаціях.

Отже, способи створення резервів для розкрадання: створення неврахованої продукції при її виробництві, збереженні і реалізації.

Створення надлишків продукції у процесі виробництва:

а) зменшення кількості сировини на одиницю продукції, що випускається, випуск нестандартної і некомплектної продукції (підвищена вологість, занижена жирність, недовкладення компонентів тощо);

б) неопробування чи занижене опробування продукції, одержуваної за рахунок технічної реконструкції, удосконалення і модернізації виробництва;

в) фальсифікація сировини (заміна дорогих компонентів менш дорогими), особливо в харчовій промисловості і громадському харчуванні;

г) порушення технології виробництва, наприклад, у борошномельній промисловості можна змінювати вихід борошна 1, 2 і 3 сортів, у харчовій – збільшувати кількість одиниць продукції за рахунок вологості, на м'ясокомбінатах – змінювати вихід 1, 2, 3 сортів м'яса тощо.

Збереження продукції як діяльність включає:

- 1) приймання продукції,
- 2) безпосереднє збереження;
- 3) видачу продукції.

Ці операції характерні для будь-якої форми власності.

Ознаки способів створення неврахованих надлишків, як правило, однакові:

а) при прийманні матеріальних цінностей – заниження якісних показників сировини (вгодованості тварин, жирності молока, насіння соняшнику, цукристості буряку), завищення вологості (зерна, бавовни, тютюну тощо), обмірювання, обважування здавача, неправильне опробування готової продукції, одержуваної від транспортних

організацій, наприклад, складання фіктивних актів на бій, псування нестачу;

б) при збереженні матеріальних цінностей – завищення норм природних збитків, фіктивне списання на псування, бій, транспортування. Наприклад, у гарну погоду зерно відразу «з-під комбайна» здають на елеватор, а документи оформляють на проміжну операцію – складування і обробку зерна (очищення, сушіння) і за існуючими нормами списують частину зерна на цю операцію. У такий спосіб створюється неоприбуткований надлишок зерна, що у подальшому розкрадається.

Створення надлишків продукції під час її реалізації. У процесі реалізації матеріальних цінностей способи створення неврахованих «надлишків» частково схожі зі способами виробництва і збереження. Серед них найбільш *типові*:

- обмірювання;
- обважування;
- обраховування;
- фіктивне списання в бій, псування, втрати;
- неправильне використання сезонної зміни ціни («вигідна» переоцінка овочів, фруктів);
- неправильне списання природних збитків, завжди за максимальними нормами;
- махінації з роздрібними та оптовими цінами (оприбуткування за оптовими цінами, а продаж – за роздрібними);
- використання різниці цін міста і села;
- реалізація товару нижчого сорту за ціною вищого;
- фальсифікація товару, сировини.

Неврахована продукція створюється не для особистого споживання, хоча і це у рідких випадках може мати місце. Головна мета – одержання вигоди, наживи у вигляді грошей. Тому неврахована продукція обов'язково повинна бути реалізована, тобто перетворена на гроші, валюту, коштовності.

Розкрадання грошових коштів матеріально-відповідальними і посадовими особами відбуваються при касових, банківських та інших операціях із грошима на різних підприємствах, в організаціях і установах, як комерційних, так і державної форми. Розкрадаються грошові кошти, призначені для виплати зарплати, премій, допомоги, придбання інвентарю, устаткування, оплати харчування, відряджень. У розкраданнях, як правило, беруть участь особи, в обов'язки яких входить розпорядження

кредитами та їх облік: бухгалтери, контролери, операціоністи банків, ошадкас та ін.

Отже, розкрадання шляхом створення неврахованих надлишків – це тривала протиправна діяльність, що включає стадії: а) створення і нагромадження неврахованих надлишків; б) вилучення неврахованих надлишків з місця їх створення; в) реалізація неврахованих надлишків; г) приховування слідів кримінального правопорушення.

Приховування службових розкрадань здебільшого пов'язане з оформленням відповідних документів або внесенням підроблених записів або, навпаки, ігноруванням складання документів. Необхідно пам'ятати, що створення неврахованих надлишків не відображається в документах. Прийомами приховування слідів кримінального правопорушення може бути повне або часткове підроблення документів, знищення документів, підпал приміщення та інсценування пожежі, інсценування крадіжки (створення фальсифікованих слідів, що свідчать про вчинення крадіжки) та ін.

Особа правопорушника. Суб'єктом привласнення і розтрати, відповідальність за які передбачена ч. 1 ст. 191 КК України, може бути осудна *фізична особа*, яка досягла 16-річного віку і якій майно, що є предметом цього кримінального правопорушення, було ввірене чи перебувало в її віданні.

Суб'єктом привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України) може бути лише *службова особа*.

При вчиненні привласнення *військовослужбовцем* зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого *військового майна*, або заволодіння ними шляхом зловживання службовим становищем, відповідальність настає за ст. 410 КК України.

Суб'єктом привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем, вчиненого повторно, за попередньою змовою групою осіб, якщо вони вчинені у великих розмірах, в особливо великих розмірах або організованою групою, може бути як фізична особа, якій майно було ввірене чи у віданні якої воно перебувало, так і службова особа.

Особа розкрадачів характеризується специфічним комплексом ознак. Розкрадачами виявляються: службові та матеріально-відповідальні особи, особи, які виконують управлінські функції.

Службові розкрадання здебільшого учиняються *групою осіб*.

Близько третини кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, вчинено у складі групи.⁵ Типи груп розкрадачів: випадкові, ситуативні, організовані, змішані (поєднують ознаки кількох типів).

Дані про особу розкрадачів охоплюють відомості про їх службове становище, зв'язки з іншими учасниками кримінального правопорушення, рольові функції у розкраданні кожного співучасника, професійні навички правопорушників, їх соціально-психологічні якості та ін. Для розкрадачів притаманний високий освітній та інтелектуальний рівень, належна професійна підготовка, знання технології виробництва.

Відповідно до ч. 5 ст. 191 КК України, кримінальне правопорушення може вчинити *організована група*. В організованих злочинних групах чітко розподіляються ролі й функції учасників і суворо зберігаються ієрархічні зв'язки. Часто для підготовки, вчинення і прикриття протиправних намірів розкрадачі залучають за відповідну винагороду досвідчених економістів, юристів, інженерів, маркетологів та ін. До протиправної діяльності можуть залучатися корумповані співробітники правоохоронних і контролюючих органів та ін.

Суб'єктів розкрадань можна умовно розподілити на «*внутрішніх*» (службові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, організацій незалежно від форми власності) та «*зовнішніх*» (з числа осіб, які мали доступ до предмета розкрадання унаслідок виконуваних професійних або технічних функцій).

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, характеризується прямим умислом, корисливим мотивом і корисливою метою.

2. Особливості кваліфікації привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану

Суспільно небезпечне діяння може кваліфікуватися за ст. 191 КК України лише у разі, коли предметом посягання виступає майно, яке було ввірене суб'єкту кримінального правопорушення чи було в його віданні,

⁵ Кулик С. С. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2015., С. 11.

тобто воно знаходилось у правомірному володінні винного, який був наділений правомочністю по розпорядженню, управлінню, доставці або зберіганню такого майна. Тому неодмінною умовою визнання певного майна предметом посягання у цьому кримінальному правопорушенні є його перебування у правомірному володінні або віданні службовця або іншої фізичної особи, які (у тому числі – і у співучасті) вчиняють розкрадання саме цього майна.

Така правомочність може обумовлюватись службовими обов'язками, договірними відносинами або спеціальним дорученням. Ця правомочність може виникати не лише в осіб, які перебувають у трудових відносинах з підприємством, установою чи організацією незалежно від форми власності (комірник, експедитор, агент з постачання, продавець, касир). Такою правомочністю можуть наділятися і будь-які інші (фізичні) особи, яким власник майна відповідно до закону передає певні повноваження щодо розпоряджання, управління, доставки чи зберігання майна. Така правомочність у особи може виникнути на підставі цивільно-правових угод підряду, найму, оренди, комісії, прокату, перевезення, зберігання. При цьому не має значення, яким саме власником – юридичною чи фізичною особою – особа була наділена певною правомочністю щодо відповідного майна.

Звернення на свою користь чужого майна, вчинене особою, яка не була наділена певною правомочністю щодо цього майна, а за родом своєї діяльності мала лише доступ до цього майна (сторож, охоронник, підсобний робітник, вантажник та ін.), повинно кваліфікуватися як крадіжка за ст. 185 КК України. Це стосується також осіб, які виконували чисто технічні функції з транспортування майна (шофер, тракторист, комбайнер, водії водних транспортних засобів тощо). Якщо ж зазначені особи, крім чисто технічних функцій з транспортування майна, були наділені стосовно довіреного для транспортування майна певною правомочністю, їхні дії по неправомірному заволодінню цим майном слід розглядати як привласнення чи розтрату і кваліфікувати за ст. 191 КК України. Водночас викрадення чужого майна, вчинене особою, яка була наділена щодо нього певною правомочністю, але у даному випадку нею не користувалася, має кваліфікуватися за статтями 185, 186 або 187 КК України.

Тимчасове запозичення майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, для тимчасового використання з подальшим поверненням його або його еквівалента власнику, не може бути визнано протиправним його

привласненням. За наявності підстав такі дії можуть бути розцінені як заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 192 КК України) та (або) самоправство (ст. 356 КК України), а при вчиненні їх службовою особою – як зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України).

Привласнення та розтрата, вчинені шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України.

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем має місце тоді, коли службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи при цьому своє службове становище. Його особливістю є те, що на відміну від привласнення чи розтрата, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні. У зазначений спосіб винний може заволодіти майном, щодо якого в силу своєї посади він наділений правомочністю управління чи розпорядження майном через інших осіб. Тобто він має певні владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірено чи перебуває у їх віданні. Предметом такого протиправного заволодіння може бути також майно, щодо якого ані сам посадовець ані його підлеглі не були наділені певною правомочністю. На відміну від привласнення і розтрата, для заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем основною ознакою є не наявність чи відсутність у винного певної правомочності щодо майна, яке є предметом кримінального правопорушення, а використання для заволодіння чужим майном офіційно наданих йому за посадою службових повноважень.

Якщо заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем було пов'язане з внесенням такою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, іншим підробленням документів або складанням і видачою завідомо неправдивих документів, дії винного потребують кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених відповідними частинами статей 191, 366 КК України.

Так, директору ТОВ «УКРМЕЖБУД» Особі 4 була вручена обґрунтована підозра у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191 КК України (щодо заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем,

вчиненому повторно за попередньою змовою групою осіб, в особливо великих розмірах) та ч. 1 ст. 366 КК України (щодо складання службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесенні до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей).⁶

У період 2017–2020 рр. група осіб, до складу якої входив директор ТОВ «УКРМЕЖБУД» Особа 4 та інші особи, діючи з корисних мотивів, розробила та реалізувала злочинний план щодо заволодіння чужим майном – бюджетними коштами Августівської сільської ради Біляївського району Одеської області шляхом складання директором ТОВ «УКРМЕЖБУД» Особа 4 завідомо неправдивих офіційних документів та внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей щодо будівництва дитячого садку.

Зокрема, за результатами проведеної процедури публічних закупівель «Prozorro» на веб сайті <https://prozorro.gov.ua/> переможцем тендеру з кінцевою ціною пропозицією по предмету «Будівництво дитячого садку» на загальну суму 19 975 888,00 грн. визначено ТОВ «УКРМЕЖБУД» директором, єдиним засновником та кінцевим бенефіціарним власником якого є Особа 4. Особа 4, діючи умисно з корисливих мотивів, на виконання заздальгідь розробленого злочинного плану та за попередньою змовою групою осіб, з метою заволодіння бюджетними коштами в особливо великому розмірі, уклав від імені товариства, підписав від свого імені із сільською радою в особі сільського голови Особа 6 договір підряду, предметом якого стало виконання робіт по об'єкту «Будівництво дитячого садку» (загальна вартість робіт за даним Договором склала 19 975 888 грн. з ПДВ).

Надалі Особа 4 з метою заволодіння бюджетними коштами сільської ради в особливо великому розмірі, зловживаючи своїм службовим становищем, склав за допомогою комп'ютерної техніки від імені товариства завідомо неправдивий офіційний документ та вніс до нього завідомо неправдиві відомості, включивши до нього вартість робіт, які фактично підприємством не проводились та витрати на матеріали, які фактично підприємством не використовувались, завищивши вартість фактично понесених ТОВ «УКРМЕЖБУД» витрат та робіт, які підписав від свого імені та скріпив відбитком круглої печатки цього товариства. Акти приймання виконаних будівельних робіт за формою КБ-2В із

⁶ Ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 09.12.2024 у справі № 522/825/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123615435>

недостовірними відомостями також підписані головою селищної ради Особа б.

Таким чином, Особа 4 обґрунтовано підозрювалася у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191 КК України і ч. 2 ст. 366 КК України.

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем слід відмежовувати від зловживання владою або службовим становищем, яке вчинюється з метою одержання неправомірної вигоди і утворює склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України. Зловживання службовою особою своїм службовим становищем при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, виступає способом заволодіння чужого майна і таким чином утворює спеціальний склад службового зловживання. При зловживанні владою або службовим становищем, відповідальність за яке передбачена ст. 364 КК України, службова особа не заволодіває чужим майном, а, діючи всупереч інтересам служби і протиправно отримуючи вигоду зі свого службового становища, заподіює власникові майна майнову шкоду.

Умисне і безпідставне отримання службовою особою з використанням свого службового становища чужого майна як у вигляді премій, надбавок до заробітної плати, пенсій, допомоги, інших виплат слід кваліфікувати за ст. 191, а не за ст. 364.

Наприклад, у серпні 2023 року СБУ викрила керівників навчального центру Нацгвардії, які безпідставно нарахували собі біля 1 млн «бойових» премій. Посадовці безпідставно нараховували собі та своїм підлеглим щомісячну доплату у розмірі 100 тис. грн, яка передбачена за безпосередню участь у бойових діях проти російських окупантів. При цьому учасники оборудки не перебували в районах бойових зіткнень і не виконували жодних завдань на передовій. Таким чином, з вересня по грудень 2022 року фігуранти незаконно «преміювали» себе на загальну суму майже 1 млн грн, профінансованих з державного бюджету. У «протиправній схемі» був керівник навчального центру Нацгвардії, який безпідставно підписував рапорти щодо нарахування бойових премій своїм підлеглим.

Якщо службова особа спочатку звертає на свою користь чуже майно шляхом зловживання своїм службовим становищем, а потім з метою приховати вчинене нею кримінальне правопорушення зловживає своїм службовим становищем, її дії потребують кваліфікації за правилами

реальної сукупності кримінальних правопорушень – за відповідними частинами статей 191 і 364 КК України.

Привласнення **вважається закінченим** з моменту вилучення чужого майна й отримання винним можливості розпорядитися ним як своїм власним. Момент закінчення розтрати збігається з моментом передачі чужого майна третім особам. Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем вважається закінченим з моменту отримання можливості розпорядитися ним на власний розсуд.

Кваліфікованими та особливо кваліфікованими видами привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем закон передбачає вчинення їх:

- 1) повторно (ч. 3 ст. 191 КК України);
- 2) за попередньою змовою групою осіб (ч. 3 ст. 191 КК України);
- 3) у великих розмірах (ч. 4 ст. 191 КК України);
- 4) в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4 ст. 191 КК України);
- 5) в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України);
- б) організованою групою (ч. 5 ст. 191 КК України).

Обчислення розміру заподіяних кримінальним правопорушенням збитків, відповідно до примітки ст. 185 КК України, застосовується й у випадках розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України. А саме:

- у великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, що вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення;

- в особливо великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, що вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Неоподатковуваний мінімум доходів громадян – це грошова сума розміром у 17 гривень, встановлена пунктом 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України, яка застосовується при посиланнях на неоподаткований мінімум доходів громадян в законах або інших нормативно-правових актах, за винятком норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму

встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV Податкового кодексу України для відповідного року.

Підпунктом 169.1.1 статті 169 визначено, що податкова соціальна пільга дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, - для будь-якого платника податку.

Прожитковий мінімум для працездатної особи визначається щороку встановлюється Законом України «Про державний бюджет».

Таким чином, для кваліфікації дій щодо привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем необхідно встановити дату вчинення кримінального правопорушення. Якщо кримінальне правопорушення є продовжуваним, то сума заподіяних збитків рахується на момент закінчення цього кримінального правопорушення.

Наприклад, згідно статті 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2019 рік» з 1 січня 2019 року прожитковий мінімум для працездатної особи в розрахунку на місяць становить 1921 грн., тобто для кваліфікації правопорушення адміністративного чи кримінального (не розміру штрафу як покарання) неоподатковуваний мінімум складає $1921 \text{ грн.} \times 50\% = 960.5 \text{ грн.}$

Для кваліфікації у великих розмірах необхідно $960,5 \times 250 = 240\,125 \text{ грн.}$

Для кваліфікації в особливо великих розмірах $960,5 \times 600 = 576,300 \text{ грн.}$

У 2019 році, для кваліфікації дій підозрюваного за ч. 4 ст. 191 КК України, сума збитків має становити від 240 125 грн по 576,299 грн. Відповідно, для кваліфікацій дій підозрюваного за ч. 5 ст. 191 КК України, сума заподіяної шкоди має становити 576 300 грн або більше.

У 2020 році, згідно із ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2020 рік» прожитковий мінімум для працездатної особи з 01 січня 2020 року становить 2 102,0 грн., з 01 січня 2020 податкова соціальна пільга (ПСП) розраховується так:

$100 \% \text{ ПСП} = 2102 \times 0,50 = 1051 \text{ грн.}$ (половина розміру прожиткового мінімуму).

Для кваліфікації діяння за ч. 4 ст. 191 КК України (у великих розмірах) необхідно $1051 \times 250 = 262\,750 \text{ грн.}$ вартості збитків або більше.

Для кваліфікації в особливо великих розмірах за ч. 5 ст. 191 КК України – $1051 \times 600 = 630\,600$ грн. вартості збитків або більше.

У 2021 році, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2021 рік» прожитковий мінімум на одну особу складає:

з 1 січня – 2 189 грн

з 1 липня – 2 294 грн

з 1 грудня – 2 393 грн.

Враховуючи прожитковий мінімум на 2021 рік для працездатної особи:

з 01 січня 2021 р. ПСП розраховується так:

$100\% \text{ ПСП} = 2\,189 \times 0,50 = 1094,5$ грн. (половина розміру прожиткового мінімуму);

з 01 липня 2021 р. ПСП розраховується так:

$100\% \text{ ПСП} = 2\,294 \times 0,50 = 1147$ грн. (половина розміру прожиткового мінімуму);

з 01 грудня 2021 р. ПСП розраховується так:

$100\% \text{ ПСП} = 2\,393 \times 0,50 = 1196,5$ грн. (половина розміру прожиткового мінімуму).

На підставі вище викладеного:

у період з 01.01.2021 по 30.06.2021 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно $1094,5 \times 250 = 273\,625$ грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації діяння в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно $1094,5 \times 600 = 656\,700$ грн. вартості збитків або більше;

у період з 01.07.2021 по 30.11.2021 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно $1147 \times 250 = 286\,750$ грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно $1147 \times 600 = 688\,200$ грн. вартості збитків або більше;

у період з 01.12.2021 по 31.12.2021 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно $1196,5 \times 250 = 299\,125$ грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації діяння в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно $1196,5 \times 600 = 717\,900$ грн. вартості збитків або більше.

У 2022 році, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2022 рік» прожитковий мінімум на одну працездатну особу складає:

з 1 січня – 2 481 грн

з 1 липня – 2 600 грн

з 1 грудня – 2 684 грн.

Враховуючи прожитковий мінімум на 2022 рік для працездатної особи:

з 01 січня 2022 р. ПСП розраховується так:

100 % ПСП = 2 481 x 0,50 = 1 240,5 грн. (половина розміру прожиткового мінімуму);

з 01 липня 2022 р. ПСП розраховується так:

100 % ПСП = 2 600 x 0,50 = 1 300 грн. (половина розміру прожиткового мінімуму);

з 01 грудня 2022 р. ПСП розраховується так:

100 % ПСП = 2 684 x 0,50 = 1 342 грн. (половина розміру прожиткового мінімуму).

На підставі вище викладеного:

у період з 01.01.2022 по 30.06.2022 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно 1 240,5 x 250=310 125 грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації діяння в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно 1 240,5 x 600=744 300 грн. вартості збитків або більше;

у період з 01.07.2022 по 30.11.2022 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно 1 300 x 250=325 000 грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно 1 300 x 600=780 000 грн. вартості збитків або більше;

у період з 01.12.2022 по 31.12.2022 у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, для кваліфікації діяння у великих розмірах (ч. 4) необхідно 1 342 x 250=335 500 грн. вартості збитків або більше.

Для кваліфікації діяння в особливо великих розмірах (ч. 5 ст. 191 КК України) необхідно 1 342 x 600=805 200 грн. вартості збитків або більше.

У 2023 році, згідно із ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2023 рік» прожитковий мінімум для працездатної особи з 01 січня 2023

року становить 2 684,0 грн., з 01 січня 2023 податкова соціальна пільга (ПСП) розраховується так:

$100 \% \text{ ПСП} = 2\,684 \times 0,50 = 1\,342 \text{ грн.}$ (половина розміру прожиткового мінімуму).

Для кваліфікації діяння за ч. 4 ст. 191 КК України (у великих розмірах) необхідно $1\,342 \times 250 = 335\,500 \text{ грн.}$ вартості збитків або більше.

Для кваліфікації в особливо великих розмірах за ч. 5 ст. 191 КК України – $1\,342 \times 600 = 805\,200 \text{ грн.}$ вартості збитків або більше.

У 2024 році, згідно із ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік» прожитковий мінімум для працездатної особи з 01 січня 2024 року становить 3 028,0 грн., з 01 січня 2024 податкова соціальна пільга (ПСП) розраховується так:

$100 \% \text{ ПСП} = 3\,028,0 \times 0,50 = 1\,514 \text{ грн.}$ (половина розміру прожиткового мінімуму).

Для кваліфікації діяння за ч. 4 ст. 191 КК України (у великих розмірах) необхідно $1\,514 \times 250 = 378\,500 \text{ грн.}$ вартості збитків або більше.

Для кваліфікації в особливо великих розмірах за ч. 5 ст. 191 КК України – $1\,514 \times 600 = 908\,400 \text{ грн.}$ вартості збитків або більше.

У 2025 році, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2025 рік» встановлено такий же розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, як й у 2024 році, а саме з 01 січня 2025 року він становить 3 028,0 грн. Тобто 01 січня 2025 року податкова соціальна пільга (ПСП) розраховується так само як у попередньому році, що слід враховувати під час кваліфікації діяння за ч. 4 або ч. 5 ст. 191 КК України.

Повторність кримінальних правопорушень визначена у ст. 32 КК України. Так, згідно ч. 1 даної статті повторністю кримінальних правопорушень визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу. Згідно із ч. 2 ст. 32 КК, повторність, передбачена частиною першою цієї статті, відсутня при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально протиправним наміром.

Відповідно до ч. 3 ст. 32 КК України, вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями цього Кодексу, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу.

Повторність відсутня, згідно із ч. 4 ст. 32 КК України, якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення особу було звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, установлених законом, або якщо судимість за це кримінальне правопорушення було погашено або знято, а також після відбуття покарання за вчинення кримінального проступку.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» визначає повторність. За змістом ст. 32 КК *повторністю кримінальних правопорушень* визнається неоднчасне вчинення однією і тією ж особою двох або більше кримінальних правопорушень, якщо вони:

1) передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК;

2) передбачені різними статтями Особливої частини КК і в статті, за якою кваліфікується наступне кримінальне правопорушення, вчинення попереднього кримінального правопорушення зазначено як кваліфікуюча ознака.

При цьому для повторності не має значення, чи було особу засуджено за раніше вчинене кримінальне правопорушення.

Не утворює повторності раніше вчинене кримінальне правопорушення, за який особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, засуджено без призначення покарання або зі звільненням від покарання, а також кримінальне правопорушення, судимість за яке було погашено чи знято.

Стадії вчинених кримінальних правопорушень, а також вчинення кримінальних правопорушень одноособово чи у співучасті на визнання їх вчиненими повторно не впливають.

У межах повторності кримінальних правопорушень їх неоднчасне вчинення означає, що не збігаються за часовими показниками початкові моменти вчинення кожного з кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим повторність можуть утворювати кримінальні правопорушення, одне з яких було вчинене у період, коли інше кримінальне правопорушення уже розпочалось, але ще не закінчилось. У такому разі вчиненим повторно вважається кримінальне правопорушення, розпочате пізніше.

Від повторності кримінального правопорушення необхідно відрізнити *продовжуване кримінальне правопорушення*, яке відповідно до частини другої статті 32 КК складається з двох або більше тотожних

діянь, об'єднаних єдиним протиправним наміром. Об'єднання тотожних діянь єдиним протиправним наміром означає, що до вчинення першого з низки тотожних діянь особа усвідомлює, що для реалізації її протиправного наміру необхідно вчинити декілька таких діянь, кожне з яких спрямовано на реалізацію цього наміру. Такі діяння не утворюють повторності, оскільки кожне з них стає елементом одиничного (єдиного) кримінального правопорушення і окремим (самостійним) кримінальним правопорушенням щодо будь-якого іншого з цих діянь бути не може, а при повторності тотожних кримінальних правопорушень кожне із них має свою суб'єктивну сторону, зокрема самостійний умисел, який виникає щоразу перед вчиненням окремого кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 28 КК України, кримінальне правопорушення визнається таким, що **вчинене групою осіб**, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Згідно із ч. 2 ст. 28 КК України, кримінальне правопорушення визнається **вчиненим за попередньою змовою групою осіб**, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення.

Кримінальне правопорушення визнається **вчиненим організованою групою**, відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Кримінальне правопорушення визнається **вчиненим злочинною організацією**, згідно ч. 4 ст. 28 КК України, якщо воно скоєно стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп.

Отже, існує чотири види злочинних спільнот:

- 1) група без попередньої змови;
- 2) група з попередньою змовою;

- 3) організована група;
- 4) злочинна організація.

Критеріями такої диференціації групової злочинної діяльності виступають наявність і зміст попередньої змови, кількість учасників та ступінь їх зорганізованості.

Для кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, має значення розгляд таких видів об'єднань злочинців як група з попередньою змовою (ч. 3) і організована група (ч. 5).

Вчинення злочину *за попередньою змовою групою осіб* означає спільне вчинення цього злочину декількома (двома і більше) суб'єктами злочину, які заздалегідь домовились про спільне його вчинення. Домовитись про спільне вчинення злочину заздалегідь – означає дійти згоди щодо його вчинення до моменту виконання його об'єктивної сторони. Таким чином, ця домовленість можлива на стадії до готування злочину, а також у процесі замаху на злочин. Як впливає із ч. 2 ст. 28 КК України, домовленість повинна стосуватися спільності вчинення злочину (узгодження об'єкта злочину, його характеру, місця, часу, способу вчинення, змісту виконуваних функцій тощо). Така домовленість може відбутися у будь-якій формі – усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій тощо.

Учасники вчинення злочину такою групою діють як співвиконавці. При цьому можливий технічний розподіл функцій, за якого кожен співучасник виконує певну роль,

Організована група – це стійке об'єднання декількох осіб (трьох і більше суб'єктів злочину), які попередньо зорганізувалися для готування або вчинення злочинів. Ознаками організованої групи є: 1) наявність декількох осіб (трьох або більше); 2) попередня їх зорганізованість у спільне об'єднання для готування або вчинення двох чи більше злочинів; 3) стійкість такого об'єднання; 4) об'єднаність злочинів єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану; 5) обізнаність всіх учасників такої групи з цим планом. Організована група є більш небезпечним різновидом групи з попередньою змовою. Вона відрізняється від групи з попередньою змовою: 1) стійкістю (для групи з попередньою змовою ця ознака не є обов'язковою); 2) спрямованістю на вчинення двох або більше злочинів (група з попередньою змовою може бути створена і для вчинення одного злочину); 3) кількістю учасників – організована група складається з трьох і більше учасників, тоді як група з попередньою змовою – з двох і більше.

Відповідно до постанови Верховного Суду України від 06.11.2009 за № 10, співучасть у злочині, у контексті ст. 26 КК України, є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Тому в разі, коли із групи осіб, які вчинили злочин, лише одна особа є суб'єктом злочину, а решта осіб унаслідок неосудності або у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, чи з інших підстав не можуть бути суб'єктами злочину, дії винної особи, яка за таких обставин притягується до кримінальної відповідальності, не можна розглядати як вчинення злочину групою осіб.

Тобто у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст.191 КК України, якщо одна особа є службовою, а інша ні (наприклад, головний бухгалтер – є службовою особою, а економіст – не є службовою особою), то їх дії не можна кваліфікувати як вчинені групою осіб. У такому разі дії головного бухгалтера кваліфікуються за ст. 191 ККУ, а економіста – за ст. 28 та ст. 191 КК України, як вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб.

Загальний механізм *визначення розміру завданої службовим розкраданням шкоди* встановлено Постановою Кабінету Міністрів України № 116 від 22.01.1996 р. «Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, недостачі, знищення (псування) матеріальних цінностей». Згідно з п. 2 цього Порядку, розмір завданої розкраданням шкоди, недостачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки.

Забезпечення відшкодування завданої розкраданням шкоди починається зі встановлення майна, яким заволоділи суб'єкти кримінального правопорушення, та його місцезнаходження.

Допоміжною інформацією для встановлення фактів учинення кримінальних правопорушень в окремих сферах фінансової діяльності і відшуканні викраденого є дані бюро технічної інвентаризації – про придбання (реалізацію) нерухомості (будинків, квартир, гаражів); відділів реєстрації транспортних засобів й автомагазинів – про придбання транспортних засобів; нотаріальних контор – про посвідчення угод, завірення документів; банківських установ – про наявність коштів на рахунках та їх рух; митниць – дані про переміщення осіб і товарів через митний кордон; правоохоронних органів – дані спеціальних

інформаційних систем; Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку – про придбання акцій тощо.⁷

Нині отримання відомостей з БТІ можливо лише відповідно до порядку, встановленому у Главі 15 «Тимчасовий доступ до речей і документів» КПК України. Для встановлення відомостей, щодо майна осіб, підприємств, організацій слідчі отримують інформацію з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна. Слідчі звертаються до співробітників Головного управління Національної поліції, яким надано ідентифікатори доступу до державних реєстрів, адміністратором яких є державне підприємство «Національні інформаційні системи».

Відповідний доступ співробітниками поліції надано з метою належної реалізації законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про юридичну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», наказу Міністерства юстиції України від 30.03.2021 № 1173/5, яким внесено зміни до «Положення про Єдиний реєстр довіреностей», затвердженого наказом Мін'юсту від 28.12.2006 №111/5.

У практиці розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, досить часто виникають такі питання: 1) яка роль у вчиненні розкрадання недобросовісних засновників підприємницьких структур та їх посадових осіб?; 2) на яке майно – підозрюваних чи комерційних структур, в яких вони працювали, має накладатися арешт?

Вирішення цих питань потребує врахування організаційно-правової форми підприємства та аналізу складу його майна. Зокрема, слід встановити, є підприємство одноосібним чи товариством, яка частка майна товариства належить підозрюваному у вчиненні розкрадання та деякі інші обставини.

При внесенні відповідних відомостей до ЄРДР орган досудового розслідування зобов'язаний відразу вжити заходів щодо попередження приховування майна підозрюваного. Арешту підлягає все майно підозрюваного, незалежно від його місця розташування (як за місцем проживання, так і за місцем роботи, в підприємницькій структурі), у

⁷ Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (теорія та практика) : монографія. Київ : Логос, 2004. 324 с., с. 66–67.

випадках, передбачених ч.5 ст. 191 КК України. За іншими частинами ст.191 КК України – накладання арешту на майно відбувається співрозмірно із сумою матеріально-спричинених збитків.

У випадку недостачі виявленого майна підозрюваного, працівники оперативно-розшукових підрозділів і слідчий мають активно вести розшук прихованих цінностей, виходячи з обставин вчинення розкрадання та відомостей про особистість підприємця-правопорушника, його зв'язків.⁸

Під час досудового розслідування для розшуку майна правопорушника з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна щодо суб'єкта; з Єдиного реєстру довіреностей; відомостей про перетин державного кордону та відомостей з Державного реєстру фізичних осіб платників податків про суми доходів, нарахованих особі податковим агентом, та/або суми доходів, отриманих самозайнятими особами, а також суму річного доходу, задекларованого фізичною особою в податковій декларації про майновий стан і доходи, слідчий з відповідним запитом може звернутись до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших кримінальних правопорушень.

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших кримінальних правопорушень (АРМА) – центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та/або з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні, чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Дії щодо забезпечення відшкодування матеріальної шкоди мають бути диференційованими в кожному конкретному випадку залежно від виду вчиненого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, і обставин кожного кримінального провадження. Разом з тим є типові кримінальні процесуальні дії та оперативно-розшукові заходи, які вживаються для забезпечення відшкодування матеріальних збитків.

⁸ Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. доктора юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. Харків, 2001., С. 194.

Типові слідчі помилки у кримінальних провадженнях за ст. 191 КК України

Звертаємо увагу на деякі *помилки слідчих*, що допущені під час досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, та інших, що стосуються розслідування подібних кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Щодо встановлення обов'язкових суб'єктивних ознак розтрата майна при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України

Обов'язковими суб'єктивними ознаками привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем майна є:

1. Корисливий мотив – спонукання до незаконного збагачення за рахунок чужого майна;
2. Корислива мета – збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб.

Зокрема, ч. 2 ст. 191 КК України передбачено кримінальну відповідальність за привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Верховний Суд ухвалив рішення про те, що надані стороною обвинувачення докази не доводять поза розумним сумнівом наявність у діях особи прямого умислу, корисливого мотиву та корисливої мети. Тому особу визнано невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, та виправдано у зв'язку з недоведеністю в його діях складу вказаного кримінального правопорушення.

Суд у своєму рішенні посилався на таке: «Суд першої інстанції, обґрунтовуючи висновок про недоведеність винуватості ОСОБА_1 у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення, послався на відсутність доказів щодо наявності об'єктивної та суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, а надані стороною обвинувачення докази не доводять поза розумним сумнівом наявність в діях ОСОБА_1 прямого умислу, корисливого мотиву та корисливої мети на розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом, корисливим мотивом та метою.

За змістом ч. 2 ст. 191 КК України, у ній встановлено відповідальність тільки за умисне привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, при наявності в діяннях особи тільки прямого умислу, корисливих мотивів та відповідної мети.

Обов'язковими суб'єктивними ознаками розтрати майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем є *корисливий мотив* – спонукання до незаконного збагачення за рахунок чужого майна, та корислива мета – збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб.

Колегія суддів погоджується із судами попередніх інстанцій, що надані стороною обвинувачення докази всупереч доводам прокурора не доводять поза розумним сумнівом наявність у діях ОСОБА_1 прямого умислу, корисливого мотиву та корисливої мети».

Тобто суд вказав на те, що для доведення в діях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, стороні обвинувачення необхідно надати суду належні й допустимі докази наявності у діях особи корисливого мотиву та корисливої мети.

Щодо підготовки документів (об'єктів дослідження) на вирішення судово-економічної експертизи

Суд не прийняв як допустимий доказ висновок судово-економічної експертизи, оскільки на вирішення експерту було поставлено питання щодо підтвердження висновків, викладених у довідці, яку суд визнав *недопустимим доказом через його отримання в порядку, не передбаченому КПК України*.

У кримінальних провадженнях трапляються випадки, коли для проведення перевірки фінансово-господарської діяльності слідчий або прокурор залучають фахівців (спеціалістів, ревізорів) Держаудитслужби або інших. За результатами такої перевірки складають довідку. Потім таку довідку з матеріалами направляють на судово-економічну експертизу для підтвердження висновків, викладених у довідці.

Верховний Суд вважає таку практику неправильною і такою, що не відповідає вимогам КПК⁹:

⁹ Ухвала Верховного Суду від 06.03.2018 р. у справі № 243/6674/17-к: URL: <https://taxlink.ua/ua/court/uhvala-verhovnogo-sudu-vid-06032018-u-spravi-243667417-k>

1. Прокурор і слідчий не мають повноважень призначати ревізії та перевірки;

2. КПК не передбачено право спеціаліста встановлювати дотримання або порушення фінансово-господарської діяльності шляхом проведення перевірки;

3. Експерт зобов'язаний особисто проводити дослідження, а не перевіряти висновки спеціаліста.

Суд не прийняв як допустимий доказ висновок судово-економічної експертизи, оскільки на вирішення експерту було поставлено питання щодо підтвердження висновків, викладених у довідці Держаудитслужби, при тому, що зазначену довідку суд визнав недопустимим доказом через його отримання в порядку, не передбаченому КПК.

Зокрема, щодо довідки про перевірку окремих питань фінансово-господарської діяльності суд першої інстанції встановив, що цю довідку складено управлінням Держаудитслужби на підставі листа слідчого, яке для проведення перевірки залучило фахівця (спеціаліста).

«...суд дійшов висновку, що оскільки прокурор та слідчий не мають повноважень призначати ревізії та перевірки, а КПК не передбачено право або обов'язок спеціаліста встановлювати дотримання або порушення окремих питань фінансово-господарської діяльності шляхом проведення перевірки з питань, які відповідно до ч. 1, п. 1 ч. 5 ст. 69 КПК можуть бути предметом експертного дослідження, зазначений доказ, отриманий унаслідок такої не передбаченої цим Кодексом перевірки чи ревізії, є недопустимим.

При дослідженні інших доказів суд обґрунтовано послався на практику Європейського суду з прав людини, який у рішеннях у справах «Балицький проти України», «Тейксейра де Кастро проти Португалії», «Шабельник проти України» застосував різновид доктрини «плодів отруєного дерева», яка полягає в тому, що коли визнаються недопустимими не лише докази, безпосередньо отримані внаслідок порушення, а також докази, яких не було б отримано, якби не було отримано перших.

Таким чином, допустимі самі собою докази, отримані за допомогою відомостей, джерелом яких є недопустимі докази, стають недопустимими.

Тому суд не прийняв як допустимий доказ висновок судової економічної експертизи, оскільки на вирішення експерту було поставлено питання щодо підтвердження висновків, викладених у довідці про перевірку управлінням Держаудитслужби окремих питань фінансово-

господарської діяльності юридичної особи, при тому, що зазначену довідку суд визнав недопустимим доказом через його отримання в порядку, не передбаченому КПК.

3. Основні положення досудового розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану

Приводами до початку досудового розслідування за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, є:

звернення контролюючих органів;

акти ревізій та інших перевірок (за матеріалами проведених контрольних заходів працівниками Державної аудиторської служби України (ДАСУ), виявлення недостач;

реалізація матеріалів оперативно-розшукової діяльності;

заяви та повідомлення громадян і суб'єктів господарювання.

Підставою для початку кримінального провадження є достатні дані, що вказують на наявність ознак розкрадання. Такими ознаками є: нестача або надлишки товарно-матеріальних цінностей; підроблення бухгалтерських документів; позацільові витрати авансових або кредитних коштів; знищення («необережне») бухгалтерської та іншої документації, наявність матеріальних збитків, виявлення фальсифікованих товарів, транспортування продукції, яка перевищує зазначену в супровідних документах, збільшення кількості претензій до якості товарів тощо.

При аналізі ознак, що вказують на розкрадання, вчинене певними особами, необхідно всебічно враховувати обставини, які вплинули на їх поведінку в сфері фінансово-господарської діяльності в обстановці виробничого ризику, необхідність виконання термінових робіт, усунення перешкод, які призвели до відступу від нормативів, що регламентують рух матеріальних цінностей, грошових коштів, оформлення документів та ін. Саме характер таких дій, їх наслідки суб'єктивно можуть сприйматися як очевидні ознаки порушень, пов'язаних з розкраданням. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що вже на початку розгляду матеріалів, що вказують на ознаки розкрадань, як правило, відомі посадові, матеріально відповідальні особи, які розпоряджаються майном. У такій ситуації відсутність достатньо повного та об'єктивного врахування пояснень цих осіб з приводу виявлених порушень, з'ясування обставин, що призвели до

них, і висування можливих для даної ситуації слідчих версій про характер події, мотиви дій осіб, яким ввірене майно, може призвести до необґрунтованого початку кримінального провадження.

Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є підслідністю органів досудового розслідування Національної поліції. Водночас, детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених:

ст. 191 КК (якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування) (п. 2 ч. 3 ст. 216 КПК);

ст. 191 КК (крім випадку, передбаченого п. 2 частини 3 ст. 216 КПК) та ст. 364 КК, за умови що розмір предмета такого кримінального правопорушення або завданої ним шкоди становить від п'ятисот до двох тисяч розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, та його вчинено службовою особою державного органу, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків, та досудове розслідування такого кримінального правопорушення не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України (п. 3 ч. 3 ст. 216 КПК України).

Також детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) кримінальне правопорушення вчинено: Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, Директором Бюро економічної безпеки

України, його заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

2) розмір предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст.191 КК України, у дві тисячі і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення (якщо кримінальне правопорушення вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків).

Комплекс слідчих (розшукових) дій при розслідуванні службових розкрадань зумовлений, як правило, слідчою ситуацією. Слідчі або за їх дорученням оперативні підрозділи здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії, типовими серед них є: зняття інформації з електронних інформаційних систем, спостереження за місцем, спостереження за особою, аудіо, відео-контроль особи, арешт, огляд і виїмка кореспонденції. А також слідчі (розшукові) дії і заходи забезпечення кримінального провадження: тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення зразків сировини, готової продукції; огляд речових доказів, огляд документів, допит підозрюваних; допит свідків; обшук; огляд приміщень; призначення судових експертиз.

З метою виявлення найбільш достовірних ознак службового розкрадання слідчий:

1) витребує документи, що підтверджують або спростовують викладені у первинних матеріалах дані;

2) допитує окремих осіб, що мають відношення до кримінального правопорушення;

3) вивчає технологію виробництва або характеру діяльності підприємства, на якому вчинено розкрадання;

4) вивчає нормативи, що регламентують діяльність підприємства та особливості його діяльності;

5) вивчає його товаро- та документообіг;

б) перевіряє стан обліку, зберігання, витрачання товарно-матеріальних цінностей, звітність.¹⁰

А також вивчає тендерну документацію як замовника, так і підрядної організації (виконавця), перевіряє фінансово-господарську документацію.

Вивчення слідчої та судової практики показує, що зазвичай у виявленні розкрадань беруть участь працівники служб суб'єктів господарювання – потерпілих від цих кримінальних правопорушень. Насамперед, це стосується банків та великих торговельних організацій, у яких створено спеціальні служби безпеки, метою яких є захист фінансової безпеки юридичної особи. Їх діяльність з виявлення та документування дій, що мають ознаки кримінальних правопорушень наразі має виключно організаційний характер і не врегульована законодавчо (за винятком обов'язку фінансових установ захищати безпеку зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках).

Відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК України сторони кримінального провадження, потерпілий має право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів.

Відібрання пояснень і витребування документів може бути пов'язане з необхідністю проведення інвентаризації фінансової і господарської діяльності, отримання консультацій спеціалістів (бухгалтерів, товарознавців, технологів), вивчення нормативних матеріалів, що регулюють фінансову і господарську діяльність підприємства, організації, ознайомлення з особливостями їхньої діяльності.

При отриманні пояснень у посадових та матеріально-відповідальних осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення за ознаками ст. 191 КК України, слід ретельно встановити всі обставини, звертаючи увагу на посадовий стан і коло повноважень опитуваної особи, поведінку до вчиненого кримінального правопорушення, причетність до нього інших посадових осіб, їх мотив, мету, характер та наслідки, що настали.

До пояснення можуть додаватися копії положень, інструкцій та інших аналогічних документів, що розкривають характер повноважень посадової або матеріально-відповідальної особи. При з'ясуванні обставин слід встановлювати, чи вчинені ними протиправні дії зумовлені їх службовим становищем та покладеними на них функціональними

¹⁰ Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999., С. 46.

повноваженнями. За відсутності такого зв'язку дії винного підлягають кваліфікації за іншими статтями КК України.

До матеріалів, зібраних слідчим на початку кримінального провадження за ст. 191 КК України, як правило, мають входити такі оригінали або відповідним чином оформлені копії документів, завірені у встановленому порядку:

1) акт документальної ревізії (перевірки), аудиторський висновок, довідка експерта тощо;

2) копії свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;

3) копії установчих чи статутних документів;

4) копії або виписки з наказів про призначення на посаду певної особи;

5) копії або виписки з договору про матеріальну відповідальність;

6) копії або виписки з посадових інструкцій;

7) акт проведеної інвентаризації щодо зняття залишку матеріальних цінностей, на які вчинено посягання;

8) пояснення причетних до вчинення кримінального правопорушення службових чи посадових осіб щодо вчиненого кримінального правопорушення;

9) первинні документи бухгалтерського обліку, що засвідчують факт вчинення (оформлення) господарської операції з предметами посягання (відповідні копії угод про вчинення операції, акти прийому-передачі, накладні, різноманітні відомості, журнали обліку, бланки суворої звітності та їх корінці, касові документи, копії протоколів засідання правління суб'єктів господарювання тощо;

10) інші документи, що можуть містити відомості про ознаки вчинення кримінального правопорушення;¹¹

11) банківські документи щодо перерахування використаних коштів.

Ознаки розкрадання систематизуються на основі різних чинників: за формою прояву, змістом, місцем прояву. Залежно від цього при виявленні ознак даного виду кримінального правопорушення можна виділити такі джерела надходження відповідної інформації:

¹¹ Конорев В. М. Виявлення та розслідування корисливих злочинів економічної спрямованості, пов'язаних з привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) : [метод. реком.] / В. М. Конорев, Ю. Г. Бей ; за ред. В. І. Литвиненка ; МВС України ; Департамент ДСБЕЗ. Київ: РВВ МВС України, 2003., С. 68.

- 1) виробничі підрозділи підприємств, де виготовляється (вирощується, заготовляється, переробляється) продукція, звідки надходить сировина, місця збуту готових виробів, реалізації товарів;
- 2) транспортні підприємства, що здійснюють перевезення сировини, готової продукції, товарів;
- 3) бухгалтерія підприємств, установ, організацій; планові, статистичні, технологічні підрозділи, їх вищі органи, а також суміжні структури;
- 4) контрольно-ревізійні органи;
- 5) органи державних інспекцій;
- 6) органи стандартизації і сертифікації, пробірного нагляду тощо;
- 7) контролюючі органи (Національний банк, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна, Державна податкова служба, Державна митна служба, Державний комітет у справах захисту прав споживачів та ін.);
- 8) правоохоронні органи;
- 9) аудиторські фірми.

Обставини, що підлягають встановленню.

На початковому етапі досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, потрібно вирішити такі загальні питання:

- 1) якими є собою джерела відомостей про факти розкрадань, їх надійність, наявність формальних реквізитів, що дозволяють перевірити їх достовірність;
- 2) який зміст відомостей, що вказують на факт розкрадання;
- 3) чи можна використовувати ці матеріали при розслідуванні (вирішення питання щодо їх належності та допустимості);
- 4) до якого періоду часу відносяться отримані відомості;
- 5) про які факти розкрадання йдеться;
- 6) чи є вказівка на конкретних розкрадачів, їх зв'язки, спосіб розкрадання, суму, реалізацію викраденого;
- 7) чи є в наданих відомостях протиріччя, у чому вони виражаються, як можуть бути усунені;
- 8) чи потрібно проводити попередню перевірку фактів;
- 9) з чого почати розслідування.

Під час розслідування службових розкрадань *типовими обставинами, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні, є:*

1) чи відбулося вилучення чужого майна; чи встановлені нестача або надлишки товарно-матеріальних цінностей;

2) яка форма розкрадання обрана правопорушником (привласнення, розтрата, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем);

3) який спосіб розкрадання був застосований; чи використовувалися і які саме підготовчі дії та дії щодо приховування кримінального правопорушення;

4) що виявилось предметом протиправного посягання (грошові кошти, цінні папери, готова продукція, сировина та ін.); чи вчинено розкрадання оприбуткованого або неоприбуткованого майна;

5) хто є розкрадачем; яке коло осіб, які брали участь у розкраданнях; як саме розподілялися функції серед учасників розкрадання; чи вчинено розкрадання організованою групою та ін.;

6) яка тривалість протиправної діяльності; чи вчинено розкрадання повторно; який загальний часовий період розкрадання, час учинення окремих епізодів протиправної діяльності;

7) де були вчинені різні епізоди розкрадань; яка поширеність розкрадання;

8) які розміри викраденого та заподіяних збитків;

9) чи існує зв'язок розкрадання з іншими кримінальними правопорушеннями (прийняттям пропозиції, обіцянки або одержанням неправомірної вигоди службовою особою, незаконним збагаченням, підкупом службової особи юридичною особою приватного права незалежно від організаційно-правової форми, пропозицією, обіцянкою або наданням неправомірної вигоди службовій особі, зловживанням службовим становищем, ухиленням від сплати податків та ін.);

10) чи був зв'язок розкрадачів із корумпованими особами контролюючих органів і органів правопорядку;

11) як вплинули чинники обстановки кримінального правопорушення на вчинення розкрадання;

12) які причини та умови, що сприяли вчиненню розкрадання;

13) чи наявні обставини, які пом'якшують вину (явка з повинною, щиросердечне каяття або активне сприяння розслідуванню, вчинення розкрадання через матеріальну, службову залежність та ін.);

14) чи наявні обставини, що обтяжують вину (розкрадання вчинено повторно, групою осіб, в особливо великих розмірах).

Типовий перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні за ст. 191 КК України:

1) факт розкрадання або недостачі;

2) предмет розкрадання – те, що викрадено в натуральному й грошовому виразі;

3) де, коли, протягом якого часу, яким способом відбувалося розкрадання. Спосіб розкрадання залежить від того, що викрадається, від особливостей підприємства, установи, характеру виробничих операцій, службового становища розкрадача, знання ним слабких місць в обліку й контролі. Так, на підприємствах торгівлі поширеними є розкрадання, вчинені шляхом привласнення частини грошової виручки або матеріальних цінностей за рахунок обману покупців, приховування від обліку (неоприбуткування) товарів і грошей, завищення цін тощо; щоб приховати розкрадання в торговельних організаціях, правопорушники нерідко маскують їх шляхом підпалу магазину, бази, кіоску;

4) яким чином, коли, через кого було реалізовано викрадене, де воно зберігалось, як приховувалося розкрадання й маскувалися окремі елементи протиправної діяльності;

5) ким вчинено розкрадання – однією людиною або злочинною групою, хто до неї входив, як характеризуються учасники розкрадання, у чому конкретно полягає вина кожного в розкраданні, що впливало на ступінь і характер відповідальності розкрадачів (розміри, повторність розкрадань, наявність попередньої змови); обставини, що характеризують особу розкрадача; обставини, які пом'якшують чи обтяжують покарання;

б) наявність інших кримінальних правопорушень, що певним чином пов'язані із розслідуваним розкраданням (наприклад, обман покупців і замовників, одержання й давання неправомірної вигоди, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів тощо);¹²

7) яка сума шкоди, заподіяної розкраданням;

8) де знаходиться викрадене майно;

9) що сприяло здійсненню розкрадання, що вплинуло на формування протиправного умислу, які умови сприяли цьому тощо.

На початковому етапі розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

¹² Когутич І. І. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів : [текст лекцій]. Львів : Тріада плюс, 2006., С. 122.

проводяться *негласні слідчі (розшукові) дії*. Відповідно до письмових доручень слідчого, НСРД виконуються співробітниками оперативного підрозділу (зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, спостереження за особою, річчю або місцем, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи). Під час розслідування розкрадань проводяться й контроль за вчиненням кримінального правопорушення у формі *контрольованої закупки*, яка полягає у гласному придбанні товарів, предметів та речовин із метою перевірки дотримання продавцями законодавства, що встановлює правила торгівлі останніми та їх обігу, а також викриття й документування розкрадання. НСРД проводяться на підставі ухвали апеляційного суду, за клопотанням слідчого, що погоджене з прокурором або за клопотанням самого прокурора і в тому випадку, якщо суд надає дозвіл, слідчий направляє ухвалу разом з дорученням до оперативного підрозділу для виконання. Лише спостереження за місцем проводиться на підставі постанови слідчого.

При розслідуванні службових розкрадань НСРД, що проводяться за дорученням слідчого, передусім спрямовуються на: 1) виявлення нових епізодів протиправної діяльності; 2) встановлення місцезнаходження коштів та іншого майна, здобутого протиправним шляхом; 3) встановлення конкретних учасників кримінального правопорушення, які входять до складу злочинної групи, взаємозв'язків між ними та особистої ролі кожного у вчиненні розкрадання; 4) виявлення інших можливих співучасників, свідків, предметів, документів, що мають значення для розслідування; 5) одержання даних про причетність працівників фінансових установ і державних органів до протиправних дій; 6) одержання даних про можливу тактику поведінки учасників кримінального провадження; 7) встановлення номерів мобільних телефонів, якими користуються запідозрені у привласненні, розтраті майна, заволодінні ним шляхом зловживання службовим становищем.

Важливою і необхідною на початковому етапі у кримінальних провадженнях за ст. 191 КК України є така процесуальна дії слідчого як *тимчасовий доступ до речей і документів*.

З метою оперативного встановлення особи правопорушника зазвичай виникає необхідність в отриманні інформації, що містить комерційну таємницю (п. 4 ч. 1 ст. 162 КПК України), банківську таємницю (п. 5 ч. 1 ст. 162 КПК України), інформацію, що знаходиться в операторів і провайдерів телекомунікацій (п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК України)

тощо. Відповідно до ч. 2 ст. 159 КПК України отримання такої інформації допускається лише після винесення слідчим суддею ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів.

У кримінальних провадженнях про розкрадання майна шляхом зловживання службовим становищем *версії* висувуються з приводу різних обставин, встановлення яких дозволяє достовірно виявити правопорушників і визначити ступінь вини кожного з них. Версії можуть бути пов'язані:

- з встановленням конкретних зловмисників і ролі кожного з них у протиправній діяльності;
- з визначенням способу, часу, місця розкрадань;
- з встановленням місця знаходження викраденого майна та протиправно придбаних цінностей і коштів тощо.

При розслідуванні розкрадань можуть бути висунуті *такі версії*:

1) розкрадання дійсно має місце (у формі привласнення чи розтрати або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем);

2) розкрадання не було, нестача утворилася як результат крадіжки;

3) розкрадання не було, нестача виникла як результат природних причин (наприклад, усихання або утрушування);

4) розкрадання не було, надлишок виник як результат помилки при одержанні продукції;

5) має місце інше кримінальне правопорушення (наприклад, фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи (ст. 220-2 КК України));

б) вчинено правомірну цивільно-правову угоду.

Не менш важливо врахувати й перевірити версії підозрюваних, побудовані на основі їхніх пояснень про виявлені недоліки фінансово-господарської діяльності очолюваних ними підприємств або його структурних підрозділів, в яких вони заперечують або уточнюють одержані слідством факти.

Творча і надзвичайно копітка робота з висунання та перевірки слідчих версій потребує всебічно продуманого, детального, конкретного планування і чіткої організації праці слідчого.

4. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого в умовах воєнного стану

За результатами вивчення нами матеріалів кримінальних проваджень за ст. 191 КК України залучення до ревізії спеціалістів (товарознавців, економістів, інженерів, екологів тощо) відбувалося для спільного складання програми ревізії, визначення послідовності її проведення, необхідності отримання пояснень (52,5 %); здійснення спільних заходів щодо забезпечення одержання та збереження необхідних документів (33,5 %); взаємного інформування про результати спільної роботи (14 %).

Факти службових розкрадань можуть виявлятися органами фінансового контролю, здійснюваного відповідними контрольно-ревізійними службами, аудитом, а також за допомогою незалежного фінансового контролю.

Матеріали аудиторської перевірки є важливим джерелом для проведення їх криміналістичного аналізу з метою виявлення ознак розкрадання або інших економічних кримінальних правопорушень. Для цього використовують результати порівняння даних аналітичного і синтетичного обліків, перевірки правильності кореспондентських рахунків тощо.

На практиці склалася певна система використання спеціальних знань під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України:

ревізія в порядку фінансово-господарського контролю;

ревізія окремих питань фінансово-господарської діяльності на підставі офіційного звернення слідчого до контролюючого органу;

судові експертизи (судово-економічна, почеркознавча, будівельно-технічна, товарознавча, технічного дослідження документів, фонетична, комп'ютерно-технічна, телекомунікаційна тощо).

Ці елементи пов'язані єдністю мети, виявлення ознак розкрадання і встановлення обставин їх вчинення.

У ч. 2 та ч. 3 ст. 93 КПК України передбачене право сторони обвинувачення, сторони захисту та потерпілого здійснювати збирання доказів, в тому числі шляхом витребування та отримання висновків ревізій та актів перевірок.

Водночас, в аспекті положень ст. 93 КПК України на сьогодні слідчий, прокурор фактично позбавлені законних підстав для призначення ревізії при здійсненні досудового розслідування. Тут варто зазначити позицію Верховного Суду, який у постанові від 23 червня 2021 р. у справі № 234/8803/18, відзначає, що використання виразу «витребування та отримання» у ч. 2 ст. 93 КПК України передбачає повноваження використовувати як докази висновки ревізій і актів перевірок (як і будь-які інші документи), що існують незалежно від кримінального розслідування. Процесуальний закон чітко відрізняє документи, створені в межах кримінального провадження, від документів, походження яких не залежить від кримінального провадження, і підпорядковує ці два типи документів різному правовому режиму. Отже, кримінальний процесуальний закон не встановлює отримання доказів шляхом надання дозволу на проведення позапланової перевірки ані слідчими суддями, ані прокурорами, слідчими; результати таких перевірок, призначених у межах розслідування кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді, є недопустимими доказами і відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК не повинні бути використані під час ухвалення судових рішень у межах кримінального провадження.

Позапланові виїзні ревізії суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені згідно із законодавством до підконтрольних установ, можуть проводитися органами державного фінансового контролю у передбачених законом випадках.

До проведення таких ревізій можуть залучатися й інші спеціалісти державних контролюючих органів (митні, податкові, установи Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування України, Національний банк України, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна, а також інші державні органи, що мають право контролю за дотриманням підприємствами, установами та організаціями й громадянами законодавства України), а також незалежні спеціалісти.¹³ У необхідних випадках до участі в проведенні ревізії, поряд з бухгалтерськими працівниками, залучають фахівців іншого профілю: будівельників, технологів, товарознавців тощо.

Завдяки проведеній ревізії не лише підтверджують факти порушення законодавства, але й збирають докази протиправної діяльності, визначають розмір заподіяної шкоди, виявляють напрями нецільового

¹³ Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальна компетенція. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2005., С. 58–59.

використання коштів, одержаних протиправним шляхом, доводять причетність осіб до виявлених правопорушень тощо.

Ревізії і аудит, що здійснюються в порядку господарського контролю, спрямовані на встановлення випадків порушень у витрачанні коштів та матеріалів, проведенні господарських операцій, дотриманні фінансової дисципліни, веденні бухгалтерського обліку, заповненні документів, бухгалтерських записів та ін.

Ревізії, які проводяться відповідно до ухвали суду, мають цільове спрямування, що визначається вихідними даними і конкретними завданнями розслідування.

Внаслідок судових експертиз ще більшу конкретизацію одержує вирішення окремих питань, що залишилися нез'ясованими через різноманітні обставини під час ревізії, що їй передувала.

Перед початком інвентаризації, яка є перевіркою фактичної наявності цінностей та грошових коштів, спеціалісти проводять опломбування підсобних приміщень, знімають залишки грошей у касах і встановлюють виручку поточного дня, визначають за документами кількість натуральних залишків, переконуються у правильній роботі вимірювальних приладів, відбирають підписку про повну здачу документів у бухгалтерію, а грошей – в касу підприємства (організації).

У практиці розслідування службових розкрадань у складних кримінальних провадженнях, використовують результати проведеної *ревізії*.

Ревізія є одним із найефективніших інструментів документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, організацій, установ, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірності обліку і звітності. З її допомогою здійснюється виявлення нестач, розтрат, привласнень і розкрадань коштів та матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань. Головним завданням ревізії є здійснення контролю за використанням засобів і матеріальних цінностей, їхнім зберіганням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності. Коло завдань ревізії визначається рівнем об'єктів контролю, на яких вона здійснюється.

Ревізійна практика виробила основні завдання, які повинна вирішувати ревізія:

1. Перевірка законності операцій, виконаних установою або господарською організацією, і дотримання фінансової дисципліни.

2. Виявлення фактів збитків організації від незаконного витрачання коштів і матеріалів.

3. Перевірка правильності організації та ведення бухгалтерського обліку, відповідності документів, якими оформляються окремі операції, і правильність бухгалтерських записів.

4. Перевірка правильності матеріального обліку складського господарства.

В акті ревізії повинна бути об'єктивність, лаконічність, доступність та системність викладу матеріалу.

Акт ревізії, який складено по завданню правоохоронних органів, повинен відповідати наступним *вимогам*:

у змісті акту характеризуються конкретні факти порушень у фінансово-господарській діяльності і діях певних посадових осіб;

характеристика засновується на облікових (зведених) даних і на даних первинних документів з обов'язковим посиланням на ті й інші;

кожен факт порушення, встановлений ревізією, повинен бути всебічно охарактеризований з позицій вимог правильності документального оформлення і вимог ведення обліку згідно чинного законодавства;

законність і доцільність господарських операцій.

Зміст акту багато в чому залежить від завдання, поставленого перед ревізором. До акту додаються необхідні довідки, розрахунки, відомості, пояснення тощо.

В акт ревізії не повинні включатися висновки, факти, які не підтверджуються документами або результатами перевірки, дані із матеріалів правоохоронних органів та посилань на показання, які надані слідчим. В акті ревізії не повинна даватися правова та морально-етична оцінка дій посадових і матеріально відповідальних осіб, кваліфікація їх вчинків. В акті ревізії відображаються як недоліки, так і позитивні факти, вказуються матеріально відповідальні та посадові особи, що несуть відповідальність за встановлені порушення тощо.

У випадках, коли необхідно негайно прийняти заходи щодо ліквідації виявлених порушень або притягнення посадових та матеріально відповідальних осіб до відповідальності, *в період проведення ревізії складається окремий (проміжний) акт і від вказаних осіб беруться письмові пояснення.*

Проміжний акт підписується так само, як і акт документальної ревізії. Факти, що відображені у проміжному акті, включаються до акту ревізії.

Акт документальної ревізії підписується ревізором, головним бухгалтером та керівником ревізуємого підприємства. При проведенні ревізії комісією акт підписується всіма ревізорами. Якщо хто-небудь із членів комісії не згоден з висновками акта, то він має право скласти свій акт ревізії, в якому відобразити свої висновки за результатами проведеної ревізії.

Акт ревізії складається в 2-3 примірниках, при цьому один примірник прямує у вищу за ієрархією організацію, другий залишається в організації, що ревізується, а третій за необхідності передається безпосередньо до правоохоронних органів.

Якщо за матеріалами акту ревізії вирішується питання про початок кримінального провадження, то слідчому необхідно заздалегідь оцінити його з позицій правильності оформлення, повноти дослідження і переконливості висновків.

Матеріали документальної ревізії стають джерелом доказів лише тоді, коли вони долучені до кримінального провадження, а ті або інші фактичні дані, відображені в них, мають значення доказів тільки після того, як їх встановить слідчий за допомогою вказаних матеріалів і використовує їх під час досудового слідства. Звідси докази збирає не ревізор, а слідчий, який використовує матеріали ревізії і з'ясовує з їх допомогою певні фактичні дані.

Отримавши акт ревізії, слідчий аналізує його з позицій доказовості у кримінальному провадженні, що розслідується, а потім намічає план слідчих (розшукових) дій та інших заходів щодо перевірки виявлених ревізором порушень, слідчим шляхом. Звичайно при цьому слідчий вирішує два питання: наскільки доброякісно проведена ревізія і яке значення для кримінального провадження мають її матеріали.

Залучення спеціаліста до проведення огляду

Велике значення під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, має **огляд**, зокрема такі його види, як огляд місця події, предметів і документів. Огляд місця події як дає можливість перевірити версію про інсценування розкрадання, пожежі, аварії водопроводу, стихійних явищ з метою приховати привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з випуском неврахованої продукції, виникає необхідність в огляді певних ділянок місцевості та приміщень, які не є місцем події в криміналістичному значенні, однак є об'єктами, що своїм розташуванням, призначенням, станом, наявністю або відсутністю змін у матеріальній обстановці викликають необхідність безпосереднього обстеження.

Потреба в таких оглядах виникає у разі, коли необхідно обстежити виробничі, торгові, складські, житлові та інші приміщення, ділянки території підприємств, під'їзних шляхів, вантажно-розвантажувальних майданчиків, місць вивезення відходів виробництва (підприємств переробки відходів, смітників, місць поховання худоби та ін.). Так, у справах про розкрадання матеріальних цінностей може виникнути версія про неналежні умови на складі для зберігання виробів, внаслідок чого значно збільшився відсоток їх вологості чи інші показники.

У перевірці версій про незаконне списання у витрати сировини, матеріалів, що не піддаються подальшому використанню, важливу роль має огляд місць їх складування, знищення (як зіпсованих) шляхом спалювання, закопування. Відсутність слідів таких дій може вказувати на те, що даної кількості відходів не було або ж вони не знищувалися зовсім і могли використовуватися як сировина для випуску іншої продукції.

Істотні результати дає також огляд виробничих приміщень, технологічного обладнання для перевірки версій, що виникають у зв'язку із посиленням відповідальних за випуск продукції осіб на неналежні умови виробництва, дефекти обладнання тощо. Під час таких оглядів може виникнути потреба у дослідницьких діях для перевірки ходу і результатів певних виробничих процесів, операцій. У цих випадках слідчий після закінчення огляду (або пізніше, коли визнає за необхідне) може провести *слідчий експеримент*, для участі в якому доцільно залучити спеціалістів у даній галузі виробництва.

Огляд документів. Слідчий огляд документів здійснюється з метою вивчення законності та повноти операції, змісту й наявності необхідних реквізитів, виявлення ознак підроблення. Документи повинні вивчатися в аспекті їх відповідності нормативним актам, зіставлення з іншими документами.

Важливість огляду документів обумовлена тим, що сліди кримінального правопорушення залишаються, як правило, в нормативно-технічній, бухгалтерській і організаційно-управлінській діяльності підприємства, його документообігу, кредитно-банківській системі.

Істотними джерелами інформації про присвоєння чи розтрату є чорнові записи розкрадачів (блокноти, записні книжки, утому числі з електронною пам'яттю); ділове листування з партнерами, документи банківського обороту, що зберігаються на флешках, у відеозапису, комп'ютерах. Це матеріальні сліди широкого діапазону (технічної підробки, виправлень, дописок, вставок), однак правопорушники в основному виготовляють фальшиві документи, використовуючи комп'ютерні засоби.

При цьому корисно перед вивченням документів комплектувати їх у три групи:

а) які безпосередньо пов'язані з операціями по переміщенню матеріальних цінностей, що цікавлять слідство і вказують на відповідальних осіб (приймально-здавальні акти, накладні, рахунки, відомості тощо);

б) побічно об'єднані з операцією, що цікавить слідчого (дані про пакувальні матеріали, тару на виготовлену продукцію);

в) що стосуються фіксації дій щодо вивезення і транспортування викраденого чужого майна з території підприємства (товарно-транспортні накладні, дорожні листи, дорожні накладні тощо).

Якщо документи вилучені в ході огляду або обшуку, то їх ознаки і властивості описуються в протоколі огляду або обшуку.

В умовах сьогодення виникає потреба в огляді не лише паперових документів, а й електронних. Об'єктами огляду в таких випадках можуть бути дискети, флеш-носії, жорсткі диски системних блоків комп'ютерів тощо. У такому випадку рекомендовано залучати спеціалістів у відповідних галузях.¹⁴

Під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, до початку допиту слідчий повинен підготувати фінансово-бухгалтерські документи для пред'явлення допитуваному. Для результативного пред'явлення цих речових доказів корисною стане *консультація слідчого із відповідними спеціалістами*.

Консультації із спеціалістом до проведення допиту підозрюваного. Допит підозрюваного за провадженнями про розкрадання передбачає ретельну підготовку до цієї слідчої (розшукової) дії. При цьому слід вивчити нормативні акти, що регулюють діяльність підприємства, організації або установи, акти ревізій, інші документи. Така інформація

¹⁴ Бідняк Г.С. Участь спеціаліста при проведенні огляду документів під час розслідування шахрайств // Криміналістичний вісник: наук.-практ. збірник / ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. К.: ТОВ «БрайтВайт», 2016. № 1. С. 162-166.

може з успіхом використовуватися під час допиту, оперування даними, пред'явлення тих чи інших доказів на допиті. Під час допиту підозрюваних можуть бути з'ясовані такі питання: який предмет діяльності підприємства; як саме організовано бухгалтерський облік; хто відповідає за роботу канцелярії; які особливості технологічного процесу на підприємстві; чи провадилися вдосконалення технологічного процесу та в чому вони полягали; які умови зберігання товарно-матеріальних цінностей; хто має доступ до майна тощо. Відповідну консультаційну допомогу може кваліфіковано надати спеціаліст. У тих випадках, коли перевіряється версія про розкрадання, що вчинене шляхом створення неврахованих надлишків, у підозрюваних осіб можуть бути також з'ясовані: ким, коли і як саме створювалися надлишки, з якого матеріалу, де і в який спосіб вони реалізовувалися, хто входив до злочинної групи, як розподілялися протиправні доходи, куди вони вкладалися, як розподілялися функції між учасниками групи, скільки часу здійснювалася протиправна діяльність, чи здійснювали допомогу корумповані чиновники та ін.

Допит матеріально відповідальної особи у справі про службове розкрадання вимагає з'ясування позиції допитуваного з вузлових питань кримінального провадження, що розслідується. Оскільки йдеться про матеріально відповідальну особу, з'ясовуються передусім, чи згодна особа з розмірами встановленої нестачі (лишків) та причини утворення нестачі (лишків).

Показання осіб, які визнали себе винними у розкраданні, повинні ретельно перевірятися аналізом документів, допитом інших осіб, у тому числі спеціалістів-ревізорів, призначенням та проведенням судових експертиз та іншими необхідними слідчими (розшуковими) діями.

Рекомендуємо загальні тактичні вимоги *підготовки до допиту підозрюваного*:

- детально вивчити матеріали кримінального провадження, знати, де і який документ знаходиться (неприпустимо перегортати справу в ході допиту);

- скласти план допиту за епізодами, обставинами чи запитаннях;

- досліджувати документи, матеріали ревізії, визначити, в якій послідовності і що пред'являти;

- володіти всебічною інформацією про життя, характер, захоплення, особливості характеру допитуваного.

Серед свідків, які підлягають допиту у кримінальному провадженні за ст. 191 КК України, вирізняють такі групи:

1) працівники (за місцем вчинення розкрадання, із суміжних організацій – постачальних, переробних, субпідрядних, збутових та ін.);

2) особи, які працювали на даному підприємстві до вчинення розкрадання;

3) працівники головних установ (керівних, виробничих, фінансових підрозділів та ін.);

4) працівники контрольно-ревізійних органів, інспекцій;

5) особи, які реалізували викрадене, і ті, які постачали розкрадачам сировину, не працюючи на даному підприємстві;

б) особи, які знають обвинувачених за місцем проживання, знаходження гаражів, дачних і садових ділянок, за колом уподобань, покупці, замовники та ін.

Окрім питань з фактичних обставин кримінального провадження у свідків з'ясовуються: стосунки між ними та підозрюваним; наявність у їх розпорядженні документів, неофіційних записів, що підтверджують показання; чи відомі їм інші факти незаконних дій і особи, які можуть підтвердити правильність показань.

Залучення спеціаліста до отримання зразків для експертизи

У кримінальних провадженнях за ст. 191 КК України спеціаліст залучається серед іншого для збирання і відібрання порівняльного матеріалу для проведення судових експертиз.

Вилучення спеціалістом документів. Вилучені за допомогою не зацікавлених у справі спеціалістів у галузі бухгалтерського обліку документи дозволяють встановити якість обліку і звітності на підприємстві (в установі, організації), вивчити особливості внутрішнього і зовнішнього обігу документів, що може дати доказову інформацію про факти розкрадання і його способи.

Розпізнавання таких розкрадань вимагає спеціальних знань в сфері обліку і документообігу в банках, ощадкасах, бухгалтеріях установ, комп'ютерного бухгалтерського обліку тощо.

Найчастіше документами, які цікавлять органи досудового розслідування у кримінальних провадженнях за ст. 191 КК України, є:

установчі та реєстраційні (статут підприємства, акти виконавчих та контролюючих органів);

первинні та аналітичні документи бухгалтерського і податкового обліку, фінансової та статистичної звітності;

касові документи: касова книга, журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів;

чекові книжки;

прибуткові касові ордери;

банківські документи: журнал реєстрації надходжень на поточний рахунок та ін.

Різноманіття документації, що може підтверджувати або спростовувати факт розкрадання, пов'язане з необхідністю залучення до участі в цьому забезпечувальному заході спеціаліста в галузі бухгалтерського обліку. Доволі специфічним є тимчасовий доступ до електронних документів.

Вилучення зразків продукції. У кримінальному провадженні за ст. 191 КК України, здійснюється тимчасове вилучення зразків сировини або готової продукції, лекал або трафаретів, оскільки під час розслідування службових розкрадань можуть виникнути підстави вважати, що вони підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди.

Під час розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем спеціаліст збирає **об'єкти для проведення експертиз:**

судово-економічних (судово-бухгалтерська, судова фінансово-економічна) для усунення суперечностей між матеріалами документальної перевірки (ревізії) та кримінального провадження, встановлення правильності та повноти застосованих методів документальної ревізії, підтвердження результатів документальної перевірки щодо характеру та розміру матеріальної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

криміналістичних (судово-почеркознавча, технічна експертиза документів) для ідентифікації виконавців рукописних текстів і підписів на документах, розв'язання діагностичних та ідентифікаційних завдань щодо копіювально-розмножувальної техніки, печаток і штампів;

судових інженерно-технічних (у т.ч. комп'ютерно-технічної експертизи – для встановлення обставин застосування комп'ютерно-технічних і програмних засобів;

судово-товарознавчих та ін.

Такі експертизи призначаються в різноманітному поєднанні залежно від особливостей галузі виробництва, в якій були вчинені розкрадання, предмета посягання, застосування розкрадачами певних способів

вчинення і приховування кримінального правопорушення і низки інших обставин.

Судово-економічна експертиза є найбільш типовою експертизою у методиці розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Необхідно враховувати, що хоча така експертиза і залишається одним з розповсюджених видів експертиз, необхідність повного і своєчасного розкриття і розслідування службових розкрадань вимагає проведення інших експертиз даного класу. У багатьох випадках без висновку експертів з питань фінансування і кредитування, ціноутворення не можна встановити в повному обсязі низку важливих для розслідування обставин, розмір збитків, завданих кримінальним правопорушенням, особливо у складних справах про розкрадання, пов'язаних з виготовленням і реалізацією неврахованої продукції, зловживанням у сфері приватизації, отриманням кредитів та ін. У зв'язку з цим стає очевидною необхідність призначення у відповідних випадках різних видів судово-економічної експертизи.

Завданням *експертизи документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності* є визначення документальної обґрунтованості: розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення; оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, у тому числі грошових, основних засобів, надання послуг; відображення в обліку грошових коштів, цінних паперів; відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат та ін.

Необхідність проведення *судово-бухгалтерської експертизи* обумовлена наступними обставинами: а) коли потрібно перевірити правильність методів дослідження, застосованих ревізором; б) при недостатньому виконанні завдань ревізором; в) якщо обвинувачений заявить про неправильні методи дослідження, застосовані ревізором; г) коли матеріали ревізії не відповідають матеріалам кримінального провадження і виникає сумнів в обґрунтованості висновків ревізора.

На судово-бухгалтерську експертизу надсилають: матеріали ревізії, первинні, зведені оперативно-технічні звіти; протоколи обшуків, вилучення документів; протоколи допитів осіб, що стосуються обставин справи; протоколи огляду документів, що залишилися не залученими до матеріалів кримінального провадження; висновки інших експертиз.

Експертиза документів про економічну діяльність підприємств і організацій визначає документальну обґрунтованість: показників фінансового стану (платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості тощо), структури майна та джерел його придбання; стану та інтенсивності використання оборотних активів та джерел їх формування; реальності розрахунків із дебіторами і кредиторами; економічної доцільності отримання і використання кредитів і позик; витрат і цін як чинників фінансової стабільності, беззбитковості та ін.

Експертиза документів фінансово-кредитних операцій визначає документальну обґрунтованість оформлення та відображення в обліках: операцій із видачі, використання та погашення кредитів; банків їх фінансово-господарської діяльності та ін.

Економічна експертиза у сфері виробництва може призначатися для встановлення системи виробничих показників, взаємозв'язків між ними, а також для з'ясування причин і наслідків зміни цих показників на основі дослідження господарських планів, графіків виробничих завдань, нарядів, кошторисів, розцінок, нормативів та інших документів. При цьому аналізуються фактичні дані про виконання завдань і дотримання встановлених нормативів.

Фінансово-економічна експертиза проводиться для з'ясування питань щодо фінансування і кредитування: чи за призначенням витрачалися кошти, отримані в порядку фінансування; чи дотримувалися правил обчислення податків, зборів та інших платежів; чи є порушення щодо фінансування і кредитування та ін.

Судові інженерно-технічні експертизи проводиться для визначення стану виробничого і лабораторного обладнання (потужність, справність, ефективність тощо), контрольно-вимірювальних приладів, облікових механізмів, апаратів (касові апарати, лекала, трафарети тощо). Залежно від основних сфер виробництва та особливостей об'єктів досліджень дані експертизи охоплюють сферу виробництва різноманітних галузей (м'ясного, молочного, текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого), побутового обслуговування населення, торгівлі; дозволяють вирішувати питання, пов'язані з проектуванням, будівництвом, монтажними і ремонтними роботами, прийманням споруджених об'єктів. Наприклад, до типових інженерно-технічних експертиз у цій категорії кримінальних проваджень відносяться: дорожньо-технічні (пов'язана з визначенням відповідності техніко-експлуатаційних, геометричних і технічних показників автомобільних доріг нормативно-технічним вимогам);

дослідження в галузі будівництва (будівельно-технічна, оціночно-будівельна); експертизи, що стосуються земельних відносин (земельно-технічна, оціночно-земельна, експертиза з питань землеустрою); інженерно-екологічна.

Завданням *судово-товарознавчої експертизи* є визначення: вартості товарної продукції; належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері; характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності; змін показників якості товарної продукції та ін.

З класу *криміналістичних експертиз* необхідно виділити почеркознавчу і технічну експертизу документів, оскільки значна частина розкрадань вчиняється шляхом внесення до документів тих або інших змін; чорнових записах, упаковках, відношення до яких особа, яка підозрюється, заперечує. Можливі також експертизи з визначення джерела походження конкретних предметів шляхом ідентифікації, наприклад, штампів верстату за особливостями його відбитків на виробках, встановлення цілого за частинами того або іншого виробу та ін.

ВИСНОВКИ

Характерні особливості здійснення привласнень багато в чому обумовлені обстановкою кримінального правопорушення, яка, в першу чергу, залежить від специфіки фінансово-господарської діяльності підприємства: профілю його роботи (виробнича фірма, кооператив, страхова організація, банк тощо), структура, стан бухгалтерського обліку і звітності, ефективність зовнішнього і внутрішнього контролю. В умовах воєнного стану спрощення процедури оборонних закупівель нерідко використовується правопорушниками для незаконного збагачення, що завдає матеріальних збитків державі у великих розмірах.

Необхідно зазначити, що багатоепізодні привласнення відбуваються добре організованими злочинними групами. До їх складу входять керівники підприємств, бухгалтерські працівники, фахівці різного профілю, представники контролюючих інстанцій. Структура злочинної групи включає організаторів розкрадання, виконавців, пособників. Розподіл ролей залежить від посадового становища розкрадачів, їх умінь і навичок, наявності кримінального досвіду і зв'язків.

Під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем фахівці органів державного фінансового контролю залучаються в якості спеціалістів, оскільки ініціювання позапланової ревізії слідчим неможливо. Документи, складені за результатами проведення планової ревізії, долучаються до матеріалів кримінального провадження та в сукупності з іншими зібраними доказами слугують встановленню обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні за ст. 191 КК України.

Для проведення ревізії під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, крім ревізора, рекомендовано залучати інших спеціалістів з метою здійснення контрольних обмірів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт, контрольних запусків сировини і матеріалів у виробництво, контрольних аналізів сировини, матеріалів і готової продукції.

До обов'язкових класів судових експертиз, які призначають під час розслідування будь-якого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, незалежно від предмета протиправного посягання, способу й механізму протиправної діяльності, віднесено судово-економічну експертизу, на яку надсилають документи проведених перевірок фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації (висновки ревізій, акти перевірок), за результатами проведення якої в систему доказування вводять таке джерело доказів, як висновок експерта.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік ресурсів для пошуку інформації в мережі Інтернет		
1.	<p>https://prozorro.gov.ua - Офіційний портал оприлюднення інформації про публічні закупівлі України, Згідно з Законом України "Про публічні закупівлі" портал є відкритим ресурсом, який пропонує доступ до всієї інформації з центральної бази даних про електронні тендерні торги, що були оголошені з 31 липня 2016 року.</p>	
2.	<p>https://edata.gov.ua/ - Єдиний веб-портал використання публічних коштів - є найбільшою відкритою базою даних публічних фінансів України. Портал розроблено на виконання вимог Закону України від 11 лютого 2015 року № 183-VIII "Про відкритість використання публічних коштів". Метою порталу є забезпечення доступу до інформації про використання публічних коштів розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.</p>	
3.	<p>https://www.007.org.ua - «Пошуково-аналітична система .007» - це web-ресурс на основі відкритих даних про використання публічних коштів. Проект передбачає сервіс пошуку та візуалізації даних з відкритих джерел про використання державою бюджетних коштів. Основний акцент зроблено на простоті використання та представлення специфічної інформації з масивів великих даних.</p>	

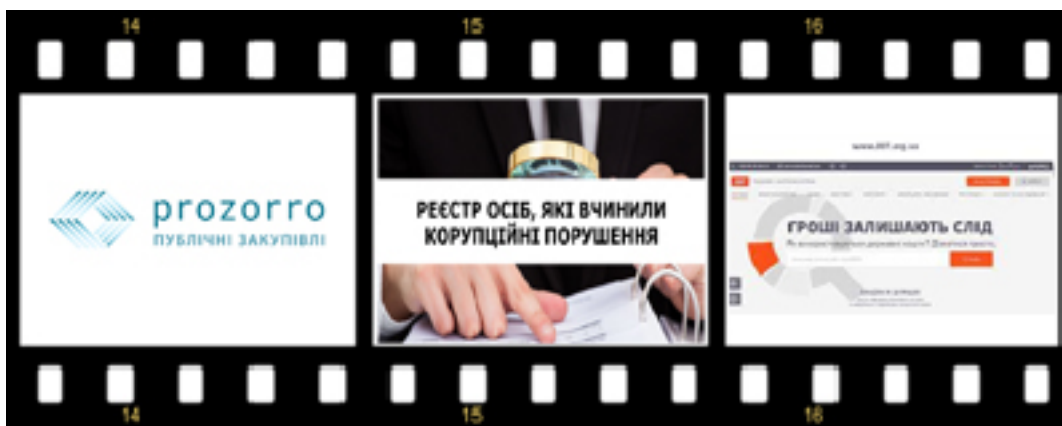
4.	<p>https://clarity-project.info/edrs - це публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання</p>	
5.	<p>https://usr.minjust.gov.ua - Безкоштовний пошук відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань здійснюється відповідно до статті 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними (крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків та паспортних даних) та у випадках, передбачених цим Законом, за їх надання стягується плата.</p>	
6.	<p>https://public.nazk.gov.ua - Проект має на меті спростити подання публічними службовцями їх декларацій майнового стану, доступ до них та їх перевірку. Для цього система електронного декларування передбачає виконання таких задач: спрощення введення даних суб'єктом декларування; забезпечення захищеного протоколу автентифікації для входу в систему електронного декларування; запобігання помилкам з боку суб'єкта декларування під час введення даних; забезпечення захищеного зберігання введених даних; надання відкритого онлайн доступу та засобів пошуку по відкритих даних, що містяться в деклараціях, і можливості їх завантаження; API для розробників для забезпечення захищеного доступу до відкритих даних із декларацій майнового стану та їх завантаження в різних форматах; оптимізація</p>	

	<p>процедур обробки декларацій майнового стану персоналом НАЗК і створення ефективного бізнес-процесу перевірки декларацій.</p>	
7.	<p>https://opendatabot.ua- використовує виключно публічну інформацію, відповідно до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації». Персональна інформація, яка міститься в публічній інформації обробляється відповідно до положень ст. 101 зазначеного Закону. Інформація отримується з офіційних сайтів державних органів та Єдиного веб-порталу відкритих даних. Порядок обробки персональної інформації (у тому числі включеної до відкритих даних) визначено такими нормативно-правовими актами:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Закон України «Про інформацію» • Закон України «Про доступ до публічної інформації» • Закон України «Про захист персональних даних». 	

**ВІДЕОФІТБЕК ЩОДО ЗАХИСТУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ВІД
ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП І ЗЛОЧИННИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ**

Здійснить сканування QR-Code для переходу на відеоматеріал

Навчальний відеоматеріал із захисту бюджетних коштів, направлений на попередження та виявлення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 191 КК України.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 11 листопада 2022 р. № 1275

Київ

**Деякі питання здійснення оборонних закупівель
на період дії правового режиму воєнного стану**

{*Назва Постанови в редакції Постанови КМ № 465 від 09.05.2023*}

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 1344 від 02.12.2022](#)

[№ 465 від 09.05.2023](#)

[№ 736 від 18.07.2023](#)

[№ 1415 від 29.12.2023](#)

[№ 122 від 01.02.2024](#)

[№ 224 від 01.03.2024](#)

[№ 587 від 21.05.2024](#)

[№ 655 від 07.06.2024](#)

[№ 1423 від 13.12.2024](#)

[№ 1450 від 20.12.2024](#)}

{Установити, що:

закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва з дня набрання чинності Постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2024 р. № 1450, здійснюються відповідно до цієї Постанови з урахуванням змін, затверджених Постановою КМ № 1450 від 20.12.2024;

безпілотні системи та засоби радіоелектронної боротьби, які були кодифіковані як предмет постачання та введені до штатів і табелів відповідно до Порядку здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин, затвердженого цією Постановою, з урахуванням змін, затверджених Постановою КМ № 1450 від 20.12.2024, не потребують повторного проходження процедури кодифікації та реєстрації штатно-табельного предмета, згідно з Постановою КМ № 1450 від 20.12.2024}

Відповідно до статті 30 Закону України “Про оборонні закупівлі”, абзацу сьомого підпункту 1 пункту 3 розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України від 24 лютого 2023 р. № 2958-ІХ “Про внесення змін до Закону України “Про оборонні закупівлі” щодо запровадження прозорості в оборонних закупівлях (крім відомостей про закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю) із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму

воєнного стану в Україні”, абзацу другого пункту 2² розділу IX “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про Державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації України” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

{Вступна частина в редакції Постанови КМ № 465 від 09.05.2023; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1450 від 20.12.2024}

1. Затвердити такі, що додаються:

особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану;

Порядок визначення предмета закупівлі під час здійснення закупівель продуктів харчування, послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування для особового складу Збройних Сил;

Порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин.

{Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1450 від 20.12.2024}

{Пункт 1 в редакції Постанови КМ № 465 від 09.05.2023}

2. На період дії правового режиму воєнного стану в Україні зупинити дію пунктів 64-67 Порядку планування, формування, особливостей розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363 “Питання оборонних закупівель” (Офіційний вісник України, 2021 р., № 33, ст. 1916).

3. Установити, що:

1) на період дії правового режиму воєнного стану:

положення щодо визначення ціни державного контракту (договору) на основі розрахунково-калькуляційних матеріалів, встановлені Порядком формування та коригування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2021 р. № 309 (Офіційний вісник України, 2021 р., № 30, ст. 1737), Порядком планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363 “Питання оборонних закупівель” (Офіційний вісник України, 2021 р., № 33, ст. 1916), не застосовуються;

положення абзацу першого пункту 49 Порядку планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення

контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363, не застосовується;

2) період дії правового режиму воєнного стану не зараховується до строку, на який державними замовниками у сфері оборони була здійснена попередня оплата за державними контрактами (договорами) на виконання дослідно-конструкторських (науково-дослідних), технологічних робіт оборонного призначення та заходів з підготовки виробництва товарів оборонного призначення, укладеними з вітчизняними суб'єктами господарювання, зокрема до 24 лютого 2022 р.;

3) державні замовники у сфері оборони під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення компенсаційні (офсетні) договори не укладають;

4) оборонні закупівлі товарів, робіт і послуг, що розпочаті до набрання чинності цією постановою, завершуються в порядку, що діяв до набрання чинності цією постановою;

5) звіт про договір, укладений без використання електронної системи закупівель відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 169 “Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану” (Офіційний вісник України, 2022 р., № 25, ст. 1254, № 64, ст. 3853) - в редакції станом на 10 серпня 2022 р., звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель відповідно до особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, затверджених цією постановою, та повідомлення про внесення змін до істотних умов таких договорів, що не були оприлюднені до 24 березня 2023 р., оприлюднюються державним замовником (службою державного замовника, військовою частиною) (далі - державний замовник) в порядку та строк, що передбачені пунктом 2 розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про оборонні закупівлі” щодо запровадження прозорості в оборонних закупівлях (крім відомостей про закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю) із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану в Україні”. При цьому додатки до звітів про договори про закупівлю послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування особового складу військових частин оприлюднюються у форматі excel.

Державні замовники протягом 90 днів з дня припинення або скасування правового режиму воєнного стану прикріплюють до таких звітів про договори, укладені без використання електронної системи закупівель, файли з

відповідними договорами про закупівлю/державними контрактами (договорами), всіма додатками та змінами до них;

б) дія пункту 4 та абзацу другого пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1070 “Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 2, ст. 64) не поширюється на виконання державних контрактів (договорів), що укладені до набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 р. № 736 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України”, а також укладаються після набрання чинності зазначеною постановою державними замовниками у сфері оборони з:

вітчизняними та іноземними виробниками товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання для виконання державних цільових оборонних програм та державних цільових програм, пов'язаних із розвитком оборонно-промислового комплексу;

вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання, які здійснюють постачання, зокрема в режимі імпорту, товарів, робіт і послуг оборонного призначення згідно з переліками та обсягами закупівель товарів, робіт і послуг у разі, коли такі товари, роботи і послуги визначені пріоритетними державним замовником у сфері оборони;

7) особливості здійснення оборонних закупівель, передбачені абзацом п'ятим пункту 8 та пунктами 50-95 особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, затверджених цією постановою, застосовуються лише для державного підприємства Міністерства оборони України “Агенція оборонних закупівель”, державного підприємства Міністерства оборони України “Державний оператор тилу” та для Департаменту забезпечення Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації як служб державного замовника;

{Пункт 3 доповнено підпунктом 7 згідно з Постановою КМ № 122 від 01.02.2024; із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 224 від 01.03.2024, № 587 від 21.05.2024}

8) державним замовникам забороняється:

здійснювати закупівлі товарів, робіт і послуг у громадян Російської Федерації/Республіки Білорусь (крім тих, що проживають на території України на законних підставах); юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства Російської Федерації/Республіки Білорусь; юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником

(акціонером), що має частку в статутному капіталі 10 і більше відсотків (далі - активи), якої є Російська Федерація/Республіка Білорусь, громадянин Російської Федерації/Республіки Білорусь (крім тих, що проживають на території України на законних підставах), або юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства Російської Федерації/Республіки Білорусь, крім випадків, коли активи в установленому законодавством порядку передані в управління АРМА;

здійснювати закупівлі товарів походженням з Російської Федерації/Республіки Білорусь, за винятком товарів, необхідних для ремонту та обслуговування товарів, придбаних до 19 жовтня 2022 року.

{Пункт 3 доповнено підпунктом 8 згідно з Постановою КМ № 122 від 01.02.2024}

{Пункт 3 в редакції Постанови КМ № 736 від 18.07.2023}

4. Дозволити до 31 грудня 2022 р. державним замовникам здійснювати закупівлі товарів, визначених у додатку 1 до особливостей, затверджених цією постановою, без застосування видів (процедур) закупівель/спрощених закупівель, визначених Законами України “Про оборонні закупівлі” та “Про публічні закупівлі”, а також без застосування положень, визначених абзацом першим пункту 9 зазначених особливостей.

{Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 465 від 09.05.2023}

5. Внести до постанов Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 544 “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, нарощування наявних виробничих потужностей для виготовлення продукції оборонного призначення” (Офіційний вісник України, 2016 р., № 69, ст. 2329; 2022 р., № 39, ст. 2084) і від 3 березня 2021 р. № 363 “Питання оборонних закупівель” (Офіційний вісник України, 2021 р., № 33, ст. 1916) зміни, що додаються.

6. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з переліком, що додається.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про оборонні закупівлі
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 2526-ІХ від 16.08.2022
№ 2958-ІХ від 24.02.2023
№ 3589-ІХ від 22.02.2024
№ 4111-ІХ від 04.12.2024}

Цей Закон визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель.

Метою цього Закону є визначення правових засад для забезпечення матеріально-технічних і наукових потреб сектору безпеки і оборони держави шляхом ефективного та прозорого здійснення оборонних закупівель із дотриманням заходів захисту національних інтересів, створення конкурентного середовища, запобігання корупції у сфері оборонних закупівель, розвитку добросовісної конкуренції, а також ефективного та прозорого планування, реалізації і контролю за здійсненням оборонних закупівель.

Цей Закон також передбачає гармонізацію законодавства України у сфері оборонних закупівель з положеннями Директиви 2009/81/ЄС відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Розділ І
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) вартість життєвого циклу - вартість усіх витрат, пов'язаних з життєвим циклом товару, робіт і послуг оборонного призначення;

2) виконавець державного контракту (договору) з оборонних закупівель (далі - виконавець державного контракту (договору)) - суб'єкт господарювання незалежно від організаційно-правової форми та форми власності або іноземний суб'єкт господарювання (інша іноземна юридична особа) чи об'єднання юридичних осіб, з якими укладено державний контракт (договір) за результатами проведення закупівель, визначених цим Законом;

3) відбір учасників спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель - процес визначення учасників спрощених торгів шляхом проведення електронного аукціону;

4) гарантоване забезпечення потреб безпеки і оборони - забезпечення суб'єктів, визначених пунктом 10 частини першої цієї статті, товарами, роботами і послугами, необхідними для виконання завдань з відсічі збройній агресії та відвернення загроз національній безпеці, незалежності України, її територіальній цілісності і недоторканності, щодо боротьби з тероризмом, усунення обставин, що зумовили необхідність введення надзвичайного стану;

5) головний орган у сфері планування оборонних закупівель - визначений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику;

6) головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та в особливий період;

7) державне гарантування якості - встановлення уповноваженим органом з державного гарантування якості відповідності процесів забезпечення якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення вимогам державних контрактів (договорів);

8) електронний реєстр учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів) (далі - Реєстр) - система накопичення, обробки, обліку, захисту та надання даних інформації про учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів);

9) єдиний виконавець державного контракту (договору) (далі - єдиний виконавець) - суб'єкт господарювання, який внесений до Реєстру та має виняткові можливості для виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг оборонного призначення;

10) державні замовники у сфері оборони (далі - державні замовники) - визначені Кабінетом Міністрів України центральні органи виконавчої влади, інші державні органи, військові формування, утворені відповідно до законів України;

11) зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями - затверджений Кабінетом Міністрів України перелік (номенклатура) та обсяги товарів, робіт і послуг оборонного призначення для кожного державного замовника, що постачаються (закуповуються) за закритими закупівлями, а також обсяг коштів, передбачений на зазначені цілі на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди;

12) життєвий цикл - сукупність взаємозв'язаних стадій товару, робіт і послуг оборонного призначення від задуму щодо їх створення до вилучення з обігу;

13) забезпечення цінової пропозиції - надання забезпечення виконання зобов'язань учасником відбору перед державним замовником, що виникли у зв'язку з поданням цінової пропозиції, у вигляді такого забезпечення, як гарантія;

14) коефіцієнт ефективності - зведений обрахований показник технічних та бойових спроможностей, надійності, стійкості, придатності до визначених бойових умов, системи озброєння, військової та іншої техніки;

15) компенсація - відшкодування витрат державного замовника, пов'язаних із закупівлею товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, що надається відповідно до компенсаційного (офсетного) договору державі Україна;

16) компенсаційний (офсетний) договір (далі - офсетний договір) - укладений між офсетним бенефіціаром та іноземним виконавцем зовнішньоекономічний договір (контракт), що визначає предмет та вартість офсетного зобов'язання, яке іноземний виконавець повинен виконати на території України;

17) державний контракт (договір) (далі - державний контракт (договір)) - угода, укладена у письмовій формі державним замовником від імені держави з виконавцем відповідно до затверджених планів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

18) локалізація виробництва - питома вага вартості сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей і комплектуючих виробів вітчизняного походження, а також виконання робіт та надання послуг вітчизняними виробниками на митній території України у вартості товарів, робіт і послуг, що є предметом закупівлі;

19) міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, що здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення - спеціалізовані фонди, підприємства, установи та організації, програми міжнародних військових продажів, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України, які надають послуги із закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення на підставі відповідних угод та відповідно до внутрішніх правил і процедур таких організацій;

20) неконкурентна процедура закупівлі - процедура, що має винятковий характер через специфіку та/або умови предмета закупівлі, що не дають змоги провести будь-яку іншу конкурентну закупівлю;

21) оборонні закупівлі - здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

22) офсетний бенефіціар - державний замовник, інший суб'єкт незалежно від форми власності, який отримує компенсацію за компенсаційним (офсетним)

договором та відбір якого здійснюється офсетною комісією за поданням державного замовника;

23) план якості - документ, що встановлює вимоги до діяльності (процесів), розподілу відповідальності та управління відповідними ресурсами, що мають бути застосовані до конкретних товарів, робіт і послуг з метою забезпечення їх якості під час виконання державного контракту (договору);

24) послуги оборонного призначення - послуги, пов'язані із забезпеченням життєвого циклу об'єктів і споруд оборонного та спеціального призначення, товарів оборонного призначення у тому числі:

розробкою та впровадженням інформаційних, інформаційно-аналітичних та інших телекомунікаційних систем, систем кібербезпеки та кіберзахисту;

розробленням стандартів та технічних специфікацій, закупівля стандартів для задоволення потреб із забезпечення національної безпеки і оборони;

формуванням та веденням страхового фонду документації на озброєння, військову та спеціальну техніку, інше військове майно, об'єкти і споруди оборонного та спеціального призначення;

послуги, необхідні для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

25) роботи оборонного призначення:

фундаментальні наукові, прикладні дослідження та експериментальні розробки для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи або їх окремі етапи із розроблення, виробництва, використання, підтримки, вилучення товарів оборонного призначення та спеціальної техніки, розроблення спеціальних технологій, матеріалів та стандартів;

будівництво, капітальний ремонт, реконструкція об'єктів і споруд оборонного та спеціального призначення;

створення нових та модернізація, ремонт, реконструкція, розширення та переобладнання існуючих виробничих потужностей для виготовлення товарів оборонного призначення;

роботи, необхідні для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

26) служба державного замовника - суб'єкт господарювання, що належить до сфери управління державного замовника, або структурний підрозділ державного замовника, що уповноважується ним на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

27) спеціальна техніка - техніка, що має спеціальне призначення у визначеній сфері застосування, зокрема розвідки, контррозвідки, зв'язку,

захисту інформації, кібербезпеки та кіберзахисту, а також обладнання та апаратура для контролю і проведення випробувань таких засобів;

28) співвиконавці/субпідрядники - суб'єкти господарювання незалежно від їх форми власності, іноземні суб'єкти господарювання, які залучаються виконавцями державних контрактів (договорів) на підставі договорів, у тому числі зовнішньоекономічних договорів (контрактів), до виконання укладених із державним замовником державних контрактів (договорів);

29) товари оборонного призначення - озброєння, військова та спеціальна техніка, зброя і боєприпаси, спеціальні комплектувальні вироби для їх виготовлення та експлуатації, матеріали та обладнання, спеціально призначені для їх розроблення, виготовлення або використання, спеціальні технічні засоби, технічні засоби розвідки, засоби технічного та криптографічного захисту інформації, засоби спеціального зв'язку, космічна техніка військового та подвійного призначення, засоби індивідуального захисту (бронежилети всіх класів захисту, протиударні, кулезахисні шоломи, комплекти протиударного захисту тощо), спеціальні засоби (кайданки, кийки, засоби, споряджені речовинами сльозогінної, світлошумової дії тощо), спеціальні (спеціалізовані) транспортні засоби; комп'ютерна, оптична, вимірювальна та інша техніка; спеціальний формений одяг, необхідний для виконання завдань правоохоронними органами, структурними підрозділами органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, військовими формуваннями з правоохоронними функціями, товари подвійного використання для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, розвитку обороноздатності держави та системи національної стійкості, а також будь-які інші товари, які закуповуються державними замовниками, визначеними згідно з пунктом 10 частини першої цієї статті, для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони;

30) технічна специфікація - документ, затверджений державним замовником, що встановлює вимоги до товарів, робіт і послуг оборонного призначення, які закуповуються, зокрема щодо їх якості, технічних характеристик, безпеки використання, розмірів, позначень, термінології, пакування та маркування, чи процесів та способів виробництва, а також вимоги щодо процедур оцінки відповідності;

31) трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення - план, що складається державними замовниками у формі відкритих даних, містить показники річного плану закупівель та прогнозні показники закупівель на наступні за плановим два бюджетні періоди;

32) уповноважений орган з державного гарантування якості - орган, уповноважений Кабінетом Міністрів України на оцінювання відповідності

процесів забезпечення якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення вимогам, встановленим державним замовникам при здійсненні оборонних закупівель;

33) учасник відбору - суб'єкт господарювання незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, фізична особа, які в установленому порядку надали цінову пропозицію для участі у відборі, оголошеному державним замовником;

34) цінова пропозиція - пропозиція учасника щодо предмета закупівлі, що подається для участі у закупівлі на умовах, встановлених державним замовником.

2. Терміни "річний план закупівель" та "договір про закупівлю" вживаються в цьому Законі у значеннях, наведених у Законі України "Про публічні закупівлі".

3. Інші терміни вживаються в цьому Законі у значеннях, наведених у Цивільному і Господарському кодексах України, у законах України "Про публічні закупівлі", "Про національну безпеку України", "Про оборону України", "Про державну таємницю", "Про Збройні Сили України", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", "Про правовий режим воєнного стану", "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях" та інших законодавчих актах України.

Стаття 2. Сфера застосування Закону

1. Цей Закон застосовується за умови, що:

вартість предмета закупівлі для товарів і послуг оборонного призначення, інших товарів і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, для робіт оборонного призначення та робіт для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони - 1,5 мільйона гривень, до визначених цим Законом державних замовників, які здійснюють оборонні закупівлі;

закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення містить відомості, що становлять державну таємницю, а також у разі закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями незалежно від вартості такої закупівлі.

2. Закупівля товарів, робіт і послуг здійснюється державними замовниками відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі" з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

3. Дія цього Закону не поширюється на:

1) закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, спеціалізовані фонди, підприємства, установи та організації, а також через програми міжнародних військових продажів, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України;

2) закупівлі в рамках програм співпраці щодо досліджень і розробок військового призначення, що проводяться Україною спільно з іншими державами згідно з міжнародними договорами;

3) закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що здійснюються на території іншої держави з метою використання за межами території України.

4. Забороняється придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України "Про публічні закупівлі", та укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України "Про публічні закупівлі", крім випадків, передбачених цим Законом. Державний замовник не має права ділити предмет закупівлі на частини з метою уникнення застосування норм цього Закону.

{Частина четверта статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3589-IX від 22.02.2024}

Стаття 3. Принципи здійснення оборонних закупівель

1. Оборонні закупівлі здійснюються на основі таких принципів:
своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України, забезпечення потреб безпеки і оборони;
послідовність прийняття та виконання рішень щодо розроблення, закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, систематичність їх виконання;
конкурентність;
ефективність використання коштів, результативність;
відкритість та прозорість (крім відомостей, що становлять державну таємницю і розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці);
запобігання корупції, зловживанням та дискримінації;
цілісність, узгодженість, системність планування та фінансування оборонних закупівель, урахування пріоритетів і обмежень, встановлених державними програмами у сферах національної безпеки і оборони.

Стаття 4. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборонних закупівель

1. Кабінет Міністрів України:

1) затверджує:

зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями та внесення змін до нього;

порядок розроблення, освоєння та випуску нових видів продукції оборонного призначення, а також припинення випуску існуючих видів такої продукції;

схвалені рішенням Ради національної безпеки і оборони України основні показники закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, зміни до них, на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями на наступні за плановим два бюджетні періоди;

типів і форм державного контракту (договору) за закритими закупівлями з урахуванням норм цього Закону;

порядок проведення випробування зразків озброєнь та військової техніки;

положення про уповноважений орган з державного гарантування якості та порядок проведення робіт з державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

{Пункт 1 частини першої статті 4 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом № 2958-IX від 24.02.2023}

2) визначає:

державних замовників у сфері оборони;

критерії та методи оцінювання найбільш економічно вигідної пропозиції учасника закупівлі;

заходи з економічної підтримки та стимулювання підприємств - виконавців державних контрактів (договорів);

порядок формування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою;

порядок проведення переговорів та укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем;

порядок створення та функціонування Реєстру, порядок внесення суб'єктів господарювання до Реєстру;

порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі;

порядок укладення компенсаційних (офсетних) договорів та види компенсацій;

зміни розрахункової ціни в єдиного виконавця у разі закупівлі фундаментальних наукових, прикладних досліджень, експериментальних розробок, а також науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що здійснюється за неконкурентною процедурою;

порядок ведення типового реєстру конструкторської документації на озброєння, військово та спеціальну техніку;

3) вирішує інші питання у сфері оборонних закупівель у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Стаття 5. Головний орган у сфері планування оборонних закупівель

1. Головний орган у сфері планування оборонних закупівель:

1) складає з урахуванням пропозицій, наданих державними замовниками, зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, вносить зміни до нього та подає його після погодження комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки, в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України;

2) подає на затвердження Ради національної безпеки і оборони України основні показники закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, зміни до них на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями на наступні за плановим два бюджетні періоди;

3) координує діяльність державних замовників із планування та здійснення оборонних закупівель, внесення змін до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями;

4) отримує від державних замовників пропозиції щодо зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями;

5) організовує роботу щодо створення Реєстру та забезпечує його функціонування;

6) надає методичну та консультаційну допомогу державним замовникам щодо організації здійснення закритих закупівель;

7) отримує від державних замовників звіти про результати здійснення оборонних закупівель, укладення та виконання державних контрактів (договорів) за закритими закупівлями;

8) розробляє порядок проведення переговорів та порядок укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем;

9) інформує Кабінет Міністрів України про хід виконання оборонних закупівель та використання бюджетних коштів за закритими закупівлями;

10) інформує громадськість про політику та правила здійснення оборонних закупівель з дотриманням вимог законодавства про державну таємницю;

11) складає та подає не пізніше 1 квітня року, наступного за звітним бюджетним періодом, до Кабінету Міністрів України щорічний звіт про результати здійснення оборонних закритих закупівель в установленому Кабінетом Міністрів України порядку.

Стаття 6. Головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель

1. Головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель:

1) веде облік товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

2) визначає орган кодифікації, здійснює нормативно-правове регулювання у сфері кодифікації та кодифікацію товарів оборонного призначення;

3) визначає методикку розрахунку вартості життєвого циклу товарів, робіт і послуг оборонного призначення, визначає категорії товарів, робіт і послуг оборонного призначення, до яких вони застосовуються;

4) розробляє та подає на затвердження Кабінету Міністрів України порядок проведення випробувань зразків озброєнь та військової техніки;

5) розробляє методологію формування потреб на товари, роботи і послуги оборонного призначення;

6) погоджує пропозиції державних замовників щодо виконання робіт з розроблення нових видів озброєння, військової та спеціальної техніки, їх складових частин, а також модернізації зазначених товарів з метою уникнення дублювання таких робіт;

7) взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями щодо запобігання проявам корупції у сфері оборонних закупівель;

8) встановлює з урахуванням відповідних ризиків вимоги до якості, життєвого циклу, уніфікації товарів оборонного призначення;

9) погоджує за середньострокового бюджетного планування оборонних закупівель пропозиції державних замовників до державних програм у сферах національної безпеки і оборони.

Стаття 7. Державний замовник у сфері оборони

1. Державний замовник:

здійснює планування оборонних закупівель, на підставі чого:

1) формує пропозиції до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями відповідно до державних програм та надсилає їх до головного органу у сфері планування оборонних закупівель у встановлений зазначеним органом строк;

2) складає та затверджує трирічний та річний плани закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, вносить зміни до них. Ці плани та зміни до них попередньо погоджуються з комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки;

3) організовує та здійснює закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

4) подає звіти про результати здійснення закупівель, укладання та виконання державних контрактів (договорів) головному органу у сфері планування оборонних закупівель, у визначений ним строк;

5) укладає договори про закупівлю та державні контракти (договори), у тому числі за імпортом;

6) забезпечує оплату відповідно до умов державних контрактів (договорів), у тому числі попередню оплату (авансування);

7) надає виконавцям державних контрактів (договорів) технічну специфікацію;

8) організовує випробування (державні, міжвідомчі, визначальні відомчі та інші випробування державного замовника, а у разі необхідності - сертифікацію) зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, приймає їх на озброєння (використання), постачання, допускає до експлуатації;

9) бере участь у випробуваннях макетних, дослідних та серійних зразків (комплексів, систем) озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріалів і комплектуючих виробів;

10) здійснює оцінювання наданої учасником відбору інформації щодо вартості життєвого циклу товарів оборонного призначення;

11) проводить оцінювання відповідності та визначає способи гарантування відповідності товарів, робіт і послуг оборонного призначення встановленим вимогам державного замовника;

12) проводить ідентифікацію та аналіз ризиків щодо товарів, робіт і послуг оборонного призначення та учасників відбору, а також безпосередньо або через закупівельну організацію подає запити на здійснення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення у визначеному ним порядку;

13) здійснює контроль якості товарів, робіт і послуг у разі встановлення їх відповідності вимогам законодавства та умовам державних контрактів (договорів) - забезпечує їх приймання;

14) затверджує технічну документацію на виробництво товарів оборонного призначення, замовником яких він є;

15) здійснює облік результатів науково-технічної діяльності, отриманих під час здійснення оборонних закупівель за рахунок або із залученням коштів державного бюджету;

16) здійснює ідентифікацію предметів закупівлі та готує вихідні дані для їх кодифікації;

17) звітує перед спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі статистики про укладення державних контрактів (договорів), результати їх виконання, використання бюджетних коштів;

18) здійснює перегляд ціни державного контракту (договору) за обґрунтованими пропозиціями виконавців у разі істотних змін фінансово-економічних та технічних умов виконання такого контракту (договору);

19) має право уповноважувати та в установленому законодавством порядку надавати відповідні довіреності суб'єкту господарювання, який належить до сфери його управління і якому надане право здійснювати закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, укладати державні контракти (договори) за імпортом виключно для забезпечення власних потреб;

20) веде реєстр конструкторської документації на озброєння, військову та спеціальну техніку, державним замовником яких він є;

21) здійснює міжнародне співробітництво у сфері оборонних закупівель;

22) взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями щодо запобігання проявам корупції у сфері оборонних закупівель;

23) здійснює контроль витрат виконавця державного контракту (договору) у разі закупівлі у єдиного виконавця.

Стаття 8. Виконавець державного контракту (договору) з оборонних закупівель

1. Виконавець державного контракту (договору):

1) поставляє товари, виконує роботи та надає послуги оборонного призначення відповідно до умов державного контракту (договору);

2) залучає до виконання державного контракту (договору) співвиконавців/субпідрядників оборонних закупівель;

3) організовує і проводить передбачені технічною документацією випробування дослідних і серійних зразків (комплексів, систем) озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріалів і комплектуючих виробів, крім випробувань державного замовника;

4) забезпечує відповідність товарів, робіт і послуг оборонного призначення обов'язковим вимогам, встановленим державним замовником відповідно до законодавства про технічне регулювання та/або державного контракту (договору);

5) несе відповідальність за якість товарів, робіт і послуг оборонного призначення, передбачених умовами державного контракту (договору);

6) сприяє здійсненню державним замовником контролю за виконанням державного контракту (договору), у тому числі на окремих етапах його виконання, що не передбачає втручання у виробничу та господарську діяльність виконавця державного контракту (договору);

7) забезпечує можливість здійснення державним замовником контролю якості товарів, робіт і послуг - встановлення їх відповідності вимогам законодавства та умовам державного контракту (договору);

8) подає державному замовнику інформацію про виконання державного контракту (договору) в обсягах та у строки, визначені умовами контракту (договору);

9) у разі потреби подає державному замовнику обґрунтування, необхідні для зміни ціни державного контракту (договору), у тому числі в разі зміни фінансово-економічних умов виконання державного контракту (договору).

2. Забороняються дії (бездіяльність) виконавця державних контрактів (договорів), що призводять до необґрунтованого завищення ціни на товари, роботи і послуги оборонного призначення, невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору).

У разі припинення замовлень товарів, робіт і послуг оборонного призначення на плановий рік виконавець державних контрактів (договорів), який є суб'єктом господарювання державної форми власності, не має права ліквідувати або перепрофілювати виробничі потужності, що забезпечують поставки таких товарів, робіт і послуг оборонного призначення, без узгодження із державним замовником та головним органом у сфері здійснення оборонних закупівель. Порядок узгодження державним замовником, який є суб'єктом господарювання державної форми власності, можливості ліквідації або перепрофілювання виробничих потужностей і відшкодування збитків, завданих виконавцям державних контрактів (договорів) внаслідок невикористання за рішенням державного замовника зазначених виробничих потужностей, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 9. Планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інші передумови здійснення закупівель

1. Планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є складовою оборонного планування та здійснюється відповідно до Закону України "Про національну безпеку України" та цього Закону з урахуванням обсягів видатків, необхідних для фінансування сектору безпеки і оборони.

2. Основою для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави.

3. Державні замовники за середньострокового бюджетного планування оборонних закупівель подають до головного органу у сфері здійснення оборонних закупівель пропозиції до державних програм у сферах національної безпеки і оборони.

4. За короткострокового бюджетного планування оборонних закупівель державні замовники складають трирічний та річний плани закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, вносять зміни до них. Ці плани та зміни до них попередньо погоджуються з комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки.

5. Закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюються державними замовниками відповідно до річного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення із застосуванням Єдиного закупівельного словника, кодів та назв інших відповідних класифікаторів предмета закупівлі

(за наявності). Річний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та зміни до нього публікуються на офіційному веб-сайті головного органу у сфері планування оборонних закупівель.

6. Оборонні закупівлі за закритими закупівлями на поточний рік здійснюються державними замовниками відповідно до затвердженого зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями.

7. Для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та підготовки до проведення закупівель державні замовники можуть проводити маркетингові дослідження ринку товарів, робіт і послуг, попередні ринкові консультації з метою аналізу ринку, у тому числі запитувати та отримувати від суб'єктів господарювання рекомендації та інформацію. Такі рекомендації та інформація можуть використовуватися державним замовником під час підготовки до проведення закупівлі.

8. Трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення складається у формі відкритих даних і містить інформацію про перелік (номенклатуру), обсяги товарів, робіт і послуг оборонного призначення та обсяги коштів, передбачених на зазначені цілі, доступ до якої не обмежений.

9. Порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про виконання, оприлюднення інформації про оборонні закупівлі визначає Кабінет Міністрів України.

Стаття 10. Формування зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями

1. Державні замовники погоджують з головним органом у сфері здійснення оборонних закупівель пропозиції щодо виконання робіт з розроблення нових видів озброєння, військової та спеціальної техніки, їх складових частин та модернізації зазначених товарів оборонного призначення з метою їх уніфікації та уникнення дублювання таких робіт.

2. Головний орган у сфері планування оборонних закупівель на підставі поданих державними замовниками пропозицій до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями розробляє у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, проект зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями відповідно до:

завдань і заходів, визначених державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, іншими документами оборонного планування розвитку складових сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу;

завдань, визначених Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України

як такі, що мають особливо важливе значення для забезпечення національної безпеки і оборони;

нагальних потреб державних замовників.

Стаття 11. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом

1. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом здійснюється відповідно до цього Закону з урахуванням вимог законів України "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", "Про санкції", інших законодавчих актів, що регулюють зазначені питання.

2. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом для забезпечення потреб державного замовника може здійснюватися шляхом:

1) закупівлі державним замовником (або уповноваженим ним суб'єктом господарювання) через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, що здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення;

2) укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю відповідно до видів закупівель, передбачених статтею 16 цього Закону;

3) укладення державним замовником державного контракту (договору) з іноземним або вітчизняним суб'єктом господарювання, якому в установленому законодавством порядку надані повноваження на право здійснення імпорту товарів, робіт і послуг оборонного призначення, у тому числі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, які містять відомості, що становлять державну таємницю, відповідно до статті 16 цього Закону.

3. До початку проведення закупівель через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва державний замовник зобов'язаний надіслати учасникам відбору, зареєстрованим у Реєстрі, цінові запити щодо вартості предмета закупівлі.

4. Закупівлі через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, здійснюються у випадках, коли учасники відбору, які є вітчизняними суб'єктами господарювання, не мають можливості здійснити постачання товару, та/або виконати роботи, та/або надати послуги оборонного призначення.

Закупівлі за імпортом або через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, можуть здійснюватися також у випадках, коли цінова пропозиція іноземного суб'єкта господарювання (іншої іноземної юридичної особи) або об'єднання юридичних осіб, міжнародних спеціалізованих організацій, їх представництв, є нижчою не менше ніж на 10 відсотків від цінових пропозицій вітчизняних суб'єктів господарювання.

5. У разі закупівлі за імпортом та за наявності аналогу вітчизняного виробництва, що прийнято на озброєння та відповідає вимогам державного замовника, проводяться випробування запропонованого зразка у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Офсетні договори

1. При здійсненні закупівель, в яких беруть участь іноземні суб'єкти господарювання (інші іноземні юридичні особи), умови укладення державних контрактів (договорів) можуть передбачати одержання Україною в особі офсетного бенефіціара відповідної компенсації.

2. У разі здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом в іноземної юридичної особи на суму, що перевищує 5 мільйонів євро, обов'язковою умовою такої закупівлі є одержання Україною в особі офсетного бенефіціара відповідної компенсації.

3. Одержання Україною компенсацій здійснюється шляхом укладення та виконання компенсаційного (офсетного) договору.

4. Види компенсацій за офсетними договорами визначаються Кабінетом Міністрів України.

Одним із видів компенсацій за офсетними договорами може бути визначена локалізація виробництва.

5. Координацію діяльності державних замовників щодо укладення, виконання та здійснення контролю за виконанням офсетних договорів здійснює офсетна комісія. Склад офсетної комісії та положення про неї затверджуються Кабінетом Міністрів України.

6. В умовах особливого періоду, у разі введення надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях компенсаційні (офсетні) договори можуть не укладатися. Рішення про неукладення компенсаційного (офсетного) договору приймається Кабінетом Міністрів України за поданням державного замовника.

Стаття 13. Недискримінація учасників і конфіденційність інформації

1. Вітчизняні та іноземні учасники закупівель усіх форм власності та організаційно-правових форм беруть участь у закупівлях на рівних умовах, крім випадків, визначених частиною четвертою статті 11 цього Закону, та якщо до них не застосовано санкцію у вигляді заборони на здійснення у них оборонних закупівель товарів, робіт і послуг згідно із Законом України "Про санкції".

2. Державний замовник не має права розголошувати інформацію, передану йому учасниками, виконавцями державних контрактів (договорів), яку вони обґрунтовано визначили як конфіденційну.

Не може бути визначена конфіденційною інформація про запроповану ціну, інші критерії оцінки, технічні умови, технічні специфікації та документи,

що підтверджують відповідність кваліфікаційним критеріям, визначеним законодавством.

3. Державні замовники не мають права встановлювати жодних дискримінаційних вимог до учасників закупівель.

Стаття 14. Контроль у сфері оборонних закупівель

1. Парламентський контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до законодавства України.

Контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до положень розділу III Закону України "Про національну безпеку України".

2. Державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України "Про громадські об'єднання", "Про звернення громадян", "Про доступ до публічної інформації" і "Про інформацію" з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю.

3. Щоквартальний звіт про виконання оборонних закупівель оприлюднює головний орган у сфері планування оборонних закупівель на своєму офіційному веб-сайті протягом 30 календарних днів після отримання такого звіту від державних замовників, крім інформації про закриті закупівлі.

4. За зверненням комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки, державний замовник надає вказану у зверненні інформацію, включаючи інформацію, що становить державну таємницю, про проведену закупівлю, державні контракти (договори) про закупівлю, укладені державним замовником (службою державного замовника, військовою частиною), протягом 10 робочих днів з дня надходження відповідного звернення.

{Статтю 14 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2958-IX від 24.02.2023}

Стаття 15. Особливості контролю у сфері оборонних закупівель, що здійснюються за закритими закупівлями

1. Порядок здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також за цільовим використанням коштів та порядок перевірки та узгодження документів щодо формування очікуваної вартості закупівлі у єдиного виконавця державного контракту (договору) визначаються Кабінетом Міністрів України.

2. Державні замовники щокварталу подають до головного органу у сфері планування оборонних закупівель інформацію про результати проведення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, укладення та виконання державних контрактів (договорів), що здійснюються за закритими закупівлями.

3. Протягом 10 днів після отримання затвердженого зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями державні замовники публікують інформацію про загальний обсяг коштів державного бюджету, передбачених відповідному державному замовнику на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями.

Державні замовники у плановому бюджетному періоді щокварталу, не пізніше 20 числа місяця, що настає за звітним періодом, оприлюднюють інформацію про обсяг використаних коштів державного бюджету, передбачених на такі цілі.

За результатами закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями державні замовники оприлюднюють на своєму офіційному веб-сайті інформацію про загальний обсяг коштів державного бюджету, використаних на закупівлю товарів, робіт і послуг за закритими закупівлями.

Розділ II

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 16. Види закупівель

1. Придбання державними замовниками товарів, робіт і послуг може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких закупівель:

1) закрита закупівля:

переговори;

поетапні переговори;

2) торги з обмеженою участю;

3) спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель.

{Пункт 4 частини першої статті 16 виключено на підставі Закону № 2958-IX від 24.02.2023}

2. Закриті закупівлі здійснюються державним замовником у порядку та на умовах, визначених статтею 18 цього Закону.

3. Торги з обмеженою участю здійснюються державним замовником у порядку та на умовах, визначених Законом України "Про публічні закупівлі", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

4. Спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель здійснюються державним замовником у порядку та на умовах, визначених розділом I, статтею 23 розділу II і розділом III цього Закону.

5. Торги з обмеженою участю, спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель здійснюються державним замовником шляхом використання електронної системи закупівель.

{Частина п'ята статті 16 в редакції Закону № 2958-IX від 24.02.2023}

6. Оборонні закупівлі на період дії правового режиму воєнного стану здійснюються державним замовником у порядку та на умовах, визначених розділом IV цього Закону.

{Частина шоста статті 16 в редакції Закону № 2958-IX від 24.02.2023}

Стаття 17. Критерії оцінки пропозицій учасників закупівель

1. Державний замовник обирає один або декілька серед таких критеріїв оцінки пропозицій учасників процедур закупівель:

1) ціна;

2) ціна разом з іншими критеріями оцінки (питома вага ціни у складі критерію не може бути нижчою 60 відсотків), зокрема:

умови оплати;

строк виконання;

рівень забезпечення життєвого циклу (гарантійне та сервісне обслуговування, утилізація тощо);

локалізація виробництва (питома вага цього критерію не може бути нижчою 25 відсотків);

3) вартість життєвого циклу.

2. Державний замовник може додатково застосовувати такі критерії:

1) рівень експлуатаційних витрат;

2) проходження державних та інших випробувань державним замовником або факт прийняття державним замовником на озброєння;

3) наявність сертифікованої системи менеджменту якості (якщо це не є вимогою тендерної документації та якщо не встановлено відповідних кваліфікаційних критеріїв);

4) наявність сертифікатів відповідності вимогам стандартів НАТО (AQR) за раніше виконаними учасником відбору протягом попереднього календарного року державними контрактами (договорами);

5) якість виконання раніше укладених аналогічних контрактів та договорів;

6) план якості;

7) коефіцієнт ефективності;

8) графік поставки (із зазначенням ризиків).

Стаття 18. Здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями

1. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становить державну таємницю, здійснюється за закритими закупівлями відповідно до цього Закону з урахуванням положень закону, що регулює питання захисту державної таємниці.

2. До закритих закупівель належать:

1) переговори;

2) поетапні переговори.

3. Державний замовник ініціює проведення переговорів шляхом запрошення учасників, що включені до Реєстру за номенклатурою, яку планує закупити замовник. Оголошення про початок переговорів має містити інформацію про:

- 1) загальну назву предмета закупівлі;
- 2) загальні вимоги до предмета закупівлі;
- 3) місце та кінцевий строк подання заявки на участь у переговорах, що не може бути меншим трьох робочих днів з дня направлення оголошення про початок переговорів через Реєстр;

- 4) очікувану вартість предмета закупівлі;
- 5) вимоги до графіка поставки.

4. Учасниками переговорів або поетапних переговорів є суб'єкти господарювання, внесені до Реєстру за номенклатурою, що планує закупити державний замовник, які подали заявку на участь у переговорах та взяли на себе зобов'язання щодо дотримання вимог законодавства у сфері захисту державної таємниці.

Державний замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі в разі, якщо учасник процедури закупівлі є особою, до якої застосовано санкцію у вигляді заборони на здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг згідно із Законом України "Про санкції".

Державний замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у закупівлі, якщо відомості про юридичну особу, яка є учасником закупівлі, внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та/або до неї застосовано додатковий (нефінансовий) захід кримінально-правового характеру, передбачений пунктом 1 частини першої статті 96⁻¹⁰⁻¹ Кримінального кодексу України. Строк дії такого обмеження в участі у закупівлі визначається судовим рішенням.

{Частину четверту статті 18 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 4111-IX від 04.12.2024}

5. Поетапні переговори переходять на другий етап у разі подання заявки на участь у переговорах не менше ніж двома учасниками. На другому етапі переговорів усі учасники отримують від державного замовника документи щодо переговорної процедури закупівлі (далі - переговорна документація).

6. Переговорна документація має містити таку інформацію:

- 1) вимоги до предмета закупівлі;
- 2) критерії оцінки та їхню вагу (згідно із статтею 17 цього Закону);
- 3) кількість товарів, робіт і послуг;
- 4) умови поставки, у тому числі вимоги до графіка поставки, та умови оплати;
- 5) місце та кінцевий строк подання пропозицій;
- 6) іншу інформацію, що може суттєво вплинути на зміст пропозиції.

7. У разі внесення змін до переговорної документації державний замовник має повідомити всіх учасників переговорів про такі зміни протягом п'яти робочих днів до завершення строку подання пропозицій.

У разі внесення змін до переговорної документації у строк менше ніж за п'ять робочих днів до завершення строку подання пропозицій державний замовник має продовжити строк подання пропозицій, але не більше ніж на п'ять робочих днів.

8. Розгляд пропозицій проводиться колегіальним органом, що утворюється державним замовником та складається не менше ніж із п'яти службових або посадових осіб такого замовника. Рішення колегіального органу фіксуються протоколами із зазначенням поіменного голосування всіх його членів.

Порядок формування і організаційно-правовий статус колегіального органу визначаються державним замовником.

9. За результатами поетапних переговорів укладається державний контракт (договір) з тим учасником, пропозиція якого визнана найбільш економічно вигідною та відповідає вимогам до предмета закупівлі. Державний замовник має право провести додатковий етап переговорів з учасником, який надав найбільш економічно вигідну пропозицію, щодо зниження вартості ціни договору.

10. Переможцем поетапних переговорів вважається той учасник, пропозиція якого визнана державним замовником найбільш економічно вигідною на основі визначених Кабінетом Міністрів України критеріїв і методики оцінки, що зазначаються у повідомленні суб'єктам господарювання про проведення поетапних переговорів. З переможцем поетапних переговорів державний замовник укладає державний контракт (договір) згідно з вимогами цього Закону.

11. У разі якщо за результатами відбору встановлено, що визначеним критеріям відповідає лише один суб'єкт господарювання, внесений до Реєстру, або для участі у переговорах надійшла лише одна пропозиція, укладення державним замовником державного контракту (договору) здійснюється за результатами переговорів.

12. У разі якщо вартість закупівлі у єдиного виконавця дорівнює або перевищує 200 мільйонів гривень, державний замовник скликає міжвідомчу комісію у складі відповідальних осіб державного замовника, представників інших державних замовників і центральних органів виконавчої влади.

Міжвідомча комісія розглядає доцільність застосування визначеної замовником процедури закупівлі та надає висновок щодо підтвердження доцільності закупівлі у єдиного постачальника (застосування неконкурентної процедури). Висновок не є обов'язковим, носить рекомендаційний характер та підлягає обов'язковому розгляду.

13. Порядок проведення переговорів, порядок укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем та положення про міжвідомчу комісію та її склад розробляються головним органом у сфері здійснення оборонних закупівель і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

14. Державні замовники можуть розпочинати закупівлю за закритими закупівлями після набрання чинності законом про Державний бюджет України на відповідний рік згідно із затвердженим зведеним трирічним планом закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями.

У разі відсутності зазначеного закону або затвердженого зведеного трирічного плану закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями на початок року державні замовники можуть розпочинати процедуру відбору виконавців державних контрактів (договорів) з 1 січня поточного року.

Стаття 19. Державне регулювання очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення за оборонними закупівлями під час застосування неконкурентної процедури закупівлі

1. Державне регулювання очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення за оборонними закупівлями під час застосування неконкурентної процедури закупівлі ґрунтується на таких засадах:

1) єдине нормативно-правове забезпечення для всіх учасників оборонних закупівель;

2) єдина для всіх державних замовників вартість закупівлі ідентичних товарів, робіт і послуг оборонного призначення, якщо всі параметри та умови закупівлі збігаються;

3) застосування заходів антимонопольного регулювання;

4) склад та облік витрат виконавця встановлюються відповідно до Податкового кодексу України, Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та інших нормативно-правових актів;

5) рівень прибутку у складі очікуваної вартості встановлюється рішенням Кабінету Міністрів України і не може бути зменшений державним замовником;

6) дотримання балансу інтересів державного замовника і виконавця.

2. Під час застосування неконкурентної процедури закупівлі в єдиного виконавця при укладенні державних контрактів (договорів) застосовується розрахункова очікувана вартість у єдиного виконавця.

3. Порядок формування та коригування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою, визначається Кабінетом Міністрів України.

Розрахункова ціна у єдиного виконавця не змінюється у разі:

1) неналежного виконання державного контракту (договору) з вини виконавця;

2) прострочення термінів поставки з вини виконавця;

3) зміни розрахункової ціни у єдиного виконавця у разі закупівлі фундаментальних наукових, прикладних досліджень, експериментальних розробок, а також науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що виконуються згідно з умовами контракту (договору) відповідно до порядку формування та коригування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою, визначеною Кабінетом Міністрів України.

4. При формуванні розрахункової очікуваної вартості в єдиного виконавця державного контракту (договору) з оборонних закупівель під час застосування неконкурентної процедури рівень прибутку у складі очікуваної вартості державного контракту (договору) для виконавця встановлюється на рівні, не нижчому, ніж рівень прибутку у складі очікуваної вартості виконання контракту (договору), встановлений Кабінетом Міністрів України.

5. Рівень прибутку у складі очікуваної вартості при укладенні контракту (договору) з оборонних закупівель під час застосування неконкурентної процедури може бути збільшений державним замовником, але не більше, ніж визначено Кабінетом Міністрів України, у разі надання вітчизняним виробником плану розвитку виробництва із зобов'язанням такого виробника знизити ціну товарів, робіт і послуг оборонного призначення для подальших закупівель.

Відповідний план за погодженням із головним органом у сфері планування оборонних закупівель затверджується державним замовником та є невід'ємною частиною державного контракту (договору).

Порушення зобов'язань виконавця згідно з планом розвитку виробництва є порушенням умов контракту (договору) і тягне за собою відповідальність, передбачену контрактом (договором) та законодавством.

6. Умови та порядок формування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 20. Рамкові угоди

1. Укладення рамкових угод та їх виконання здійснюються відповідно до вимог Закону України "Про публічні закупівлі".

Стаття 21. Укладення державних контрактів (договорів) за закритими закупівлями

1. Укладення державних контрактів (договорів) здійснюється державними замовниками за результатами переговорів та поетапних переговорів відповідно до затвердженого зведеного трирічного плану закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями у порядку, визначеному цим Законом.

2. Державний контракт (договір) укладається на основі типових державних контрактів (договорів), затверджених Кабінетом Міністрів України.

3. Державний контракт (договір) укладається на період, упродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі такого контракту (договору).

4. Державний контракт (договір) може бути укладений не більш як на три бюджетні періоди на підставі обґрунтованих пропозицій виконавця щодо розроблення новітніх (складних) зразків озброєння та військової техніки, їх закупівлі з урахуванням виробничого циклу за рішенням державного замовника.

Стаття 22. Кваліфікаційні критерії

1. Державний замовник вимагає від учасників закупівель, визначених пунктами 2, 3 частини першої статті 16 цього Закону, подання ними документально підтвердженої інформації про їх відповідність одному або декільком кваліфікаційним критеріям, визначеним статтею 16 Закону України "Про публічні закупівлі".

{Частина перша статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2958-IX від 24.02.2023}

2. Державний замовник може встановити такі додаткові кваліфікаційні критерії:

- 1) наявність учасника відбору в Реєстрі;
- 2) відповідність вимогам державного замовника щодо захисту інформації, визначеним статтею 34 цього Закону;
- 3) підтвердження учасником відбору можливості виконати вимоги до державного гарантування якості та безпечності поставок товарів, робіт і послуг оборонного призначення відповідно до статей 36 та 39 цього Закону;
- 4) вимоги щодо систем менеджменту у відповідних сферах діяльності (менеджмент якості, екологічний менеджмент, менеджмент харчової безпеки, менеджмент інформаційної безпеки тощо) з обов'язковим посиланням на відповідні міжнародні та/або європейські стандарти та/або їх національні еквіваленти.

3. При встановленні державним замовником вимог щодо державного гарантування якості на основі вимог відповідних міжнародних та/або європейських стандартів та/або їх національних еквівалентів підтвердження відповідності учасників відбору такому критерію здійснюється шляхом надання учасником відбору сертифіката відповідності від уповноваженого органу з державного гарантування якості.

4. Відповідність кваліфікаційним критеріям (договірним вимогам) щодо систем менеджменту підтверджується учасниками відбору шляхом надання чинних сертифікатів відповідності, виданих незалежними вітчизняними або іноземними органами чи організаціями з оцінки відповідності, які акредитовані національним органом України з акредитації або іноземним органом з акредитації, який є стороною багатосторонньої угоди про визнання Міжнародного форуму з акредитації та/або Європейської кооперації з

акредитації, відповідно до стандарту ISO/IEC 17021 або ДСТУ ISO/IEC 17021, або, у разі встановлення вимог до державного гарантування якості, - спеціально уповноваженими органами з державного гарантування якості (у тому числі іноземними).

Стаття 23. Особливості подання скарг та строки їх розгляду

1. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного замовника під час застосування закритих закупівель, передбачених пунктом 1 частини першої статті 16 цього Закону, здійснюється у судовому порядку відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України.

2. Оскарження закупівлі, передбаченої пунктом 2 частини першої статті 16 цього Закону, здійснюється відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі".

3. Оскарження закупівлі, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 16 цього Закону, здійснюється відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі" з такими особливостями:

1) скарги щодо технічних, кількісних та якісних характеристик предмета закупівлі та/або проекту договору, та/або кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору, прийнятих рішень, а також дій та/або бездіяльності державного замовника, що відбулися до закінчення періоду, встановленого для подання цінових пропозицій, можуть подаватися до органу оскарження з дня оприлюднення оголошення про проведення відбору, але не пізніше як за два робочі дні до закінчення встановленого державним замовником періоду подання цінових пропозицій;

2) скарги щодо результатів визначення переможця спрощених торгів закупівлі, прийнятих рішень, а також дій та/або бездіяльності державного замовника, що відбулися після закінчення періоду, встановленого для подання цінових пропозицій, можуть подаватися до органу оскарження протягом чотирьох робочих днів з дня оприлюднення на офіційному веб-сайті уповноваженого органу з питань закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, але до дня укладення такого договору про закупівлю;

3) якщо до технічних, якісних та кількісних характеристик предмета закупівлі та/або кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору державним замовником вносилися зміни після закінчення строку, встановленого для подання скарг частиною першою цієї статті, не підлягають оскарженню положення, до яких зміни не вносилися;

4) якщо до органу оскарження подано скаргу (скарги) щодо оскарження технічних, кількісних та якісних характеристик предмета закупівлі та/або кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору, за результатами якої (яких) органом оскарження прийнято одне або кілька рішень по суті, після закінчення періоду, встановленого для подання цінових пропозицій в оголошенні про проведення відбору, не підлягають оскарженню положення, щодо яких до закінчення такого періоду суб'єктами не подано скаргу (скарги);

5) після закінчення періоду, встановленого для подання цінових пропозицій в оголошенні про проведення відбору, скарги можуть подаватися лише щодо змін до технічних, якісних та кількісних характеристик предмета закупівлі та/або кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору.

Строк розгляду скарги органом оскарження становить три робочі дні з дати надання державним замовником витребуваних органом оскарження документів, необхідних для розгляду скарги, але не більше ніж 10 робочих днів з дати початку розгляду скарги.

Розгляд скарги зупиняє перебіг строків, установлених частиною першою статті 28 цього Закону.

4. Оскарження прийнятих рішень, дій та/або бездіяльності державного замовника під час закупівлі, передбаченої розділом IV цього Закону, здійснюється у судовому порядку відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України.

{Частина четверта статті 23 в редакції Закону № 2958-IX від 24.02.2023}

Розділ III

СПРОЩЕНІ ТОРГИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 24. Умови застосування спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель

1. Спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель - це процедура, що застосовується державним замовником під час дії особливого періоду в Україні або у період введення надзвичайного стану, або у період проведення антитерористичної операції, або у період здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у разі якщо відомості про закупівлю товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони не становлять державної таємниці.

2. Спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель здійснюються у порядку, передбаченому для проведення відкритих торгів Законом України "Про публічні закупівлі", з урахуванням особливостей, встановлених статтею 23 та розділами I, III цього Закону.

Стаття 25. Особливості проведення спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівлі

1. У разі прийняття державним замовником рішення про проведення спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель відбір учасників здійснюється у порядку, визначеному цим Законом.

2. Оголошення про проведення відбору розміщується державним замовником в електронній системі закупівель протягом одного робочого дня після прийняття рішення про закупівлю.

Період для подання цінових пропозицій визначається державним замовником та не може становити менше шести робочих днів з дати розміщення оголошення про проведення відбору на офіційному веб-сайті уповноваженого органу з питань закупівель.

3. В оголошенні про проведення відбору обов'язково зазначаються:

1) найменування державного замовника, його код ЄДРПОУ, юридична та фактична адреса, електронна адреса;

2) найменування предмета закупівлі, код відповідно до державного класифікатора, що діє на день проведення закупівлі;

3) технічні, якісні та кількісні характеристики і вимоги до предмета закупівлі з урахуванням вимог пункту 3 частини другої статті 22 Закону України "Про публічні закупівлі";

4) очікувана вартість предмета закупівлі із зазначенням інформації про включення до очікуваної вартості податку на додану вартість;

5) кількість товару та місце його поставки, місце, в якому мають бути виконані роботи чи надані послуги, їх обсяг, строки поставки товарів, виконання робіт, надання послуг;

6) дата і час закінчення періоду подання цінових пропозицій;

7) розмір мінімального кроку пониження ціни під час електронного аукціону у відсотках або грошових одиницях (не менше 1 відсотка очікуваної вартості товару, роботи, послуги) та формула, що буде застосовуватися при проведенні електронного аукціону для визначення показників інших критеріїв оцінки (у разі їх обрання державним замовником);

8) перелік критеріїв та методика оцінки цінової пропозиції із зазначенням питомої ваги критеріїв;

9) розмір, строк, вид та умови повернення чи неповернення забезпечення цінової пропозиції (у разі якщо державний замовник вимагає його надання);

10) розмір, строк, вид та умови надання, умови повернення чи неповернення забезпечення виконання договору про закупівлю (у разі якщо державний замовник вимагає його надання);

11) прізвище, ім'я та по батькові, посада однієї чи кількох посадових осіб державного замовника, уповноважених здійснювати зв'язок з учасниками відбору;

12) один або декілька кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору відповідно до статті 16 Закону України "Про публічні закупівлі" та до частини другої статті 22 цього Закону (за наявності), вимоги, встановлені статтею 17 Закону України "Про публічні закупівлі", та інформація про спосіб підтвердження відповідності учасників відбору визначеним критеріям і вимогам згідно із законодавством;

13) у разі закупівлі робіт - інформація відповідно до вимог пункту 17 частини другої статті 22 Закону України "Про публічні закупівлі";

14) необхідність надання одиниці товару (на вимогу державного замовника);

15) інша необхідна інформація залежно від предмета закупівлі.

4. Одночасно з розміщенням оголошення про проведення відбору державний замовник також оприлюднює проект договору про закупівлю.

5. Технічні, якісні та кількісні характеристики предмета закупівлі і кваліфікаційні критерії до учасників відбору не можуть містити дискримінаційних умов та зменшувати рівень конкуренції.

6. Оголошення про проведення відбору обов'язково додатково оприлюднюється в електронній системі закупівель англійською мовою, якщо очікувана вартість закупівлі перевищує суму:

для товарів і послуг - 500 тисяч гривень;

для робіт - 5 мільйонів гривень.

Обов'язковому опублікуванню підлягають відомості, передбачені пунктами 2, 4, 5 і 6 частини третьої цієї статті.

Державний замовник має право оприлюднити додатково англійською мовою інші відомості, передбачені частиною третьою цієї статті.

7. Державний замовник може обрати один або декілька критеріїв оцінки, визначених статтею 17 цього Закону.

8. У разі обрання державним замовником критеріїв оцінки, передбачених частиною сьомою цієї статті, ціна розраховується електронною системою закупівель з урахуванням показників таких критеріїв оцінки за математичною формулою, наведеною в оголошенні про проведення відбору.

9. Учасник відбору має право не пізніше ніж за три робочі дні до закінчення строку подання цінових пропозицій звернутися через електронну систему закупівель до державного замовника за роз'ясненнями щодо технічних, якісних та кількісних характеристик предмета закупівлі та/або щодо кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору, та/або з вимогою про усунення порушення під час проведення закупівлі.

Державний замовник повинен протягом двох робочих днів з дня надходження такого звернення надати відповідь на нього в електронній системі закупівель.

У разі несвоєчасного надання або ненадання державним замовником відповіді на звернення строк подання цінових пропозицій продовжується в електронній системі закупівель таким чином, щоб з моменту надання відповіді до закінчення строку подання цінових пропозицій залишалось не менше трьох робочих днів.

10. Державний замовник може внести зміни до технічних, якісних та кількісних характеристик предмета закупівлі та/або проекту договору, та/або кваліфікаційних критеріїв до учасників відбору лише в період подання цінових пропозицій, який продовжується в електронній системі закупівель таким

чином, щоб з моменту внесення змін до закінчення періоду подання цінових пропозицій залишалось не менше трьох робочих днів.

11. Цінова пропозиція подається учасником відбору в електронному вигляді шляхом заповнення електронних форм з окремими полями, де зазначається інформація про ціну або ціну з іншими критеріями оцінки (у разі обрання державним замовником інших критеріїв).

Одночасно з ціною пропозицією учасник відбору надає державному замовнику забезпечення цінової пропозиції у вигляді гарантії або грошових коштів (депозиту) в розмірі, що не перевищує 0,5 відсотка очікуваної вартості закупівлі робіт та 3 відсотки очікуваної вартості закупівлі товарів чи послуг, якщо таке забезпечення вимагалось в оголошенні про проведення відбору.

Інформація від учасника відбору про його відповідність кваліфікаційним вимогам, вимогам, визначеним статтею 17 Закону України "Про публічні закупівлі", включаючи інформацію про кінцевих бенефіціарних власників юридичної особи (крім громадських формувань, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, релігійних організацій, державних органів, органів місцевого самоврядування, їх асоціацій, державних та комунальних підприємств, установ, організацій), а також про відповідність товару, роботи чи послуги технічним, якісним та кількісним характеристикам предмета закупівлі, зазначеним в оголошенні про проведення відбору, завантажується ним в електронну систему закупівель самостійно. У разі відсутності в юридичної особи кінцевого бенефіціарного власника, у тому числі кінцевого бенефіціарного власника її засновника, якщо засновник - юридична особа, вноситься відмітка про причину його відсутності.

12. Забезпечення цінової пропозиції не повертається учаснику відбору виключно у разі:

1) відмови учасника відбору, який став переможцем спрощених торгів, від укладення договору про закупівлю у визначений державним замовником строк;

2) ненадання учасником відбору документів, що підтверджують відсутність підстав, передбачених статтею 17 Закону України "Про публічні закупівлі";

3) ненадання переможцем спрощених торгів забезпечення виконання договору про закупівлю у визначені державним замовником строки після отримання повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, якщо надання такого забезпечення вимагалось в оголошенні про проведення відбору.

13. Електронна система закупівель автоматично призначає час і дату проведення аукціону.

14. Ранжування всіх поданих учасниками відбору цін/приведених цін здійснюється в електронній системі закупівель автоматично, від найвищої запропонованої ціни/приведеної ціни до найнижчої, та оприлюднюється автоматично під час аукціону.

Під час проведення аукціону розкривається лише інформація про ціни/приведені ціни, запропоновані учасниками відбору, та їхні позиції в рейтинговій таблиці. Інформація про учасників відбору автоматично оприлюднюється електронною системою закупівель одразу після завершення аукціону.

15. Ціна, подана учасником відбору за результатами відбору, є остаточною. Учасник відбору, цінова пропозиція якого визнана електронною системою закупівель найбільш економічно вигідною, може зменшити її лише після оприлюднення протоколу про недоліки.

16. Державний замовник протягом трьох робочих днів з дня завершення аукціону розглядає цінову пропозицію учасника відбору, визнану електронною системою закупівель найбільш економічно вигідною, та інші документи і протягом одного робочого дня оприлюднює протокол з недоліками, виявленими під час розгляду цінової пропозиції.

За результатами розгляду цінових пропозицій у порядку, визначеному цією частиною, за умови відсутності будь-яких недоліків, державний замовник приймає рішення про намір укласти договір про закупівлю та оприлюднює його протягом одного робочого дня після прийняття рішення.

17. Переможець торгів у строк, що не перевищує трьох робочих днів з дати оприлюднення на офіційному веб-сайті уповноваженого органу з питань закупівель рішення про намір укласти договір про закупівлю, повинен надати державному замовнику документи, що підтверджують відсутність підстав, визначених пунктами 2, 3, 5, 6 і 8 частини першої статті 17 Закону України "Про публічні закупівлі".

Стаття 26. Підстави для відхилення цінових пропозицій

1. Державний замовник відхиляє цінову пропозицію у разі, якщо:

1) учасник відбору:

не усунув недоліки у поданих ним документах протягом 24 годин з моменту його ознайомлення з такими недоліками в електронній системі закупівель;

не відповідає кваліфікаційним (кваліфікаційному) критеріям, визначеним державним замовником відповідно до статті 22 цього Закону;

не надав забезпечення цінової пропозиції (якщо надання забезпечення вимагалось державним замовником в оголошенні про проведення відбору);

протягом одного року до дати оприлюднення оголошення про проведення спрощеної закупівлі більше двох разів не підписав або відмовився від підписання договору про закупівлю (у тому числі через неукладення договору учасником) із державним замовником, який проводить таку спрощену закупівлю;

не виконав умови (умов) договору щодо якості та/або строку поставки товарів, виконання робіт, надання послуг - більше одного разу.

У разі якщо відомості про юридичну особу учасника відбору внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та/або до нього застосовано додатковий (нефінансовий) захід кримінально-правового характеру, передбачений пунктом 1 частини першої статті 96¹⁰⁻¹ Кримінального кодексу України, державний замовник відхиляє його цінову пропозицію. Строк дії такого обмеження визначається судовим рішенням.

{Пункт 1 частини першої статті 26 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 4111-IX від 04.12.2024}

Замовник може прийняти рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі та може відхилити тендерну пропозицію учасника в разі, якщо учасник процедури закупівлі не виконав свої зобов'язання за раніше укладеним договором про закупівлю з цим самим замовником, що призвело до його дострокового розірвання, і було застосовано санкції у вигляді штрафів та/або відшкодування збитків - протягом трьох років з дати дострокового розірвання такого договору.

Учасник процедури закупівлі, що перебуває в обставинах, зазначених у частині другій цієї статті, може надати підтвердження вжиття заходів для доведення своєї надійності, незважаючи на наявність відповідної підстави для відмови в участі у процедурі закупівлі. Для цього учасник (суб'єкт господарювання) повинен довести, що він сплатив або зобов'язався сплатити відповідні зобов'язання та відшкодування завданих збитків.

Якщо замовник вважає таке підтвердження достатнім, учаснику не може бути відмовлено в участі в процедурі закупівлі;

2) переможець:

не підписав або відмовився від підписання договору про закупівлю за поданою ним ціною/приведеною ціною за результатами проведеного аукціону;

не підписав або відмовився від підписання договору про закупівлю у визначений державним замовником строк;

не надав документів, що підтверджують відсутність підстав, передбачених статтею 17 Закону України "Про публічні закупівлі".

2. У разі виявлення державним замовником невідповідності документів учасника відбору встановленим вимогам або відсутності будь-якого із документів учасник відбору може усунути недоліки в документах (крім випадку відсутності забезпечення цінової пропозиції) шляхом прикріплення уточнених або нових документів в електронній системі закупівель протягом 24 годин з моменту повідомлення учасника відбору про виявлені недоліки.

3. Рішення державного замовника стосовно учасника відбору, який вчинив порушення, зазначені в абзацах шостому і сьомому пункту 1 частини першої цієї статті, оприлюднюється у день виявлення порушення на офіційному веб-сайті державного замовника.

У такому рішенні зазначаються:

1) найменування суб'єкта господарювання - учасника відбору, його код ЄДРПОУ, місцезнаходження;

2) вид, дата та кількість порушень;

3) документ, що підтверджує порушення;

4) унікальний номер проведення аукціону в електронній системі закупівель.

З дня оприлюднення такого рішення державного замовника учасник вважається таким, що вчинив відповідне порушення, передбачене абзацами шостим і сьомим пункту 1 частини першої цієї статті.

4. Інформація про відхилення цінової пропозиції учасника відбору із зазначенням підстави оприлюднюється в електронній системі закупівель.

5. У разі відхилення цінової пропозиції учасника відбору, який запропонував найнижчу ціну/приведену ціну, розглядається наступна цінова пропозиція з найнижчою ціною/приведеною ціною.

Стаття 27. Підстави відміни відбору учасників

1. Відбір учасників відміняється державним замовником за наявності хоча б однієї з таких підстав:

1) неподання жодної цінової пропозиції на участь у відборі;

2) відхилення цінових пропозицій всіх учасників відбору;

3) відсутність подальшої потреби у предметі закупівлі;

4) скорочення видатків на предмет закупівлі;

5) неможливість усунення порушення, що виникло внаслідок виявлення порушень законодавства у сфері закупівель, а також внаслідок технічних причин.

2. Інформація про відміну відбору із зазначенням підстави оприлюднюється в електронній системі закупівель.

Стаття 28. Укладення договору про закупівлю після завершення електронного аукціону

1. Державний замовник укладає договір про закупівлю за результатами застосування спрощених торгів у строк не менш як чотири робочі дні та не більш як 10 робочих днів з дня оприлюднення на офіційному веб-сайті уповноваженого органу з питань закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю.

2. Рішення про намір укласти договір про закупівлю з учасником відбору приймається уповноваженою особою (особами) або тендерним комітетом за результатами відбору, про що учасник відбору повідомляється в електронній системі закупівель.

3. Якщо предмет закупівлі поділений на частини (лоти), учасник відбору запрошується для укладення договору про закупівлю лише щодо тієї частини предмета закупівлі (лота), що була обрана ним під час участі у відборі.

4. Державний замовник може укласти окремо договір про закупівлю послуги з організації харчування та договір про закупівлю продуктів харчування або окремий договір про закупівлю послуги з організації харчування та постачання продуктів харчування.

Стаття 29. Недійсність договору про закупівлю

1. Договір про закупівлю є нікчемним у разі його укладення:

1) у період оскарження закупівлі відповідно до цього Закону;

2) з порушенням строків, передбачених частиною першою статті 28 цього Закону, крім випадків зупинення перебігу строків у зв'язку з розглядом скарги органом оскарження;

3) з порушенням вимог частини четвертої статті 41 Закону України "Про публічні закупівлі".

Розділ IV

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ НА ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 30. Особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану

1. Особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану визначаються Кабінетом Міністрів України із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз та з дотриманням вимог, встановлених цієї статтею.

2. Оборонні закупівлі на період дії правового режиму воєнного стану здійснюються на основі принципів, визначених статтею 3 цього Закону.

3. Особливості формування ціни державного контракту (договору) з оборонних закупівель, який укладається під час дії правового режиму воєнного стану:

у складі ціни державного контракту (договору) на постачання товарів, виконання робіт та надання послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони враховуються витрати, зокрема податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі, і прибуток виконавця;

у разі якщо придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони під час дії правового режиму воєнного стану здійснюється за неконкурентною процедурою закупівель або без проведення видів (процедур) закупівель, визначених законодавством, рівень прибутку у складі ціни державного контракту (договору) не може перевищувати рівень прибутку (граничний рівень прибутку), встановлений Кабінетом Міністрів України на момент укладення відповідного державного контракту (договору);

у разі невстановлення Кабінетом Міністрів України рівня прибутку (граничного рівня прибутку), визначеного цією частиною, ціна товарів, робіт і послуг визначається державним контрактом (договором), що укладається за неконкурентною процедурою закупівель або без проведення видів (процедур) закупівель, визначених законодавством, відповідно до пропозиції виконавця з урахуванням прибутку такого виконавця.

{Статтю 30 доповнено новою частиною згідно із Законом № 3589-IX від 22.02.2024}

4. Оборонні закупівлі (крім закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю, а також закупівлі озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин та послуг із розроблення, ремонту, модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин) під час дії правового режиму воєнного стану здійснюються з дотриманням таких вимог:

{Абзац перший частини статті 30 набирає чинності 23.04.2023}

1) державні замовники протягом одного робочого дня до дати розміщення оголошення про закупівлю надсилають таке оголошення для оприлюднення адміністратором електронної системи закупівель на веб-порталі уповноваженого органу з питань закупівель та/або в електронній системі закупівель.

{Абзац другий частини статті 30 набирає чинності 23.04.2023}

Перелік інформації, яка включається до оголошення, визначається Кабінетом Міністрів України;

2) порядок встановлення граничної ціни на продукти харчування, що закуповуються державними замовниками (службами державних замовників, військовими частинами), а також підстави внесення змін до істотних умов договору про закупівлю продуктів харчування, укладеного без використання електронної системи закупівель, визначаються Кабінетом Міністрів України;

3) у разі здійснення державним замовником (службою державного замовника, військовою частиною) закупівель продуктів харчування, послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та/або послуг з організації харчування військових частин договір про закупівлю повинен містити інформацію щодо: назви предмета закупівлі із зазначенням коду за Єдиним закупівельним словником (у разі поділу на лоти такі відомості повинні зазначатися щодо кожного лота) та назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і частин предмета закупівлі (лотів), ціни за одиницю кожної номенклатурної позиції товару (із зазначенням одиниці виміру щодо товарів), калькуляції ціни послуг із зазначенням вартості всіх складових вказаних послуг, включаючи калькуляцію ціни вартості та кількості окремих послуг.

5. За результатами здійснення закупівель на період дії правового режиму воєнного стану в разі здійснення закупівлі без використання електронної системи закупівель, за умови що вартість предмета закупівлі для товарів і послуг оборонного призначення, інших товарів і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, для робіт оборонного призначення та робіт для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони - 1,5 мільйона гривень, державний замовник (служба державного замовника, військова частина) оприлюднює в електронній системі закупівель звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель (крім закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю, а також закупівель озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин та послуг із розроблення, ремонту, модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин), протягом 10 робочих днів з дня укладення такого договору.

{Частина статті 30 набирає чинності 23.04.2023}

6. У звіті про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель (крім закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю, а також закупівель озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин та послуг із розроблення, ремонту, модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин), зазначається інформація про: найменування державного замовника (службу державного замовника, військову частину); назву предмета закупівлі із зазначенням коду за Єдиним закупівельним словником (у разі поділу на лоти такі відомості повинні зазначатися щодо кожного лота) та назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і частин предмета закупівлі (лотів); ціну за одиницю кожної номенклатурної позиції товару (із зазначенням одиниці виміру щодо товарів), ціну робіт, послуг. У звіті про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель, щодо закупівлі послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування військових частин також зазначається інформація (у формі окремого додатка (файлу) щодо вартості усіх складових вказаних послуг (крім відомостей, що становлять державну таємницю), включаючи інформацію про: окремі найменування харчових продуктів (товарів) із зазначенням ціни за одиницю харчового продукту (товару) (із зазначенням одиниці виміру щодо продуктів (товарів) та вартості окремих послуг, загальної вартості та строків оплати за такі харчові продукти (товари).

У разі внесення змін до істотних умов договору про закупівлю, укладеного без використання електронної системи закупівель, щодо інформації, визначеної

абзацом першим цієї частини, державний замовник (служба державного замовника, військова частина) оприлюднює повідомлення про внесення змін до істотних умов такого договору (крім закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю, а також закупівель озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин та послуг із розроблення, ремонту, модернізації озброєння, військової і спеціальної техніки, боєприпасів та їх складових частин) та інформацію, визначену абзацом першим цієї частини.

{Частина статті 30 набирає чинності 23.04.2023}

{Стаття 30 в редакції Закону № 2958-IX від 24.02.2023}

{Розділ IV в редакції Закону № 2526-IX від 16.08.2022}

Розділ V

ТОРГИ З ОБМЕЖЕНОЮ УЧАСТЮ

Стаття 31. Особливості торгів з обмеженою участю

1. Торги з обмеженою участю застосовуються відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі".

У разі застосування торгів з обмеженою участю до учасників встановлюються як обов'язкові всі кваліфікаційні критерії, передбачені частиною другою статті 22 цього Закону.

2. Торги з обмеженою участю відміняються автоматично електронною системою закупівель у разі, якщо для участі у кваліфікаційному відборі документи подали менше ніж два учасники закупівлі.

Розділ VI

ЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ЗАКУПІВЕЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стаття 32. Централізована закупівельна організація для потреб оборони

1. Для здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за ініціативою головного органу у сфері здійснення оборонних закупівель може бути утворено централізовану закупівельну організацію для забезпечення потреб державних замовників, визначених цим Законом, у порядку, встановленому законодавством.

Розділ VII

СУБПІДРЯД

Стаття 33. Субпідряд

1. Субпідряд як спосіб залучення співвиконавців може застосовуватися для закупівлі робіт або послуг у разі, якщо державний замовник у тендерній документації визначив можливість залучення субпідрядника або якщо учасник торгів у своїй тендерній пропозиції повідомив державного замовника про необхідність залучення субпідрядника.

2. У разі якщо учасник торгів у своїй тендерній пропозиції повідомив державного замовника про необхідність залучення субпідрядника, державний замовник має право вимагати від учасника визначення частки державного контракту (договору), яку він має намір передати третім особам на умовах субпідряду, пропозиції щодо кандидатур субпідрядників, а також предмета договорів субпідряду, для виконання яких вони пропонуються, та повідомлення його про будь-яку зміну кола субпідрядників протягом строку виконання державного контракту (договору).

Частка державного контракту (договору), яку переможець торгів має намір передати третім особам на умовах субпідряду, не може перевищувати 50 відсотків вартості основного державного контракту (договору).

Вартість робіт або послуг у складі вартості частки державного контракту (договору), яку переможець торгів має намір передати третім особам на умовах субпідряду, не може перевищувати 50 відсотків вартості робіт або послуг у складі вартості основного державного контракту (договору).

Вартість робіт або послуг у складі вартості частки державного контракту (договору) на умовах субпідряду за згодою державного замовника може перевищувати 50 відсотків вартості робіт або послуг у складі вартості основного державного контракту (договору) за умови подання аргументованого висновку виконавця.

Відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору субпідряду перед державним замовником несе виконавець державного контракту (договору).

3. Державний замовник має право визначати в тендерній документації обов'язок переможця торгів щодо залучення до виконання державного контракту (договору) субпідрядників.

Вартість робіт або послуг у складі вартості частки державного контракту (договору), яку державний замовник має право зобов'язати переможця торгів передати третім особам на умовах субпідряду, не може перевищувати 30 відсотків вартості робіт або послуг у складі вартості основного державного контракту (договору).

Розділ VIII

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЇ ТА ПОСТАВОК

Стаття 34. Безпека інформації

1. У разі якщо тендерна документація, оголошення про проведення відбору, оголошення про початок переговорів та державні контракти (договори) містять конфіденційну та службову інформацію, державний замовник зобов'язаний визначити в тендерній документації або в оголошенні про проведення відбору або в оголошенні про початок переговорів заходи та вимоги, необхідні для забезпечення захисту такої інформації.

2. Відповідно до частини першої цієї статті державний замовник може вимагати, щоб пропозиція, серед іншого, містила:

1) зобов'язання учасника відбору та визначених субпідрядників належним чином охороняти конфіденційну та службову інформацію, якою вони володіють або яка стала їм відома протягом строку дії державного контракту (договору) та після його розірвання або укладення, згідно з вимогами законодавства;

2) зобов'язання учасника відбору отримати зобов'язання, передбачене пунктом 1 цієї частини, від інших субпідрядників, з якими він укладатиме договори субпідряду протягом виконання державного контракту (договору);

3) достатню інформацію про визначених субпідрядників, щоб державний замовник мав змогу встановити, що кожен з них має можливості, необхідні для належного захисту конфіденційної та службової інформації, до якої вони мають доступ або яку вони мають надавати під час здійснення субпідрядної діяльності;

4) зобов'язання учасника відбору надавати інформацію, визначену пунктом 3 цієї частини, про кожного нового субпідрядника перед укладенням державного контракту (договору).

Стаття 35. Дотримання вимог законодавства про державну таємницю

1. Заходи щодо планування, формування, розміщення та виконання оборонних закупівель, що становлять державну таємницю, здійснюються з дотриманням вимог законодавства про державну таємницю.

Стаття 36. Безпека поставок

1. У разі якщо тендерна документація, оголошення про проведення відбору, оголошення про початок переговорів та державні контракти (договори) містять конфіденційну та службову інформацію, державний замовник зобов'язаний визначити в тендерній документації або в оголошенні про проведення відбору або в оголошенні про початок переговорів свої вимоги щодо безпеки поставок. З цією метою державний замовник може вимагати, щоб пропозиція, серед іншого, містила:

1) сертифікати або документацію, що підтверджує спроможність учасника виконати свої обов'язки щодо передачі та перевезення товарів, пов'язаних із державним контрактом (договором);

2) обмеження щодо розкриття, передавання та використання товарів і послуг;

3) сертифікати або документацію, що підтверджують, що організація та розташування учасника торгів дають йому можливість дотримуватися вимог державного замовника щодо безпеки поставок, зазначених у контрактній (договірній) документації, а також зобов'язання забезпечити відсутність

негативного впливу на дотримання таких вимог у разі можливої зміни співвиконавців під час виконання державного контракту (договору);

4) зобов'язання учасника торгів встановити та/або підтримувати потужності, необхідні для задоволення додаткових потреб державного замовника відповідно до умов, що підлягають узгодженню сторонами;

5) зобов'язання учасника торгів здійснювати підготовку до експлуатації, технічне обслуговування та модернізацію товарів, передбачених державним контрактом (договором);

6) зобов'язання учасника торгів вчасно повідомляти державного замовника про будь-яку зміну його організаційної форми та порядку виробництва, що може вплинути на виконання його обов'язків перед державним замовником.

2. Власником виробничих потужностей, а також об'єктів права інтелектуальної власності, створених за державні кошти в результаті виконання оборонних закупівель, є держава в особі державних замовників. Володіння, розпорядження та використання, у тому числі на умовах оренди, об'єктів, товарів і потужностей, створених у результаті виконання оборонних закупівель, здійснюються в порядку, визначеному законодавством, з додержанням зобов'язань щодо охорони прав на створені об'єкти права інтелектуальної власності.

Розділ IX

РЕЄСТР УЧАСНИКІВ ВІДБОРУ ТА ВИКОНАВЦІВ ДЕРЖАВНИХ КОНТРАКТІВ (ДОГОВОРІВ)

Стаття 37. Реєстр

1. Реєстр створюється як автоматизована система.

Реєстр ведеться з метою моніторингу інформації про виконані державні контракти (договори), підтримання в актуальному стані і забезпечення прозорості відомостей щодо учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), об'єктивності оцінювання, відбору і повторного оцінювання виконавців державних контрактів (договорів), зважаючи на їх здатність виробляти та постачати товари, виконувати роботи та надавати послуги відповідно до потреб державних замовників.

2. Реєстр забезпечує систематизацію та здійснення ретроспективного аналізу даних щодо суб'єктів господарювання в оборонних закупівлях за такими класифікаційними ознаками, зокрема:

1) номенклатура товарів, робіт, послуг оборонного призначення, що виробляється суб'єктом господарювання, робіт і послуг, що виконуються таким суб'єктом;

2) ціна на товари, роботи, послуги оборонного призначення, у тому числі, але не виключно, фіксована ціна на товари, роботи, послуги оборонного призначення, у тому числі за результатами попередніх закупівель, з додержанням законодавства про захист інформації;

- 3) фінансово-економічний стан підприємства;
- 4) наявність окремих видів виробничої діяльності підприємства;
- 5) наявність необхідних виробничих потужностей та технічної спроможності підприємства;
- 6) наявність необхідних об'єктів права інтелектуальної власності;
- 7) виконання або участь у виконанні науково-дослідних та інших робіт;
- 8) наявність потенційних підстав, передбачених цим Законом, для відмови в укладенні контракту (договору) за результатами торгів.

3. Обробка в Реєстрі інформації з обмеженим доступом та інформації, що становить державну таємницю, здійснюється відповідно до законів України "Про інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" та "Про державну таємницю".

Порядок створення і ведення Реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів) затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Відповідальність за адміністрування та забезпечення функціонування Реєстру покладається на головний орган у сфері планування оборонних закупівель.

За неналежне адміністрування, неналежне забезпечення функціонування Реєстру службові (посадові) особи головного органу у сфері планування оборонних закупівель несуть відповідальність згідно із законами України.

Розділ X

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 38. Відповідальність за порушення вимог цього Закону

1. За нецільове та/або неефективне використання бюджетних коштів державні замовники несуть відповідальність згідно із законом.

За придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України "Про публічні закупівлі", укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України "Про публічні закупівлі", розділення державним замовником предмета закупівлі на частини з метою уникнення застосування норм цього Закону службові (посадові) особи, уповноважена особа державного замовника, керівник державного замовника несуть відповідальність згідно із законами України.

2. У разі невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору) виконавець відшкодовує державному замовнику завдані ним збитки в порядку, визначеному законом.

3. У разі ухилення від укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю учасник відбору несе відповідальність згідно із законами України.

4. Спори, що виникають між державними замовниками та учасниками відбору або виконавцями державних контрактів (договорів), вирішуються у порядку, визначеному статтею 23 цього Закону, та в судовому порядку.

5. За порушення вимог, установлених цим Законом в частині прийнятих рішень вибору і застосування видів закупівель, члени тендерного комітету, уповноважена особа (особи), члени колегіального органу державного замовника несуть персонально відповідальність згідно із законами України.

Стаття 39. Державне гарантування якості

1. Виконання оборонних закупівель здійснюється відповідно до державного контракту (договору).

2. З метою забезпечення контролю виконання державних контрактів (договорів) державні замовники мають право розміщувати на підприємствах, в установах та організаціях, визначених виконавцями державних контрактів (договорів), свої представництва або залучати до такої роботи на договірній основі представництва інших державних замовників. Діяльність зазначених представництв провадиться відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. Заходи щодо державного гарантування якості здійснюються представниками уповноваженого органу з державного гарантування якості, якщо державним замовником встановлено відповідні вимоги та проведено аналіз ризиків, результати якого доводять необхідність застосування механізму державного гарантування якості.

Державне гарантування якості може здійснюватися на будь-якому етапі виконання державного контракту (договору).

Виконавці державних контрактів (договорів) зобов'язані забезпечити безперешкодний доступ представників уповноваженого органу з державного гарантування якості для забезпечення здійснення ними своїх повноважень до всіх документів, процесів та інформації, пов'язаних з виконанням державного контракту (договору), з дотриманням законодавства про захист інформації з обмеженим доступом.

Розділ XI

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2021 року, крім пункту 10 цього розділу, який набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. Визнати такими, що втратили чинність з дня набрання чинності цим Законом:

Закон України "Про державне оборонне замовлення" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 17, ст. 111 із наступними змінами), крім положень щодо виконання державного оборонного замовлення на 2020-2021 роки;

Закон України "Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони" (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 24, ст. 488; 2019 р., № 45, ст. 289).

3. Закупівлі товарів, робіт і послуг, розпочаті до набрання чинності цим Законом, завершуються відповідно до порядку, що діяв до набрання чинності цим Законом.

З 31 березня 2021 року планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюється відповідно до цього Закону.

З дня набрання чинності цим Законом до 31 грудня 2021 року проведення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюється відповідно до цього Закону та Закону України "Про державне оборонне замовлення" відповідно до річного плану закупівель та затверджених основних показників оборонного замовлення на 2020 та 2021 роки для кожного державного замовника.

4. Державні контракти (договори), укладені державними замовниками до набрання чинності цим Законом, діють до їх повного виконання відповідно до умов, на яких вони були укладені, або до їх припинення (розірвання) в установленому законодавством порядку.

5. Положення цього Закону щодо державного гарантування якості набувають чинності після утворення уповноваженого органу з державного гарантування якості, прийняття відповідних військових стандартів та їх затвердження.

6. Положення цього Закону щодо функціонування Реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів) набувають чинності з моменту затвердження порядку та особливостей функціонування Реєстру, перевірки відомостей Реєстру, підстав, порядку та строків внесення суб'єктів господарювання до Реєстру.

7. Вимоги цього Закону щодо застосування критеріїв вартості життєвого циклу при здійсненні оборонних закупівель набувають чинності з моменту затвердження методики розрахунку вартості життєвого циклу.

8. Вимоги цього Закону щодо умов та порядку застосування видів цін на товари, роботи та послуги набувають чинності з моменту затвердження Кабінетом Міністрів України Порядку застосування видів цін на товари, роботи та послуги.

8-1. Положення частини третьої статті 30 цього Закону застосовуються до державних контрактів (договорів) на постачання товарів, виконання робіт та надання послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони України, які укладені за неконкурентною процедурою закупівель або

без проведення видів (процедур) закупівель, визначених законодавством, та/або виконувалися (виконуються) під час дії правового режиму воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ.

{Розділ XI доповнено пунктом 8¹ згідно із Законом № 3589-ІХ від 22.02.2024}

9. Забезпечити розсекречування відомостей про плани, зміст, обсяг, фінансування державних контрактів (договорів), виконання яких завершено згідно із Законом України "Про державне оборонне замовлення", крім тих, які відповідно до висновків міжвідомчої комісії, визначеної Кабінетом Міністрів України, державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю.

10. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) абзац четвертий частини першої статті 378 Господарського кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 18-22, ст. 144) викласти в такій редакції:

"державні замовники у сфері оборони";

2) у Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436):

а) пункт 11 частини першої статті 19 викласти в такій редакції:

"11) спорах фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про оборонні закупівлі", крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель та спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю";

б) у статті 282:

частину першу викласти в такій редакції:

"1. Позовна заява щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про оборонні закупівлі", крім спорів, пов'язаних з укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель та спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю, може бути подана протягом десяти робочих днів з дня, коли особа мала дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів";

доповнити частиною шостою такого змісту:

"6. За подання до адміністративного суду позовних заяв у справах, визначених цією статтею, сплачується судовий збір, встановлений для подання адміністративних позовів немайнового характеру";

3) абзац сьомий частини першої статті 3 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 29, ст. 377; Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 3, ст. 78; 2019 р., № 7, ст. 43) викласти в такій редакції:

"державні замовники у сфері оборони";

4) у Законі України "Про господарську діяльність у Збройних Силах України" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 48, ст. 408):

а) статтю 1 після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

"До господарської діяльності у Збройних Силах України належить діяльність військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України з оборонних закупівель, пов'язана із закупівлею товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, яким в установленому законодавством порядку надані повноваження на право здійснення імпорту товарів військового призначення і товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю".

У зв'язку з цим частини другу і третю вважати відповідно частинами третьою і четвертою;

б) статтю 3 доповнити частиною четвертою такого змісту:

"Господарська діяльність, пов'язана із закупівлею товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, здійснюється військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України відповідно до цього Закону та законів України "Про зовнішньоекономічну діяльність" і "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання";

5) у Законі України "Про державну таємницю" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 49, ст. 428 із наступними змінами):

а) у частині першій статті 8:

у пункті 1:

абзац третій виключити;

доповнити абзацами шостим - дев'ятим такого змісту:

"про застосування систем озброєння, підготовку та проведення військових операцій;

про винаходи, дослідження і розробку нових зразків озброєння в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони та про результати таких досліджень і розробок;

про заходи та показники розвитку Збройних Сил України та їх спроможностей;

про склад, завдання та матеріально-технічне забезпечення розвідувального органу Міністерства оборони України та зібрану і створену ним інформацію в результаті його діяльності";

у пункті 2:

абзац четвертий виключити;

в абзаці сьомому слова "на базі яких можуть бути створені прогресивні технології, нові види виробництва, продукції та технологічних процесів" замінити словами "предметом яких є створення новітніх складних зразків озброєння, військової або спеціальної техніки та інші роботи";

доповнити абзацами восьмим - одинадцятим такого змісту:

"про найменування, загальну кількість, вартість озброєння, військової техніки, боєприпасів, запасних частин та матеріалів до них, що закуповуються для потреб військових формувань (правоохоронних органів);

про кількість, строки поставок військовим формуванням чи правоохоронним органам, спеціальним формуванням Міністерства внутрішніх справ України для забезпечення їх боєздатності основних видів пального (мастильних матеріалів), речового майна та продовольства;

про факт та предмет закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань та правоохоронних органів (крім випадків, якщо окрема інформація про закупівлю таких товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що закуповуються відповідно до Закону України "Про оборонні закупівлі", становить державну таємницю. У такому разі окрема інформація розміщується у додатку до тендерної документації).

Інформація не може бути повторно віднесена до державної таємниці після розсекречення та оприлюднення";

пункт 3 доповнити абзацом п'ятим такого змісту:

"про зміст секретної інформації, що отримується від іноземної держави чи міжнародної організації";

б) статтю 10 доповнити частинами четвертою і п'ятою такого змісту:

"Інформація відноситься до державної таємниці з урахуванням таких принципів:

дотримання балансу інтересів національної безпеки, демократичних принципів відкритості та прозорості;

вільного обігу інформації;

презумпції публічності інформації до її віднесення в установленому законодавством порядку до державної таємниці.

У разі невідповідності інформації вимогам, встановленим цим Законом, забороняється віднесення її до державної таємниці. Засекречуванню підлягає інформація, а не документ. Якщо документ містить державну таємницю, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої не обмежений";

в) у частині першій статті 11:

в абзаці третьому слова "та обґрунтування шкоди національній безпеці України у разі її розголошення" виключити;

після абзацу третього доповнити трьома новими абзацами такого змісту:

"критерії віднесення інформації до державної таємниці, зокрема:

визначення рівня та опис загрози та шкоди національній безпеці (національним інтересам) у разі невіднесення інформації до державної таємниці;

визначення дати або події розсекречування інформації".

У зв'язку з цим абзаци четвертий - сьомий вважати відповідно абзацами сьомим - десятим;

г) частину шосту статті 15 після слів "проектних робіт" доповнити словами "та інших секретних товарів, робіт і послуг, щодо яких здійснюється закупівля та";

б) у Законі України "Про оборону України" (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 49, ст. 420 із наступними змінами):

а) в абзаці п'ятому статті 9 слова "щодо формування, розміщення, фінансування та виконання державного оборонного замовлення на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг" замінити словами "у сфері оборонних закупівель";

б) в абзаці восьмому частини другої статті 10 слова "замовником із державного оборонного замовлення на розроблення, виробництво, постачання, ремонт, знищення та утилізацію озброєння, військової техніки, військового майна і металобрухту, виконання робіт і надання послуг" замінити словами "державним замовником при здійсненні оборонних закупівель";

в) в абзаці четвертому частини третьої статті 12 слова "формують державне оборонне замовлення" замінити словами "формують показники для здійснення оборонних закупівель";

г) абзац десятий частини першої статті 13 викласти в такій редакції:

"забезпечують здійснення оборонних закупівель";

г) у частині першій статті 16:

в абзаці другому слова "державні оборонні замовлення" замінити словами "державні контракти (договори), укладені за результатами проведення оборонних закупівель";

в абзаці третьому слова "не входять у державне оборонне замовлення" замінити словами "не передбачені державними контрактами (договорами) з оборонних закупівель";

7) у статтях 1, 11, 12, 13, 17, 25 і 30 Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання" (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 23, ст. 148 із наступними змінами) слова "державний замовник з державного оборонного замовлення" у всіх відмінках і числах замінити словами "державний замовник у сфері оборони" у відповідному відмінку і числі;

8) у Законі України "Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 32, ст. 314):

а) у частині п'ятій статті 6:

у першому реченні слова "розпорядження бюджетними коштами" замінити словами та цифрами "складання, розгляд і затвердження бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів та плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів, а також їх виконання за розписами, бюджетними програмами та видатками (крім таємних видатків відповідно до статті 31 Бюджетного кодексу України), взяття розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів бюджетних зобов'язань або здійснення розпорядження бюджетними коштами у будь-який інший спосіб, планування, формування, здійснення та виконання закупівлі товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти, у тому числі оборонних закупівель (крім випадків, якщо окрема інформація про закупівлі товарів, робіт і послуг становить державну таємницю відповідно до Закону України "Про державну таємницю)";

друге речення замінити двома реченнями такого змісту: "Не підлягає обмеженню також доступ до інформації про стан і результати перевірок та службових розслідувань фактів порушень, допущених у сферах діяльності, зазначених у цій частині. Доступ до зазначеної інформації забезпечується розпорядниками інформації відповідно до положень статті 5 цього Закону";

б) пункт 1 частини першої статті 15 доповнити словами та цифрою "а також інформацію, зазначену в частині п'ятій статті 6 цього Закону";

9) пункт 10 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 40, ст. 2018; 2019 р., № 45, ст. 289) після слова "публічних" доповнити словами "та оборонних";

10) у Законі України "Про національну безпеку України" (Відомості Верховної Ради України, 2018 р., № 31, ст. 241; із змінами, внесеними Законом України від 4 березня 2020 року № 522-ІХ):

а) в абзаці четвертому частини третьої статті 25 слова "показників державного оборонного замовлення" замінити словами "показників здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями";

б) у пункті 2 частини п'ятої статті 33 слова "сукупність документів державного оборонного замовлення" замінити словами "сукупність документів для здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями", а слова "показників державного оборонного замовлення" - словами "показників здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями";

в) статтю 34 виключити;

11) у Законі України "Про публічні закупівлі" (Відомості Верховної Ради України, 2019 р., № 45, ст. 289):

а) частину п'яту статті 3 доповнити абзацом двадцять третім такого змісту:

"Обмеження, зазначені в пунктах 1 та 6 частини п'ятої цієї статті, не застосовуються, якщо закупівлі здійснюються на підставі норм Закону України "Про оборонні закупівлі";

б) у статті 40:

в абзаці шостому пункту 3 частини другої слова і цифру "визначеними у частині першій статті 2 Закону України "Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони" замінити словами "визначеними у Законі України "Про оборонні закупівлі";

в абзаці другому частини сьомої слова "Законом України "Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони" замінити словами "Законом України "Про оборонні закупівлі".

11. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня опублікування цього Закону:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень цього Закону;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

забезпечити створення та первинне наповнення електронного Реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів) з оборонних закупівель;

внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо звільнення від оподаткування державних замовників у сфері оборони при здійсненні закупівель у спеціалізованих організацій, що здійснюють закупівлі для потреб оборони.

Президент України
В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ
м. Київ
17 липня 2020 року
№ 808-IX

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові документи

1. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Постанова КМУ від 11.1.2022 року № 1275 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text>
2. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : Постанова КМУ від 17.10.2012 № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
4. Порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, Служби безпеки України, органами прокуратури та державної контрольно-ревізійної служби : наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06#Text>.
5. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2018-%D0%BF#Text>.
6. Про запровадження Єдиного реєстру довіреностей та внесення змін і доповнень до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України наказ 28.12.2006 № 111/5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-06#Text>
7. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування : статистика Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
8. Про затвердження вимог у сфері електронних довірчих послуг та Порядку перевірки дотримання вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 7 листоп. 2018 р. № 992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2018-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
10. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>

11. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 3 березня 2015 р. № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>

12. Про затвердження Порядку взаємодії між органами державної контрольно-ревізійної служби та органами прокуратури, органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : наказ Головного контрольно-ревізійного управління, МВС України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06#Text>.

13. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 22 січ. 1996 р. № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF#Text>

14. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами : постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-п>.

15. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січ. 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

16. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>

17. Реєстр методик проведення судових експертиз. *Міністерство юстиції України* : [сайт]. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search/6>.

18. Про державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

20. Про публічні закупівлі : Закон України від 19.04.2020 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

21. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>

Науково-методична література

22. Алгоритм дій працівників підрозділів стратегічних розслідувань при виявленні та документуванні кримінальних правопорушень щодо привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: метод. рекомендації; кол. авт. Дніпро: ДДУВС, 2020. 40 с.

23. Бідняк Г.С. Участь спеціаліста при проведенні огляду документів під час розслідування шахрайств. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. збірник* / ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. К.: ТОВ «БрайтВайт», 2016. № 1. С. 162-166.

24. Бідняк В. А., Бідняк Г. С., Чаплинський К. О. Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 206 с.

25. Бачило Т., Нічік Н. Актуальні проблеми проведення судово-економічних експертиз на деокупованих територіях. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народж. Л. Ю. Ароцкера і 105-річчя від дня народж. М. В. Салтевського (Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків : ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2023. С. 64–66.

26. Виноградов В. І. Окремі види експертиз при розслідуванні злочинів у сфері публічних закупівель. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15498/%D0%92%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%20%D0%92.%D0%86..pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

27. Вознюк А. А., Дудоров О. О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (ст. 255, 255-1, 255-2, 255-3, 256 Кримінального кодексу України) : науково-практичний коментар. Київ : Норма права, 2021. 128 с.

28. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. доктора юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. Харків, 2001. 426 с.

29. Горлачук О. А. Теоретико-методологічні засади судової економічної експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 23. С. 300–310. doi: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2021.23>.

30. Дивнич А., Костюк В., Олексієнко Т. Запитання на вирішення судової економічної експертизи: проблемні аспекти формування в контексті функцій первинного документа. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народж. Л. Ю. Ароцкера і 105-річчя від дня народж. М. В. Салтевського (Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків : ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2023. С. 111–114.

31. Заєць О. М., Цільмак О. М., Янковий М. О. Методика досудового розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Одеса : ОДУВС, 2016. 25 с.

32. Запотоцький А. П., Вознюк А. А., Кучменко С. В. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 78 с.

33. Заяць Я. І., Беднарчук М. С., Яровий О. Д., Долинський С. М., Попович Н. І. Актуальні загальнотеоретичні питання сучасної судової товарознавчої експертизи. *Криміналістика і судова експертиза*. 2022. Вип. 67. С. 617–626. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.63>.

34. Ількова Н. Особливості проведення судово-економічних експертиз із питань дослідження виплат військовослужбовцям. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народж. Л. Ю. Ароцкера і 105-річчя від дня народж. М. В. Салтевського (Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків : ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2023. С. 130–132.

35. Когутич І. І. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів : [текст лекцій]. Львів : Тріада плюс, 2006. 456 с.

36. Конорєв В. М. Виявлення та розслідування корисливих злочинів економічної спрямованості, пов'язаних з привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) : [метод. реком.] / В. М. Конорєв, Ю. Г. Бей ; за ред. В. І. Литвиненка; МВС України; Департамент ДСБЕЗ. Київ: РВВ МВС України, 2003. 97 с.

37. Копча Н. В. Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення: теорія та практика : монографія. Одеса : Юридика, 2023. 244 с.

38. Косиченко О., Максимова М. Особливості захисту та шляхи запобігання фальсифікації документів, що посвідчують особу, під час перетину державного кордону України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 275–279.

39. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Право, 2020. 752 с.

40. Криміналістика: криміналістична техніка : навч. посіб. / [Р. Л. Степанюк, В. О. Гусєва, В. В. Кікінчук та ін.]. Харків : ХНУВС, 2023. 388 с.

41. Кулик С. С. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2015. 22 с.

42. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (теорія та практика) : [моногр.] / Лисенко В. В. Київ: Логос, 2004. 324 с.
43. Лисенко В. В. Проблеми призначення позапланових ревізій (перевірок) у ході досудового розслідування: за матеріалами судової практики. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. № 1 (97). С. 230–246.
44. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальна компетенція. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2005. 231 с.
45. Макаренко Н. Особливості проведення інженерно-екологічної експертизи при дослідженні істотності шкоди, заподіяної внаслідок незаконного порубу дерев. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : зб. матеріалів засідання № 6 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 12 жовт. 2023 р.). Кропивницький : Центр.-Укр. вид-во, 2023. С. 252–257.
46. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999. 480 с.
47. Методика визначення вартості майна / авт. кол. : А. І. Лозовий, О. С. Донцова, С. М. Бобрицький, О. І. Стебіх. Харків : ХНДІСЕ ; Данюк Л. І., 2004. 112 с.
48. Мирошниченко Ю. М. Використання спеціальних знань під час судового розгляду кримінальних справ : наук.-практ. посіб. / за ред. М. Г. Щербаковського. Харків : ХНУВС, 2022. 97 с.
49. Мороз Ю. Призначення судових експертиз при розслідуванні злочинів, скоєних в умовах воєнного стану. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : зб. матеріалів засідання № 6 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 12 жовт. 2023 р.). Кропивницький : Центр.-Укр. вид-во, 2023. С. 223–225.
50. Настільна книга слідчого : наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / [М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін.]. Київ: ІнЮре, 2003. 720 с.
51. Омельчук Л. В., Лазаренко А. С. Призначення позапланової податкової перевірки у кримінальному провадженні та її оскарження. *Часопис Київського університету права*. 2019. Вип. 1. С. 242–245.
52. Парфентій Л. А. Судова економічна експертиза при розслідуванні корупційних злочинів. *Право і безпека*. 2022. № 3 (86). С. 13–23. doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.01>.
53. Петросьянц Д. Способи завищення вартості будівельних робіт, які визначають під час проведення судової будівельно-технічної експертизи. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народж. Л. Ю. Ароцкера і 105-річчя від дня народж. М. В. Салтевського

(Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків : ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2023. С. 235–236.

54. Пиріг І. В., Бідняк Г. С. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2019. 140 с.

55. Півньов Є. До проблем методичного забезпечення судової дорожньо-технічної експертизи під час війни. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народж. Л. Ю. Ароцкера і 105-річчя від дня народж. М. В. Салтевського (Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків : ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2023. С. 239–241.

56. Півньов Є. О. До питання експертного забезпечення розслідування злочинів у сфері будівництва доріг. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 груд. 2021 р.) / за заг. ред. О. Г. Рувіна, Н. В. Нестор. Київ : Ліра-К, 2021. С. 232–236.

57. Пілюков Ю. О. Залучення спеціаліста до огляду при розслідуванні розкрадань майна шляхом зловживання службовим становищем. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 2 (30). С. 142–147. doi: 10.35774/app2022.02.142.

58. Попко В. П. Інформаційна база проведення економічної експертизи фінансово-кредитних операцій підприємств. Тернопіль, 2017. 34 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21346/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BA%D0%BE.pdf>.

59. Проблеми методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів : монографія / П. В. Цимбал, І. О. Завидняк, В. І. Завидняк, А. В. Тарасюк. Ірпінь : ДПУ, 2022. 150 с.

60. Семенюк О. А. Особливості участі спеціаліста в обшуку під час розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 639–643. doi: 10.24144/2788-6018.2024.01.112.

61. Семенюк О. А. Призначення і проведення будівельно-технічної та оціночно-будівельної експертиз у кримінальному провадженні, передбаченому статтею 191 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 81 (1). Ч. 3. С. 157–162. (Серія «Право»). doi: 10.24144/2307-3322.2024.81.3.23.

62. Сівчук І. Особливості проведення судової товарознавчої експертизи, пов'язаної з незаконною порубкою лісів в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 4 (29). С. 188–202. doi: 10.32353/khrife.4.2022.11.

63. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів : метод. рек. / Б. Б. Теплицький, О. М. Шрамко, В. В. Юсупов. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 71 с.
64. Ухвала Верховного Суду від 06.03.2018 р. у справі № 243/6674/17-к: URL: <https://taxlink.ua/ua/court/uhvala-verhovnogo-sudu-vid-06032018-u-spravi-243667417-k>
65. Федчишина В. В. Основи судової бухгалтерії : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 216 с.
66. Федчишина В. Особливості призначення судово-економічної експертизи з питань обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 318-322.
67. Черноус Ю. М., Лісіцький А. В. Спеціальні знання у кримінальному провадженні: поняття, зміст, форми реалізації під час розслідування кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 477–480. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/112>.
68. Шевченко О. В. Використання спеціальних товарознавчих знань у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Талком, 2018. 246 с.
69. Юсупов В. В. Проведення експертизи військового майна під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : тези IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 26 лют. 2021 р.). Хмельницький : НАДПСУ, 2021. С. 304–307.
70. Юсупов В. В., Семенюк О. А. Актуальні питання протидії службовим розкраданням в умовах воєнного стану в Україні. *Європейський правничий часопис*. 2024. Вип. 2. С. 102–109. DOI 36919/3041-1149(Print).2.2024.102-109

Науково-практичне видання

ЮСУПОВ Володимир Васильович,
АНТОЩУК Андрій Олександрович,
БУРЛАКА Владислав Васильович,
ТЕСЛЕНКО Олександр Юрійович,
СЕМЕНЮК Оксана Анатоліївна,
БІДНЯК Ганна Сергіївна,
САНАКОЄВ Дмитро Борисович,
БІДНЯК Валентин Анатолійович

**Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним
шляхом зловживання службовим становищем, вчиненого
в умовах воєнного стану**

Методичні рекомендації

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції

Дк № 4155 від 13.09.2011.

Підписано до друку 20.12.2024. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Обл.-вид. арк. 7,81. Ум. друк. арк. 6,90

Тираж 100 прим.
